

Teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose Europos Sąjungoje

Vadovas praktikuojantiems teisininkams

TURINYS

1. Įvadas	4	4. Bankrotas	30
1.1. "Teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose" padeda sujungti ES teismų sistemas	5	4.1. Priėmimo aplinkybės.....	31
1.2. Tikros Europos civilinio teisingumo erdvės kūrimas	5	4.2. Europos Bankroto reglamentas	31
1.3. Ypatinga Danijos, Airijos ir Jungtinės Karalystės pozicija	6	5. Taikytina teisė	36
1.4. Tvirtas bendradarbiavimas	7	5.1. Taikytina teisė: problemos apibūdinimas	37
1.5. Acquis civilinio teisingumo srityje.....	7	5.2. Sutartinės prievolės taikytina teisė (Reglamentas „Roma I“) ..	37
1.6. Tarpusavio pripažinimo principas ir egzekvatūros panaikinimas	7	5.3. Civilinės teisės pažeidimams ir deliktams taikytina teisė (Reglamentas „Roma II“)	43
2. Reglamentas „Briuselis I“: jurisdikcija, pripažinimas ir vykdymas civilinėse ir komercinėse bylose	10	6. Tėvų pareigos ir santuokos nutraukimas	50
2.1. Bendras įvadas.....	11	6.1. Reglamentas „Briuselis IIa“	51
2.2. Reglamentas „Briuselis I“ ir nauja šio reglamento redakcija	12	6.2. Santuokos nutraukimui taikytina teisė (Reglamentas „Roma III“) ..	58
3. Europos procedūros civilinėse ir komercinėse bylose ..	24	7. Išlaikymo prievolės	62
3.1. Apžvalga.....	25	7.1. Išlaikymo reglamento priėmimo aplinkybės. Reglamentas „Briuselis I“ ir 2007 m. Hagos konvencija dėl išlaikymo	63
3.2. Europos vykdomasis raštas dėl neginčytinų reikalavimų	25	7.2. Išlaikymo reglamento tikslas	63
3.3. Europos mokėjimo įsakymo procedūraP	27	7.3. Taikymo sritis	64
3.4. Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra	28	7.4. Jurisdikcija	64
3.5. Europinis sąskaitos blokavimo įsakymas.....	29	7.5. Taikytina teisė (15 straipsnis)	66
		7.6. Pripažinimas ir vykdymas	67
		7.7. Teisinė pagalba ir atleidimas nuo išlaidų (44–47 straipsniai).....	68
		7.8. Centrinės institucijos (49–63 straipsniai).....	69

8. Paveldėjimas 70

- 8.1. Paveldėjimo reglamentopriėmimo aplinkybės ir tikslai 71
- 8.2. Jurisdikcija paveldėjimo srityje 72
- 8.3. Taikytina teisė 74
- 8.4. Pripažinimas ir vykdymas 78
- 8.5. Europos paveldėjimo pažymėjimas (62–73 straipsniai) 79
- 8.6. Informacija apie valstybių narių teisės aktus ir procedūras (77–79 straipsniai) 81

9. Dokumentų įteikimas 84

- 9.1. Dokumentų įteikimo reglamento priėmimo aplinkybės 85
- 9.2. Dokumentų įteikimo reglamentas 85

10. Įrodymų rinkimas 90

- 10.1. Įrodymų rinkimo reglamento priėmimo aplinkybės 91
- 10.2. Įrodymų rinkimo reglamentas 91

11. Teisinė pagalba 94

- 11.1. Priėmimo aplinkybės 95
- 11.2. Teisinės pagalbos direktyva 95

12. Tarpininkavimas 98

- 12.1. Ginčų sprendimas neteismine tvarka. Alternatyvūs civilinių ir komercinių ginčų sprendimo būdai Europos Sąjungoje 99
- 12.2. The European Code of Conduct for Mediators 99
- 12.3. Europos tarpininkavimo direktyva 99

13. Teismo sprendimų vykdymas 102

- 13.1. Priėmimo aplinkybės 103
- 13.2. Europinis sąskaitos blokavimo įsakymas (angl. EAPO) 103
- 13.3. Jurisdikcija 105
- 13.4. Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo gavimas 105
- 13.5. Kas atsitinka išdavus europinį sąskaitos blokavimo įsakymą? 107
- 13.6. Teisių gynimo būdai ir kitos skolininko interesų apsaugos reglamentuojančios nuostatos 108

14. Praktinis teismo bendradarbiavimo ir prieigos prie informacijos palengvinimas 110

- 14.1. Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose 111
- 14.2. Informacijos prieinamumo Europos e. teisingumo portale užtikrinimas 113

Šiame vadove nurodytų dokumentų sąrašas 116

Įvadas

1.1. "Teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose" padeda sujungti ES teismų sistemas

Per pastaruosius 15 metų įvyko svarbių Europos teisės pokyčių, tačiau praktikuojantys teisininkai jų iš esmės nepastebi. Tarptautinė privatinė teisė, arba, kaip ji vadinama Sutartyje, „teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose“, tapo nepriklausoma ir atskira Europos teisės šaka. Amsterdamo sutartimi Europos Sąjungai suteikus kompetenciją leisti tarptautinės privatinės teisės sritys teisės aktus, joje teisėkūros procedūra priimta nemažai Europos aktų. Kaip ir kitose Europos Sąjungos teisės srityse, šioje srityje priimti teisės aktai yra viršesni už valstybių narių vidaus įstatymus, o sąsajos su nacionaline teise atsiranda, kai prireikia Sąjungos lygmeniu nustatyti bendrus būtiniausius procesinius standartus konkrečiose teisės srityse.

Europos tarptautinė privatinė teisė turi praktinę reikšmę praktikuojantiems teisininkams (teisėjams, advokatams, notarams ir kitiems teisės specialistams), kurie priima sprendimus arba konsultuoja klientus civilinės ir komercinės teisės klausimais ir atstovauja jiems tokiose bylose. Laisvo prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimo principas skatina Europos piliečių judumą ir komercinės veiklos plėtrą visoje Europos Sąjungoje. Todėl praktikuojantys teisininkai vis dažniau susiduria ne tik su tarpvalstybinės pasekmės sukeliančiomis situacijomis ir problemomis, bet ir su teisiniais klausimais, kuriuos reglamentuoja ES teisė. Tokios situacijos, gali apimti, pvz.: sutarčių, kuriose numatyta pristatyti prekes ir teikti paslaugas keliose valstybėse, vykdymą; teisinius klausimus, susijusius su turistų judėjimu ir

eismo įvykiais užsienyje; klausimus, susijusius su kilnojamojo ir nekilnojamojo turto įgijimu ir disponavimu juo, kai tokį turtą įgyja ir juo disponuoja fiziniai asmenys ir įmonės, veikiantys ne tik valstybėje narėje, kurioje yra jų buveinė, bet ir vienoje arba keliose kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse, ir klausimus, susijusius su fizinių asmenų, kurių turtas yra keliose valstybėse narėse ir kuriuos su šiomis valstybėmis narėmis sieja tam tikri ryšiai, palikimo paveldėjimu. Be to, šeimos teisėje vis dažnesni yra tarpvalstybiniai asmenų ryšiai, todėl bylose, susijusiose su tarpvalstybiniais šeiminingais ir tėvų atsakomybės klausimais, nuolat kyla teisinių klausimų. Lygiai taip pat mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ), kurios sudaro nemažą Europos vidaus rinkos dalį, savaime suprantama, veikia tarpvalstybiniu mastu ir dažnai tai daro internetinėje erdvėje. Todėl valstybių narių praktikuojantys teisininkai negali nežengti koją kojon su naujausiais pokyčiais, vykstančiais vis sudėtingesnėje ir vis svarbesne tampančioje Europos Sąjungos veiklos srityje.

1.2. Tikros Europos civilinio teisingumo erdvės kūrimas

Teismo bendradarbiavimo civilinėse bylose taisyklės yra pagrįstos prielaida, kad pavienių valstybių narių teisinės ir teismų sistemos ir šių valstybių narių teismų sprendimai yra vienodai vertingi, kompetentingi ir autoritetingi; vadinasi, šios taisyklės taip pat yra pagrįstos **tarpusavio pasitikėjimo** valstybių narių teismais ir teisės sistemomis principu. Šis principas iš esmės reiškia, kad valstybės narės tarpusavyje pripažįsta valstybių narių teismų nutartis, ir toks principas padeda plėtoti praktinio **pavienių teismų ir teismo institucijų tarpvalstybinio bendradarbiavimo** mintį. Vienodos taisyklės šioje srityje yra svarbios, nes jos padės didinti teisinį tikrumą ir

numatomumą teisinėse situacijose, kuriose atsiranda tarpvalstybinių pasekmių: jeigu kiekviena valstybė narė pavieniui nustatytų taikytiną teisę, teismą, turintį kompetenciją nagrinėti konkrečią tarpvalstybinių teisinių santykių rūšį, ir tai, kurios valstybės narės teismo sprendimai turi būti pripažįstami, piliečiai ir įmonės jautų teisinį neužtikrintumą tiek dėl jurisdikcijos, tiek dėl taikytinos teisės.

1999 m. spalio 15 ir 16 d. **Tamperėje Europos Vadovų Taryba** suformulavo tikslą sukurti „tikrą Europos teisingumo erdvę“, pagrįstą principu, pagal kurį fiziniams asmenims ir įmonėms neturėtų būti užkertamas kelias arba trukdoma dėl valstybių narių teisminių arba administracinių sistemų sukeltamų nepatogumų arba jų sudėtingumo naudotis savo teisėmis. Europos Vadovų Taryba šioje srityje nustatė prioritetinius veiksmus, visų pirma susijusius su **geresnėmis sąlygomis kreiptis į teismus** Europoje, teismų sprendimų **tarpusavio pripažinimu** ir didesne **konvergencija** civilinės teisės srityje.

Sąvoka **teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose** pirmą kartą pavartota **Mastrichto sutartyje** (Europos Sąjungos sutartyje), kurioje nurodyta, kad teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose yra valstybių narių bendro intereso sritis. Sudarius **Amsterdamo sutartį**, ši bendradarbiavimo politika, kuri iki tol buvo vykdoma tik valstybių narių pastangomis, tapo Europos bendrijos institucijų teisėkūros veiksmų sritimi. **Lisabonos sutartyje** aiškiai nurodomas teismo sprendimų civilinėse bylose **tarpusavio pripažinimo principas**, tačiau teisėkūros kompetencija iš esmės liko nepakitusi. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 81 straipsnyje pateikiamas išsamus veiksmų, dėl kurių galima priimti teisės aktus, sąrašas.

Dauguma šių veiksmų yra perkelti iš ankstesnių Sutarčių tekstų, tačiau **81 straipsnyje** pateikiamame sąrašė aiškiai nurodoma veiksminga teisė kreiptis į teismą ir teisėjų ir teismų darbuotojų teisminis mokymas. 81 straipsnyje taip pat paaiškinta, kad teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose gali apimti valstybių narių įstatymų ir taisyklių vienodinimo priemonės. Išskyrus šeimos teisėje galiojančias priemones, visi teisės aktai šiais klausimais priimami pagal įprastą teisėkūros procedūrą, pagal kurią Sąjungos teisės aktus bendrai priima Europos Parlamentas ir Taryba kaip teisėkūros institucijos. Šeimos teisės priemonės tvirtinamos pagal specialią procedūrą, pagal kurią Taryba, pasikonsultavusi su Europos Parlamentu, sprendimus priima vienbalsiai.

1.3. Ypatinga Danijos, Airijos ir Jungtinės Karalystės pozicija

Taikydami Europos tarptautinės privatinės teisės priemones, praktikuojantys teisininkai turi atsižvelgti į tai, kad ne visos priemonės taikomos visose valstybėse narėse. Danijai, Airijai ir Jungtinei Karalystei galioja specialios Sutartyje nustatytos taisyklės, susijusios su civilinio teisingumo srityje priimtais teisės aktais. Danija nedalyvauja tvirtinant šios srities priemones ir nė viena iš jų nesaisto jos. Vis dėlto, Danijai su ES sudarius dvišalius susitarimus, įvairios priemonės joje taikomos. Jungtinė Karalystė ir Airija turi teisę nuspręsti, ar dalyvauti tvirtinant šios srities teisėkūros priemones, ir jei nusprendžia priemonę taikyti, yra jos saistomos. Iki šiol Jungtinė Karalystė ir Airija nusprendė taikyti daugumą, tačiau ne visus, civilinių ir komercinių bylų srityje galiojančius teisėkūros procedūra priimtus aktus. Pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė ir Airija nedalyvavo priimant Paveldėjimo reglamentą.

Taikant šios srities teisės aktus verta pasitikrinti, ar dokumentas taip pat taikomas vienai iš šių valstybių narių arba joms abiems, ir kokia apimtimi sutiko dalyvauti Danija.

1.4. Tvirtesnis bendradarbiavimas

Galiausiai pagal Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo nustatytas **tvirtesnio bendradarbiavimo** nuostatas bent jau devynios valstybės narės, siekdamos tarpusavyje tvirčiau bendradarbiauti, gali imtis priemonių, kuriomis siekiama įgyvendinti platesnio užmojo uždavinius, palyginti su ES uždaviniais, tačiau tokios priemonės turi būti naudojamos tik išimtiniais atvejais paaiškėjus, kad atitinkamų priemonių viena valstybė narė negali imtis. Teismo bendradarbiavimo civilinių ir komercinių bylų srityje iki šiol yra patvirtinta tik viena priemonė, susijusi su santuokos nutraukimui taikytina teise (Reglamentas „Roma III“).

1.5. Acquis civilinio teisingumo srityje

Vadinamasis *acquis communautaire* – teismo bendradarbiavimo civilinių ir komercinių bylų srityje galiojančių teisės aktų visuma – per pastaruosius penkiolika metų gerokai pagausėjo. Galioja teisiniai dokumentai, kuriais reglamentuojama jurisdikcija, teismo sprendimų tarpusavio pripažinimas ir vykdymas, taip pat įvairiose bylose, susijusiose su sutartimis ar paveldėjimu ir išlaikymo prievolėmis, taikytina teisė. Europos teisės aktuose taip pat numatytas tiesioginis valstybių narių teismų ir kompetentingų institucijų bendradarbiavimas, pvz., renkant įrodymus užsienyje arba nagrinėjant vaiko pagrobimo bylas. Teisė kreiptis į teismą tarpvalstybinėse bylose

sustiprinta įtvirtinus nuostatas, kuriomis reglamentuojama teisinė pagalba, tarpininkavimas ir supaprastintos ir pigios ieškinių dėl nedidelių sumų ir neginčytinų reikalavimų nagrinėjimo procedūros. Siekiant palengvinti praktinį *acquis* taikymą, buvo sukurtas Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose.

Acquis dabar yra pakankamai brandus teisinis, nes šiuo metu tvirtinamos antros ir net trečios kartos priemonės. **Poreikis atnaujinti** galiojančias priemones atspindi praktinę jų taikymo patirtį ir naują šiuolaikinės socialines ir ekonomines aplinkybes atitinkančių priemonių supratimą.

1.6. Tarpusavio pripažinimo principas ir egzekvatūros panaikinimas

ES teismo bendradarbiavimo civilinėse ir komercinėse bylose politikos pagrindą sudaro **tarpusavio pripažinimo** principas. Tvirtesniu teismo nutarčių ir sprendimų tarpusavio pripažinimu ir būtinu teisės aktų suderinimu siekiama palengvinti institucijų bendradarbiavimą ir fizinių asmenų teisių teisminę apsaugą. Galutinis visų rūšių teismo sprendimų tarpusavio pripažinimo civilinėse ir komercinėse bylose politikos tikslas – užtikrinti ne tik laisvą jų judėjimą visose valstybėse narėse, bet ir pripažinimą bei vykdymą kitose valstybėse narėse be jokių tarpinių procedūrų.

Šiuo atžvilgiu pagrindinis ES teisės plėtros elementas yra ryžtingas kliūčių, trukdančių pripažinti ir vykdyti teismo sprendimus valstybių narių teismų sistemose, pašalinimas. 1999 m. Tarpinės Europos Vadovų Taryba ragino toliau mažinti tarpinių priemonių, kurių vis dar reikalaujama, kad nutartis arba

teismo sprendimas būtų pripažintas ir vykdomas prašomojoje valstybėje, skaičių ir galutinai panaikinti procedūrą, pagal kurią reikalaujama užsienio teismo sprendimą pripažinti vykdytinu (egzekvatūros procedūra).

Pirmiausia tarpinės procedūros buvo panaikintos vartotojų ar komerciniams ieškiniams dėl nedidelių sumų ir neginčytiniams reikalavimams. Pakeistame Reglamente „Briuselis I“ žengtas dar vienas žingsnis ir apskritai panaikinta teismų sprendimams civilinėse ir komercinėse bylose taikoma egzekvatūros procedūra. Egzekvatūros procedūra taip pat panaikinta tam tikriems su šeimos teise ir išlaikymu susijusiems sprendimams.

Iki šiol patvirtintos priemonės aprašomos tolesniuose šio vadovo puslapiuose. Aprašant kiekvieną priemonę siekiama suteikti bendrą supratimą apie priemonės turinį, tačiau tai nereiškia, kad pateikta informacija atspindi visą priemonės turinį. Vadove pateikiamos atskiros gairės dėl kai kurių pavienių priemonių, į kurias taip pat pateikiama nuoroda.

Reglamentas „Briuselis I“: jurisdikcija, pripažinimas
ir vykdymas civilinėse ir komercinėse bylose

2.1. Bendras įvadas

Valstybių narių teismų jurisdikcija ir taisyklės, kuriomis reglamentuojama **civilinėse ir komercinėse** bylose taikytina teisė, sudaro Europos Sąjungos teismo bendradarbiavimo civilinėse bylose pagrindą. Kiekvienos valstybės nacionalinės tarptautinės privatinės teisės taisyklės ir tarptautinės civilinės procedūros yra skirtingos. Tai gali kliudyti tinkamam Europos Sąjungos vidaus rinkos veikimui. Siekiant užkirsti kelią šiems sunkumams, labai svarbu, kad ES galiotų vienodos nuostatos, kuriomis remiantis būtų galima nustatyti kompetentingą teismą ir kuriose būtų nustatyti supaprastinti procesiniai reikalavimai, padedantys greitai ir paprastai pripažinti ir vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtus teismo sprendimus. Taip užtikrinamas laisvas teismo sprendimų judėjimas valstybėse narėse.

1 pavyzdys

1 valstybėje narėje įsikūrusi įmonė A su prekybos mugę rengiančia įmone B, kurios centrinė administracija įsikūrusi 2 valstybėje narėje, sudaro sutartį, pagal kurią įmonė A už sutartą kainą trijų dienų trukmės 2 valstybėje narėje vyksiančioje prekybos mugėje, kurioje įmonė A ketina dalyvauti, užsako 500 kv. m parodos ploto ir susijusias paslaugas. Likus penkioms dienoms iki mugės pradžios įmonės A pagrindinis klientas informuoja, kad negali dalyvauti šioje mugėje. Todėl įmonė A atšaukia rezervuotą parodos plotą ir apie tai informuoja įmonę B. Dėl pavėluoto pranešimo įmonei B nepavyksta išnuomoti 500 kv. m parodos ploto kitam dalyviui ir ji reikalauja, kad įmonė A sumokėtų sutartą sutarties kainą.

Įmonė A atsisako tai padaryti. Įmonė B nori iškelti bylą įmonei A ir klausia, kaip ir kur tai reikėtų padaryti atsižvelgiant į jos interesus.

Europos civilinio teisingumo sistema civilinių ir komercinių bylų srityje, kuri, atsižvelgiant į teismų jurisdikciją, iš esmės yra grindžiama Reglamentu (EB) Nr. 44/2001 ⁽¹⁾, visuotinai žinomu kaip **Reglamentas „Briuselis I“** (toliau – Reglamentas „Briuselis I“), tokio pobūdžio situacijoms suteikė daugiau aiškumo. Reglamente „Briuselis I“ nustatytos jurisdikcijos taisyklės visose valstybėse narėse yra vienodos ⁽²⁾. Kiekvienas teismo sprendimas, priimtas vienoje valstybėje narėje pagal šį reglamentą, yra vienodai pripažįstamas ir vykdomas visose kitose suinteresuotose valstybėse narėse. Atskiromis nuostatomis, kuriomis Europos Sąjungoje sukuriamos bendros taisyklės dėl taikytinos teisės, užtikrinama, kad bendrosios kompetencijos ir specializuoti teismai klausimą dėl teisinių santykius reglamentuojančios teisės įvairiose bylose spręs taikydami vienodas taisykles.

Taikydama Reglamente „Briuselis I“ nustatytas jurisdikcijos taisykles, įmonė B gali bylą kelti dvejopai. Pirma, ji gali iškelti bylą teisme, kuris turi jurisdikciją įmonės A verslo vietoje 1 valstybėje narėje: pagal bendrąją taisyklę, nustatytą 2 straipsnyje, byla gali būti iškelta atsakovo verslo vietos teisme. Kita vertus, įmonė B gali norėti bylą iškelti savo valstybės, t. y. 2 valstybės narės, teisme, kuris pagal Reglamento „Briuselis I“ 5 straipsnio 1 dalies b punktą turi jurisdikciją vietoje, kurioje pagal sutartį turėjo būti suteiktos paslaugos. 2 valstybės narės teisme priimtas

(1) 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo.

(2) Danija, kuri nėra tiesiogiai saistoma Reglamento „Briuselis I“, vis tiek dalyvauja taikant šią priemonę, kadangi ji šiuo tikslu su ES ir jos valstybėmis narėmis sudarė atskirą susitarimą.

palankus teismo sprendimas būtų pripažįstamas ir supaprastinta tvarka vykdomas bet kurioje valstybėje narėje, kurioje įmonė A turi turto. Įmonei B nereikia nerimauti, kad tie teismai būtų spręsdavę vadovaudamiesi skirtingomis taikytinos teisės taisyklėmis, nes pagal Reglamentą „Roma I“, kuris taikomas daugumoje ES valstybių narių⁽³⁾, taikytina teisė nustatoma pagal vienodas taisykles (plg. toliau 5 skyriuje pateikiamą informaciją apie taikytiną teisę).

(3) Visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją.

2.2. Reglamentas „Briuselis I“ ir nauja šio reglamento redakcija

2.2.1. Apžvalga

Reglamentas „Briuselis I“ įsigaliojo 2002 m. kovo 1 d. Jis pakeitė ankstesnę 1968 m. Briuselio konvenciją, kurioje buvo reglamentuojami tie patys klausimai ir kuri toliau taikoma tam tikrų valstybių narių užjūrio teritorijose. Reglamentas „Briuselis I“ vėliau buvo persvarstytas ir 2012 m. gruodžio mėn. buvo priimta nauja jo redakcija⁽⁴⁾, kurioje, palyginti su pradinio Reglamento „Briuselis I“ tekstu, yra daug svarbių pakeitimų, kurie aptariami

(4) 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012; žr. OL L 351/1, 2012 12 20; šis reglamentas – šiame vadove jis bus vadinamas Reglamentu „Briuselis I“ nauja redakcija – bus taikomas nuo 2015 m. sausio 10 d.; Danija pateikė pranešimą, kad ji pagal su ES sudarytą susitarimą ketina Reglamento „Briuselis I“ naują redakciją taikyti kitoms ES valstybėms narėms; žr. OL L 79/4, 2013 3 21.

toliau šiame skyriuje⁽⁵⁾. Priėmus naują redakciją ir atsižvelgiant į pradėtą taikyti Europos patentų susitarimą, buvo atlikti papildomi pakeitimai siekiant nustatyti Bendro patentų teismo jurisdikciją⁽⁶⁾.

9-ajame dešimtmetyje sudarius tarptautinę konvenciją, Briuselio konvencijos taisyklių taikymo sritis buvo praplėsta ir jas imta taikyti Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) valstybėse narėse. Įsigaliojus Reglamentui „Briuselis I“, dėl šios konvencijos, dar vadinamos Lugano konvencija, daug metų buvo pakartotinai deramasi ir dėl to atsirado poreikis konvenciją peržiūrėti. Šiandien naujoji Lugano konvencija taikoma tarp ES valstybių narių ir Islandijos, Norvegijos ir Šveicarijos iškeltose bylose⁽⁷⁾.

2.2.2. Reglamento „Briuselis I“ taikymo sritis

Reglamentas taikomas civilinėse ir komercinėse bylose, išskyrus su mokesčiais, muitais ar administraciniais klausimais susijusias bylas. Jis netaikomas tam tikroms civilinėms teisės sritims, pvz., fizinių asmenų statusui

- (5) Šiame vadove nuorodos į įvairius straipsnius pateikiamos remiantis reglamento naujos redakcijos straipsnių numeracija; išskyrus esminius naujoje redakcijoje padarytus pakeitimus, naujoje reglamento versijoje straipsnių numeracija yra pakeista ir būtent ši numeracija naudojama vadove; naujos redakcijos III priedo lentelėje pateikiama naudinga informacija, kurioje rodomi atitinkami abiejų reglamento versijų straipsniai. Dėstant reglamentą nauja redakcija buvo siekiama naujai išdėstyti visą priemonę, o ne padaryti daugybę teksto pakeitimų.
- (6) Žr. 2.2.8 punktą, kuriame išsamiau aprašomos Patentų teismo priemonės nuostatos.
- (7) Lugano konvencija, taip vadinama dėl to, kad dėl jos buvo deramasi ir ji pasirašyta Lugane (Šveicarija) (pasirašyta 1988 m. rugsėjo 16 d.). Nauja konvencija pasirašyta 2007 m. spalio 30 d., ES ją ratifikavo ir ji įsigaliojo ES ir valstybėse narėse. Įskaitant Daniją ir Norvegijos Karalystę (šiose valstybėse konvencija įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d.). Vėliau ją ratifikavo Šveicarija (įsigaliojo 2011 m. sausio 1 d.) ir Islandija (įsigaliojo 2011 m. gegužės 1 d.).

ir veiksnumui, šeimos byloms, testamentams ir paveldėjimui bei bankrotui. Kitaip nei pradinė Reglamento „Briuselis I“ versija, nauja šio reglamento redakcija netaikoma byloms dėl išlaikymo (išskyrus pereinamojo laikotarpio bylas), nes išlaikymo klausimai šiuo metu aptariami priimtame konkrečiame reglamente⁽⁸⁾.

2.2.3. Reglamento „Briuselis I“ jurisdikcinė sistema

Reglamentu „Briuselis I“ nustatyta uždara jurisdikcinė sistema, pagal kurią jurisdikcija spęsti tarpvalstybinius civilinius ir komercinius ginčus perduodama valstybių narių teismams. Todėl valstybės narės teismų sistemos kompetentingas teismas, pagal reglamentą turintis jurisdikciją, skiriamas pagal atitinkamos valstybės narės vidaus civilinio proceso taisykles. ES valstybėse narėse gali būti taikomos tik Reglamento „Briuselis I“ jurisdikcijos taisyklės, o tam tikros valstybių narių nacionalinės teisės jurisdikcijos taisyklės negali būti taikomos nuolat valstybėje narėje gyvenantiems asmenims⁽⁹⁾, tačiau vis tiek gali būti taikomos ES nuolatinės gyvenamosios vietos neturintiems asmenims⁽¹⁰⁾. Šios vadinamosios perteklinės jurisdikcijos taisyklės, apie jas pranešus Komisijai, turi būti skelbiamos Oficialiajame leidinyje⁽¹¹⁾.

(8) 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009; atskirai aptariamas 7 skyriuje.

(9) Žr. 5 straipsnį.

(10) Žr. 6 straipsnį.

(11) Žr. 76 straipsnį. Šių taisyklių sąrašas anksčiau buvo pateiktas Reglamento „Briuselis I“ I priede.

2 pavyzdys

3 valstybės narės įmonė C pardavė 4 valstybės narės įmonei D įrenginį. Įmonė D pateikė pirkimo pasiūlymą, kuriame, be kita ko, nurodė, kad pirkimo sutarčiai taikomos įmonės D bendrosios pardavimo sąlygos, išspausdintos kitoje pasiūlymo pusėje.

Šiose sąlygose buvo išlyga dėl kompetentingo teismo, pagal kurį jurisdikciją spręsti visus iš sutarties kylančius ginčus turi 4 valstybės narės teismas E. Įmonė C nusiuntė patvirtinimo laišką, kuriame nurodė priimanti pasiūlymą. Gavusi įrenginį, įmonė D pareiškė, kad jis turi esminių trūkumų, ir teisme E įmonei C pareiškė ieškinį dėl nuostolių už sutarties pažeidimą atlyginimo. Byloje įmonė C nurodė, kad teismas E neturi jurisdikcijos. Jos teigimu, pagal 3 valstybės narės įstatymus vienos šalies bendrosiose pardavimo sąlygose nurodyta taisyklė dėl kompetentingo teismo galioja tik tuo atveju, kai kita šalis savo sutikimą aiškiai patvirtina parašu.

Pagal Reglamento „Briuselis I“ 25 straipsnio 1 dalį šalys, nesvarbu kur yra jų nuolatinė gyvenamoji vieta, gali susitarti, kad valstybės narės teismas arba teismai turės jurisdikciją spręsti bet kokius ginčus, galinčius kilti dėl konkretaus teisinio santykio.

Tokia jurisdikcija yra išimtinė, išskyrus atvejus, kai šalys susitarė kitaip. Reglamente „Briuselis I“ nustatyta, kad oficialus išlygos dėl kompetentingo teismo galiojimas turi būti nustatomas remiantis tik reglamentu, kuriame nustatytas atskirų taisyklių rinkinys. Šios taisyklės

yra viršesnės už atitinkamų valstybių narių nacionalines civilinio proceso įstatymų taisyklės (plg. toliau pateikiamą informaciją). Todėl įmonė D turės įrodyti, kad bendrųjų pardavimo sąlygų forma atitinka 25 straipsnio 1 dalies nuostatas, jei nori, kad būtų pripažinta išimtinė teismo E jurisdikcija.

2.2.3.1. Pagrindinė taisyklė: atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos teismo jurisdikcija

Reglamento „Briuselis I“ 4 straipsnyje įtvirtinta **pagrindinė jurisdikcijos taisyklė**, pagal kurią nuolat valstybės narės teritorijoje gyvenančių asmenų atžvilgiu jurisdikciją įgyvendina valstybės narės, kurioje **nuolat gyvena atsakovas**, teismai, nepaisant jo pilietybės. Nuolatinė gyvenamoji vieta nustatoma pagal valstybės narės, kurioje iškelta byla, vidaus teisę. Juridinių asmenų arba įmonių nuolatinė buvimo vieta nustatoma pagal valstybę, kurioje yra jų oficiali buveinės vieta, centrinė administracija arba pagrindinė verslo vieta. Jeigu atsakovas nuolat negyvena valstybėje narėje, reglamento 6 straipsnyje nurodyta, kad kiekvienos valstybės narės teismų jurisdikcija bus nustatoma pagal nacionalinę teisę, be kita ko, atsižvelgiant į vartotojams (18 straipsnis) ir darbuotojams (21 straipsnis) taikomas apsaugines jurisdikcijos taisykles ir atitinkamai 24 ir 25 straipsniuose nustatytas išimtinės jurisdikcijos ir prorogacijos taisykles.

2.2.3.2. Alternatyvios ir specialiosios jurisdikcijos taisyklės

Reglamento 7–9 straipsniuose nustatytos specialiosios jurisdikcijos taisyklės, kurios siūlomos kaip 4 straipsnio bendrosios taisyklės alternatyva. Pagal kai kurias iš šių taisyklių ieškovas gali rinktis, kur kelti bylą – atsakovo nuolatinės

gyvenamosios vietos teismuose ar kitos valstybės narės teismuose, turinčiuose specialų jurisdikcinį pagrindą. Iš tikrųjų pati svarbiausia specialioji jurisdikcija nurodyta 7 straipsnio 1 dalyje, kuri skirta byloms, susijusioms su sutartimis, išskyrus darbo ar draudimo sutartis ir sutartis su vartotojais. Tarptautinę jurisdikciją pagal ieškinio pagrindą turi vietos, kurioje pagal sutartį turi būti **įvykdyta** atitinkama **prievolė**, teismai. Kalbant apie dvi sutarčių rūšis, dominuojančias tarpvalstybinėje Europos praktikoje, pažymėtina, kad prievolės įvykdymo vieta yra susijusi su visomis iš tos pačios sutarties kylančiomis prievolėmis. Išskyrus atvejus, kai susitariama kitaip, parduodant prekes atitinkamos prievolės įvykdymo vieta yra toje valstybėje narėje, į kurią prekės buvo ar turėjo būti pristatytos pagal sutartį, o teikiant paslaugas – vieta, kurioje paslaugos buvo ar turėjo būti suteiktos.

Be to, 7 straipsnyje nustatytos specialios jurisdikcijos taisyklės, taikomos kelioms specialioms byloms, pvz., byloms, susijusioms su civiliniais ieškiniais dėl nuostolių atlyginimo arba restitucijos, arba ginčai, susiję su filialo, agentūros arba kito įmonės padalinio veikla⁽¹²⁾. 7 straipsnio 2 dalis, kurioje aptariama jurisdikcija bylose dėl delikto ir civilinės teisės pažeidimų, tapo labai svarbi. Reikalavimai bylose dėl civilinės teisės pažeidimų, deliktų arba kvazideliktų gali būti pareikšti vietos, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis arba jis gali įvykti, teismuose. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nustatė, kad tai yra vieta, kurioje padaroma žala, arba vieta, kurioje buvo įvykdytas arba įvyko žalą sukėlęs įvykis.

(12) Reglamento (EB) Nr. 44/2001 5 straipsnio 2 dalyje anksčiau buvo nustatyta specialiosios jurisdikcijos taisyklė, kuri buvo taikoma su išlaikymu susijusiose bylose; kadangi išlaikymo reglamentas pradėtas taikyti nuo 2011 m. birželio 18 d., taikomos šioje priemonėje nustatytos taisyklės.

2.2.3.3. *Jurisdikcijos prorogacija ir atsakovo dalyvavimas teisme*

Prorogacija, arba teismo pasirinkimas, – tai situacija, kai sutarties šalys yra susitarusios perduoti spręsti bet kokią iš sutarties kilusį ginčą konkrečios teisinės sistemos konkrečiam teismui arba teismams. Toks susitarimas gali būti įtrauktas į platesnio pobūdžio sutartį, kurioje aptariami pagrindiniai šalių tarpusavio teisiniai santykiai, arba tai gali būti atskiras susitarimas. Tokiame susitarime taip pat gali būti aptariami ne vien iš sutarties kylantys ginčai. Reglamente nėra jokių nuostatų, kuriomis būtų ribojama galimybė pasirinkti teismą tuo atveju, kai atitinkamas ginčas kyla iš sutartinių santykių. Tačiau yra atvejų, kai ginčas būna susijęs su situacija, kurioje šalių nesaisto išankstiniai teisiniai santykiai, pvz., dėl delikto arba civilinės teisės pažeidimo kylantys ginčai. Tokiais atvejais susitarimą labai dažnai galima sudaryti tik kilus ginčui ⁽¹³⁾.

25 straipsnyje nustatyta taisyklė, kuria reglamentuojami susitarimai dėl pasirinkto teismo, yra viena svarbiausių ir dažniausiai taikomų Reglamento „Briuselis I“ taisyklių. Jurisdikcijos prorogacija apskritai yra leidžiama. Tačiau, remiantis apsauginėmis jurisdikcijos taisyklėmis, šalims galioja palankūs apribojimai, susiję su draudimo bylomis, bylomis, kuriose viena iš šalių yra vartotojas arba darbuotojas ⁽¹⁴⁾. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad jurisdikcijos prorogacija negali būti viršesnė už 24 straipsnyje nustatytus išimtinės jurisdikcijos pagrindus ⁽¹⁵⁾.

(13) Paprastai, pvz., negalima sudaryti susitarimo dėl teismo pasirinkimo, kai jame aptariamas ginčijamas reikalavimas, kuris gali kilti iš delikto arba civilinės teisės pažeidimo prieš jam įvykstant, t. y. dar neatsiradus reikalavimo pagrindui.

(14) Žr. 15, 19 ir 23 straipsnius.

(15) Žr. 27 straipsnį.

Pagal ankstesnę Reglamento „Briuselis I“ redakciją ⁽¹⁶⁾ dėl kompetentingo valstybės narės teismo, kurį sudariusi šalis arba daugiau šalių turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą valstybėje narėje, reiškė, kad bet kuris teismas, išskyrus pasirinktąjį, galėjo perimti bylą, net jei susitarime dėl jurisdikcijos buvo numatyta išimtinė jurisdikcija, jeigu byla pirmiausia iškelta tame teisme. Reglamento „Briuselis I“ naujoje redakcijoje ⁽¹⁷⁾ ši nuostata pakeičiama taip, kad galiojantis susitarimas, kuriame nustatomas kompetentingas valstybės narės teismas, bus viršesnis, nepaisant šalių nuolatinės gyvenamosios vietos ⁽¹⁸⁾. Reglamento „Briuselis I“ naujoje redakcijoje taip pat įtvirtintos papildomos nuostatos, pagal kurias tai, ar prorogacijos susitarimas iš esmės galioja, nustatoma pagal valstybės narės, kurios teismai nurodyti susitarime, teisę ⁽¹⁹⁾, be to, šiose nuostatose nurodyta, kad prorogacijos susitarimas, jei jis yra sutarties dalis, turi būti vertinamas kaip nuo kitų sutarties sąlygų nepriklausantis susitarimas, ir prorogacijos galiojimo negalima ginčyti remiantis vien sutarties negaliojimo pagrindu ⁽²⁰⁾. Taip pat siekiama, kad bet koks klausimas, susijęs su susitarimo dėl teismo pasirinkimo galiojimu, būtų sprendžiamas pagal pasirinkto teismo valstybės narės teisę. ⁽²¹⁾

Reglamento „Briuselis I“ naujoje redakcijoje padarytas kitas svarbus pakeitimas, kuriuo sustiprinamas „šalies savarankiškumas“ sudarant

(16) Reglamento (EB) Nr. 44/2001 23 straipsnio 1 dalis; ši pozicija galėtų būti palyginama su situacija, kurioje nė viena iš susitarimą dėl teismo pasirinkimo sudariusių šalių nuolat negyveno valstybėje narėje; šioje situacijoje joks kitas valstybės narės teismas, išskyrus pasirinktąjį, neturėjo jurisdikcijos spręsti susitarimo šalių ginčų, išskyrus atvejus, kai pasirinktas teismas pats atsakė jurisdikcijos; žr. Reglamento (EB) Nr. 44/2001 23 straipsnio 3 dalį.

(17) Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012.

(18) Žr. 25 straipsnio 1 dalį.

(19) Ten pat.

(20) Žr. 25 straipsnio 5 dalį.

(21) Žr. 20 konstatuojamąją dalį.

susitarimus dėl teismo pasirinkimo; šiuo atveju reikalaujama, kad teismas, kuriame iškelta byla ir kuriam šalys susitarime dėl teismo pasirinkimo nesuteikė išimtinės jurisdikcijos, byloje nesiimtų jokių procesinių veiksmų, kol pasirinktas teismas, nepaisant to, ar jame pirmiausia iškelta byla, nustatys, ar jis turi jurisdikciją pagal susitarimą dėl teismo pasirinkimo. Šalių pasirinktam teismui patvirtinus savo jurisdikciją, bet kuris kitas teismas, kuriame iškelta byla, privalo atsisakyti jurisdikcijos ⁽²²⁾.

2 pavyzdžio tęsinys

Pirmiau pateiktame pavyzdyje dvi skirtingų valstybių narių įmonės ginčijasi dėl vienos iš jų, įmonės D, bendrosiose pardavimo sąlygose nustatytos išlygos dėl teismo pasirinkimo. Sprendimą galima rasti Reglamento „Briuselis I“ 25 straipsnyje

25 straipsnyje pateikiamos kelios skirtingos taisyklės, kuriomis reglamentuojami oficialūs išlygai dėl teismo pasirinkimo keliama reikalavimai. Pagrindinė taisyklė yra ta, kad dėl išlygos dėl teismo pasirinkimo šalys turi susitarti raštu, nors nereikalaujama, kad šalys sudarytų rašytinį dokumentą ir patvirtintų jį parašais. Reikalavimai nebus pažeisti, jei šalys apsisuks rašytiniais pareiškimais arba raštu patvirtintais žodiniais susitarimais. Taip pat leidžiama naudoti formą, atitinkančią šalių tarpusavyje ar tarptautinėje prekyboje nusistovėjusią praktiką, formą, atitinkančią panaudojimą, kuris plačiai žinomas ir kurio reguliariai laikomasi atitinkamoje prekybos srityje ir apie kurį šalys žino arba privalėjo žinoti.

Pirmiau pateiktame 2 pavyzdyje įmonė D pateikė rašytinį pirkimo pasiūlymą, kurį įmonė C patvirtino raštu. Šiame pirkimo pasiūlyme įmonė D aiškiai nurodė savo bendrąsias pardavimo sąlygas, kurias ji pateikė įmonei C šalims suprantama kalba. Todėl įmonės D pardavimo sąlygose nustatyta jurisdikcijos išlyga atitinka Reglamento „Briuselis I“ 25 straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus. Taigi ja teismui E suteikiama išimtinė jurisdikcija nagrinėti bylą ir todėl įmonės D argumentai yra pagrįsti.

Be jurisdikcijos, kylančios iš kitų Reglamento „Briuselis I“ nuostatų, pagal 26 straipsnį jurisdikciją turinčiu bus laikomas valstybės narės teismas, į kurį atvyksta atsakovas. Ši taisyklė netaikoma tada, kai atsakovas atvyksta į teismą siekdamas ginčyti jurisdikciją arba kai pagal 24 straipsnį išimtinę jurisdikciją turi kitas teismas. Ši taisyklė svarbi praktiniu požiūriu, nes atsakovas, prieš vykdamas į teismą, gali būti tikras dėl jo jurisdikcijos. Patvirtintos jurisdikcijos negalima panaikinti; teismų jurisdikcija nustatoma neatšaukiamai.

Reglamento „Briuselis I“ naujoje redakcijoje nustatyta svarbi su šia taisykle susijusi apsaugos priemonė, kuri taikoma draudimo, darbo ir vartotojų sutartims, kuriose atsakovas, atsižvelgiant į konkrečią bylą, yra apdraustas asmuo, draudėjas arba draudimo išmokos gavėjas pagal sutartį, nukentėjusioji šalis, darbuotojas arba vartotojas, ir pagal kurią tokio atsakovo atvykimas nereikš sutikimo su teismo jurisdikcine kompetencija, išskyrus atvejus, kai teismas, kuriame iškelta byla, užtikrina, kad atsakovas būtų informuojamas apie savo teisę ginčyti teismo jurisdikciją ir atvykimo arba neatvykimo į teismą pasekmes ⁽²³⁾.

(22) Žr. 20 konstatuojamąją dalį.

(23) Žr. Reglamento „Briuselis I“ naujos redakcijos 26 straipsnio 2 dalį.

2.2.3.4. *Specialios taisyklės, kuriomis reglamentuojamos su draudimu, vartotojų sutartimis ir individualiomis darbo sutartimis susijusios bylos*

Galioja specialios taisyklės, kuriomis reglamentuojamos su draudimu, vartotojų sutartimis ir individualiomis darbo sutartimis susijusios bylos. Pagrindinis tokių sutarčių požymis, dėl kurio jos išskiriamos iš kitų sutarčių rūšių, yra poreikis apsaugoti silpnesniąją šalį, t. y. apdraustą asmenį, vartotoją arba darbuotoją. Siekiant sudaryti silpnesniajai šaliai, kuri laikoma verta apsaugos, palankesnes sąlygas pasirinkti teisną, Reglamente „Briuselis I“ nustatytos specialios šiais atvejais taikomos taisyklės. Dažniausiai tokia šalis būtų gali iškelti savo nuolatinės gyvenamosios vietos teisme ir byla jai gali būti iškeliama tik tokiame teisme.

3 pavyzdys

A, kuri gyvena 1 valstybėje narėje, užsisakė internetu knygomis prekiaujančioje įmonėje knygą ir sumokėjo 26,80 EUR avanso. Knyga nebuvo pristatyta. A sužinojo, kad internetu knygomis prekiaujančios įmonės nuolatinė buvimo vieta yra 2 valstybėje narėje. Ji nusprendė iškelti bylą ir klausia, kurioje valstybėje ji turi tai padaryti. Knygomis prekiaujanti įmonė teigia, jog jos bendrosiose pardavimo sąlygose nustatyta, kad jurisdikciją turi 2 valstybės narės teismai.

Pagal Reglamento „Briuselis I“ 18 straipsnio 1 dalį vartotojas kitai sutarties šaliai būtų gali iškelti valstybės narės, kurioje ta šalis turi nuolatinę gyvenamąją vietą, teismuose arba vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos teismuose. 17 straipsnio 1 dalies c punkte nustatyta, kad vartotojas gali pasirinkti, kuriame teisme kelti būtų tais atvejais, kai sutartis buvo sudaryta su šalimi, vykdančia komercinę arba profesinę veiklą valstybėje narėje, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, arba kitu būdu tokią veiklą susiejančia su minėta valstybe nare ar keliomis valstybėmis, įskaitant pastarąją, ir jeigu minima sutartis yra priskiriama tokios veiklos sričiai. Kadangi šios taisyklės negalima laikyti pagal susitarimą, sudarytą iki ginčo atsiradimo, kaip nurodyta 17 straipsnyje, ir kadangi knygomis prekiaujanti įmonė turėjo sukurtą svetainę, kurioje visų pirma siekė pritraukti 1 valstybės narės pirkėjus, vadinas, vykdė komercinę veiklą A nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje, todėl A gali paduoti knygomis prekiaujančią įmonę į teismą, kuris turi kompetenciją pagal jos nuolatinę gyvenamąją vietą⁽²⁴⁾.

(24) Šį klausimą savo praktikoje nagrinėjęs Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pasiūlė naudoti keletą elementų, kurie turi būti norint nustatyti, kad veikla valstybėje narėje vykdoma per interneto svetainę. Šie elementai – tai atitinkamos valstybės narės kalbos, kuri yra kitokia nei įmonės verslo kalba, vartojimas, kainų nurodymas būtent tos valstybės valiuta, nuorodų iš vienos ar daugiau valstybių narių į atitinkamos įmonės patalpas, kuriose turi būti teikiamos susijusios paslaugos, pateikimas, aukščiausio lygio domeno vardo, nesutampancio su valstybės, kurioje įsisteigęs prekiautojas, domeno vardu, naudojimas ir tarptautinio klientų, kurie yra įvairiose valstybėse narėse gyvenantys asmenys, sąrašo pateikimas; visi šie faktiniai elementai gali padėti nustatyti, ar vartotojo valstybėje narėje ketinama vykdyti tiesioginę verslo veiklą. Žr. 2010 m. gruodžio 10 d. sprendimą sujungtose bylose Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG (C 585/08) ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller (C 144/09).

2.2.3.5. Išimtinė jurisdikcija

Reglamento „Briuselis I“ 24 straipsnyje išvardytos aplinkybės, kuriomis taikoma išimtinė jurisdikcija, jeigu daroma ypač glaudaus ryšio su tam tikros valstybės narės teismais prielaida arba yra ypatingas teisinio užtikrinimo poreikis. Išimtinė jurisdikcija, be kita ko, taikoma byloms, kurių dalykas yra daiktinės teisės į nekilnojamąjį turtą arba nekilnojamojo turto nuoma, arba bylos, susijusios su patentų ar kitų pramoninės nuosavybės teisių registracija ar galiojimu. Visais 24 straipsnyje nurodytais atvejais bylos negali būti keliamos kituose teismuose, pvz., atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos teisme arba bet kuriame kitame teisme, dėl kurio šalys galėjo susitarti išlygoje dėl teismo pasirinkimo ⁽²⁵⁾.

2.2.4. Laikinosios teisių gynimo ir apsaugos priemonės

Kalbant apie laikinasias priemones, pažymėtina, jog Reglamento „Briuselis I“ 35 straipsnyje taip pat nustatyta, kad valstybės narės teismams gali būti pateikiamas prašymas dėl laikinųjų priemonių taikymo, jeigu tokios priemonės numatytos tos valstybės teisėje. Ši nuostata taikoma net ir tais atvejais, kai kitos valstybės narės teismai turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Reglamento „Briuselis I“ naujoje redakcijoje pateikiama nauja sąvokos „teismo sprendimas“ apibrėžtis, pagal kurią ši sąvoka apima teismo sprendimą, kuriuo teismas, pagal reglamentą turintis jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, nustato laikinasias arba apsaugos priemones; ši sąvoka neapima tokios priemonės, kurią toks teismas nustatė nedalyvaujant atsakovui (t. y. asmeniui, kuriam, tikėtina, bus taikoma priemonė) ir prieš nustatydamas ją neišskvietęs jo į teismą,

išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas, kuriuo nustatoma priemonė, įteikiamas atsakovui prieš jį vykdamas. Vis dėlto teismo, pagal Reglamentą „Briuselis I“ neturinčio jurisdikcijos nagrinėti bylos iš esmės, sprendimas, kuriuo nustatomos laikinoji arba apsaugos priemonė, nebus pripažįstamas ir vykdomas pagal reglamentą.

2.2.5. Lygiagrečiai nagrinėjamų bylų prevencija. Europoje taikoma lis pendens taisyklė

Net ir pagal Reglamente „Briuselis I“ nustatytas jurisdikcijos taisykles vis dar galimi atvejai, kai jurisdikciją nagrinėti tą patį civilinį ginčą gali turėti daugiau nei vienas Europos Sąjungos teismas. Europoje taikant lis pendens taisyklę išvengiama atvejų, kai kiekvienas iš dviejų ar daugiau valstybių narių teismas vienu metu nagrinėja bylą, susijusią su tuo pačiu ieškinio pagrindu ir tarp tų pačių šalių, ir dėl to kyla rizika priimti vienas kitam prieštaraujančius sprendimus ir eikvoti teisminius ir kitus išteklius. Kai tokios bylos iškeliamos skirtingų valstybių narių teismuose, bet kuris teismas, išskyrus tą, kuriame byla iškelta pirmą kartą, savo iniciatyva sustabdo bylą, iki pirmasis teismas, kuriame iškelta byla, nustatys, ar jis turi jurisdikciją. Jeigu nustatoma teismo, kuriame byla iškelta pirmą kartą, jurisdikcija, bet kuris kitas teismas atsisako jurisdikcijos pirmojo teismo naudai ⁽²⁶⁾. Ši taisyklė labai svarbi tarpvalstybinėje teisinėje praktikoje. Reglamento „Briuselis I“ naujoje redakcijoje padaryti svarbūs lis pendens taisyklių pakeitimai; pirma, teismas, kuriame iškelta byla, gali prašyti, kad bet kuris kitas teismas, kuriame iškelta byla, informuotų jį apie dieną, kurią byla buvo iškelta tame teisme, o prašomasis teismas privalo nedelsdamas pateikti tokią informaciją. Antra, tais atvejais, kai byla iškeliama keliuose teismuose, kurių kiekvienas pagal 26 straipsnį

(25) Žr. 27 straipsnį.

(26) Žr. 29 straipsnį; 30 straipsnyje nustatyta panaši taisyklė, taikoma susijusiems ieškiniams, kurių apibrėžtis pateikiama 30 straipsnio 3 dalyje.

turi išimtinę jurisdikciją, bet kuris teismas, išskyrus teisimą, kuriame iškelta pirmą bylą, turi atsisakyti jurisdikcijos to teismo naudai. Trečia, kalbant apie teismo pasirinkimą, pažymėtina, kad pagal Reglamento „Bruselis I“ naują redakciją ši taisyklė, jei susitarimuose dėl teismo pasirinkimo nustatoma išimtinė jurisdikcija ⁽²⁷⁾, gali būti tikslinama taip: kai byla iškeliama šalių pasirinktame teisme, kuris pagal susitarimą dėl teismo pasirinkimo turi išimtinę jurisdikciją, bet kuris kitas teismas, kuriame iškeliama byla, privalo sustabdyti procesą ir, jei nustatoma pasirinkto teismo jurisdikcija, atsisakyti jurisdikcijos šalių pasirinkto teismo naudai ⁽²⁸⁾. Galiausiai lis pendens taisyklės taip pat taikomos, nors ir pakeistos, ne ES valstybėse iškeltoms byloms, jeigu valstybės narės teisme byla iškeliama remiantis 4 arba 7–9 straipsniuose nustatytais taisyklėmis, o byla nagrinėjama tarp tų pačių šalių tuo pačiu ieškinio pagrindu ⁽²⁹⁾.

2.2.6. Kitų valstybių narių teismuose priimtų sprendimų pripažinimas ir vykdymas pagal Reglamento „Bruselis I“ naują redakciją

Reglamente „Bruselis I“ nustatyta supaprastinta tvarka, pagal kurią bet koks vienoje valstybėje narėje (kilmės valstybė narė) ⁽³⁰⁾ priimtas teismo sprendimas pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje (valstybė narė, į kurią kreipiamasi). Reglamente nustatyta paprasta ir vienoda teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu kitoje valstybėje narėje procedūra, kuri

(27) Žr. 2.2.3.3 punktą ir 15 išnašą.

(28) Žr. 31 straipsnį ir 22 konstatuojamąją dalį.

(29) Žr. 33 straipsnį; galioja panaši taisyklė, kuri taikoma susijusiems ieškiniams; šios nuostatos buvo įterptos iš dalies dėl to, kad ES galėtų ratifikuoti Hagos konvenciją dėl susitarimų dėl teisingumo; taip pat žr. 23 ir 4 konstatuojamąsias dalis).

(30) Žr. 2 straipsnio d punkte pateikiamą apibrėžtį.

dar vadinama egzekvatuūros procedūra. Rengiant Reglamento „Bruselis I“ naują redakciją žengtas dar vienas žingsnis – egzekvatuūros procedūra buvo apskritai panaikinta. Nuo 2015 m. sausio 10 d. teismo sprendimo kreditoriui nebereikės teikti prašymo dėl sprendimo pripažinimo vykdytinu; šalis gali tiesiogiai prašyti, kad teismo sprendimas būtų vykdomas ⁽³¹⁾.

2.2.6.1. Pripažinimas

Pagal 36 straipsnį vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas automatiškai pripažįstamas kitose valstybėse narėse nereikalaujant pradėti kokio nors specialaus proceso. Atsisakyti pripažinti teismo sprendimą galima tik keliais išimtiniais atvejais; teisinės praktikos požiūriu svarbiausias atvejis reglamentuojamas 45 straipsnio 1 dalies b punkte ir yra susijęs su teismo sprendimais, kurie buvo priimti atsakovui nedalyvaujant procese.

2.2.6.2. Vykdymas

Kaip jau nurodyta, Reglamento „Bruselis I“ naujoje redakcijoje buvo padarytas svarbus pakeitimas, susijęs su vienoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo pripažinimu vykdytinu kitoje valstybėje narėje. Užuot šaliai, kuri nori vykdyti teismo sprendimą (teismo sprendimo kreditorius), kreipusis dėl teismo sprendimo pripažinimo vykdytinu, toks teismo sprendimas bus tiesiogiai vykdomas kitoje valstybėje narėje, jei šiuo tikslu pateikiami tam tikri dokumentai. Teismo sprendimo kreditorius, norėdamas vykdyti teismo sprendimą, prašo, kad kilmės teismas išduotų pažymėjimą, kuriuo patvirtinamas sprendimo vykdytinumas ir kuriame pateikiama informacija

(31) Žr. 39 straipsnį.

apie teismo sprendimą⁽³²⁾. Tuomet pakanka pažymėjimą ir teismo sprendimo kopiją įteikti valstybės narės, į kurią kreipiamasi, vykdymo institucijai⁽³³⁾.

Be to, kad teismo sprendimo kreditoriui suteikiami įgaliojimai vykdyti teismo sprendimą pagal valstybės narės, į kurią kreipiamasi, teisę ir tokiomis pačiomis sąlygomis, kuriomis vykdomi toje valstybėje⁽³⁴⁾ priimti teismo sprendimai, gali būti taikomos bet kokios su vykdytinu teismo sprendimu susijusios laikinosios, įskaitant apsaugos, priemonės, kurios nustatomos pagal valstybės narės, į kurią kreipiamasi⁽³⁵⁾, teisę. Jeigu teismo sprendime yra įsakymas, kuris valstybės narės, į kurią kreipiamasi, teisėje nėra aptartas, šis įsakymas turi būti patikslintas taip, kad toje valstybėje turėtų lygiavertę galią⁽³⁶⁾.

2.2.6.3. Atsisakymas pripažinti ir vykdyti

Atsisakyti pripažinti sprendimą galima tuo atveju, jeigu yra 45 straipsnyje nurodytas pagrindas tam. Teismo sprendimas nebus pripažįstamas, jeigu: a) pripažinimas aiškiai prieštarauja valstybės narės, į kurią kreipiamasi, viešajai tvarkai b) jeigu tais atvejais, kai sprendimas priimamas nedalyvaujant atsakovui, įrodoma, kad atsakovui nebuvo įteiktas bylos iškėlimo dokumentas arba lygiavertis dokumentas ir dėl šios priežasties jis neturėjo pakankamai laiko pasirengti gynybai, arba c) sprendimas prieštarauja išimtinės jurisdikcijos taisyklėms arba specialioms taisyklėms, kuriomis reglamentuojamos bylos,

susijusios su draudimu arba vartotojų sutartimis⁽³⁷⁾. Visais kitais atvejais valstybės narės, į kurią kreipiamasi, teismas privalo sutikti su kilmės teismo padarytomis faktinėmis išvadomis dėl jurisdikcijos ir šiam teismui draudžiama peržiūrėti kilmės teismo jurisdikciją⁽³⁸⁾. 36 straipsnyje nustatyta, kad jokiais aplinkybėmis užsienio teismo sprendimas negali būti peržiūrimas iš esmės⁽³⁹⁾. Bet kuris suinteresuotas asmuo gali prašyti priimti sprendimą, kuriame būtų nustatyta, kad konkrečiam teismo sprendimui netaikomas nė vienas atsisakymo pripažinti pagrindas⁽⁴⁰⁾. Bet kuri suinteresuota šalis gali pateikti prašymą, nukreiptą prieš pripažinimą, o teismo sprendimo skolininkas gali pateikti prašymą, nukreiptą prieš vykdymą; šie prašymai turi būti pateikiami vienam iš Komisijos šiuo tikslu sudarytame sąrašė nurodytų teismų⁽⁴¹⁾. Prašymai yra susiję tik su teismo sprendimo vykdymu, o ne bylos esme⁽⁴²⁾. Be to, teismo sprendimo skolininkas, remdamasis vienu iš pripažinimo atsisakymo pagrindų, gali pateikti teismui prašymą dėl atsisakymo pripažinti arba vykdyti teismo sprendimą⁽⁴³⁾. Sprendimą dėl prašymo atsisakyti vykdyti teismo sprendimą šalys gali apskųsti pagal specialią procedūrą⁽⁴⁴⁾.

(32) Žr. 53 straipsnį ir I priedą.

(33) Žr. 37 straipsnį.

(34) Žr. 41 straipsnį.

(35) Žr. 40 straipsnį.

(36) Žr. 54 straipsnį.

(37) Žr. 45 straipsnio e punktą.

(38) Žr. 45 straipsnio 2 ir 3 dalis.

(39) Žr. 52 straipsnį.

(40) Žr. 36 straipsnio 2 dalį; tokiam prašymui taikoma atsisakymo pripažinti procedūra, žr. 46–51 straipsnius.

(41) Žr. 47 ir 75 straipsnius; informaciją Komisija turi skelbti Europos teisminiame tinkle.

(42) Žr. 52 straipsnį.

(43) Žr. 46–48 straipsnius ir 29 konstatuojamąją dalį.

(44) Žr. 49–51 straipsnius.

2.2.7. Autentiškų dokumentų ir teisminių susitarimų vykdymas

Daugumos valstybių narių teisės sistemose numatyta galimybė susitarime, kitame notaro sudarytame dokumente arba koku nors kitu būdu prievolei suteikiant viešą galią ir ją patvirtinant, pvz., registracija viešame registre arba teisme, nustatyti prievolės sumokėti pinigų arba atlikti kitų rūšių sutartines prievolės. Toks susitarimas arba dokumentas vadinamas autentišku dokumentu. Pagal ankstesnes Reglamento „Briuselis I“⁽⁴⁵⁾ nuostatas, jeigu toks dokumentas buvo vykdytinas kilmės valstybėje narėje, kurioje jis buvo sudarytas arba įregistruotas, jis buvo tiesiogiai vykdytinas visose kitose valstybėse narėse tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir teismo sprendimas. Tokia procedūra suteikia aiškią naudą, nes ja užtikrinamas pakankamai greitas ir paprastas pinigų sumokėjimas arba kitų prievolių įvykdymas, kadangi tokį autentišką dokumentą galima vykdyti tiesiogiai iš karto, kai kreditoriaus naudai toks dokumentas pripažįstamas vykdytinu. Vienintelis pagrindas, kuriuo remiantis galima prieštarauti vykdymui, yra susijęs su tuo, kad toks vykdymas akivaizdžiai prieštarautų valstybės narės, į kurią kreipiamasi, viešajai tvarkai.

Pagal Reglamento „Briuselis I“ naują redakciją, atsižvelgiant į tai, kad buvo panaikintas reikalavimas dėl pripažinimo vykdytinu, kreditoriui pakanka turėti patį dokumentą ir kompetentingos institucijos arba, atsižvelgiant į konkretų atvejį, kilmės valstybės narės teismo išduotą pažymėjimą⁽⁴⁶⁾. Reglamento „Briuselis I“ naujoje redakcijoje taip pat apibrėžiama autentiško dokumento

sąvoka⁽⁴⁷⁾. Teisminiams susitarimams taikomos panašios nuostatos, kuriomis reglamentuojamas autentiškų dokumentų vykdymas⁽⁴⁸⁾.

2.2.8. Specialios taisyklės, susijusios su Bendru patentų teismu ir Beniliukso teisingumo teismu

Naujas reglamentas taikomas vienu metu su Reglamento „Briuselis I“ nauja redakcija, įsigaliosiančia 2015 m. sausio 15 d.; naujame reglamente nustatytos specialios taisyklės, susijusios su, viena vertus, Bendrame patentų teisme ir Beniliukso teisingumo teisme (toliau kartu vadinami bendrais teismais) ir, kita vertus, valstybių narių teismuose pagal Reglamentą „Briuselis I“ nagrinėjamų bylų ryšiu⁽⁴⁹⁾. Jame taip pat nustatytos taisyklės, kuriomis reglamentuojami ryšiai su trečiųjų (ES nepriklausančių) valstybių teismais. Pasiūlymą, kuris sudaro šio reglamento pagrindą, Europos Parlamentas ir Taryba priėmė 2014 m. birželio mėn. Dokumente įtvirtintos nuostatos, susijusios su santykinė valstybių narių teismų jurisdikcine kompetencija pagal Reglamento „Briuselis I“ jurisdikcijos nuostatas, ir šių nuostatų ryšys atsižvelgiant į bendrų teismų jurisdikciją, be to, jame taip pat nustatytos lis pendens taisyklės ir aptariama pagal abu reglamentus priimtų sprendimų pripažinimo ir vykdymo tvarka.

Šį Reglamento „Briuselis I“ naujos redakcijos pakeitimą prireikė padaryti, kad būtų galima įgyvendinti „patentų dokumentų rinkinį“, kurį sudaro

(47) Žr. 2 straipsnio c punktą.

(48) Žr. teksto naujos redakcijos 57, 59 ir 60 straipsnius ir 2 straipsnio b punkte pateikiamą apibrėžtį.

(49) Žr. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 542/2014.

(45) Žr. 57 straipsnį.

(46) Žr. teksto naujos redakcijos 58 ir 60 straipsnius.

du reglamentai⁽⁵⁰⁾ (toliau – bendri patentų reglamentai), ir tarptautinį susitarimą (susitarimas dėl Bendro patentų teismo, arba BPT susitarimas), kuriuo Europos Sąjungoje sukuriamą bendrą patentų apsaugą. Pagal BPT susitarime ir bendruose patentų reglamentuose nustatytą vieno langelio principą mažesnėmis sąnaudomis ir patiriant mažesnę administracinę našta bus galima gauti visoje Europoje vienodą galią turintį patentą, t. y. teisinį dokumentą, kuriuo visose 25 valstybėse narėse⁽⁵¹⁾ užtikrinama vienoda išradimo apsauga.

Beniliukso teisingumo teismas yra bendras Belgijos, Liuksemburgo ir Nyderlandų teismas, įsteigtas 1965 m., o jo užduotis – užtikrinti vienodą Beniliukso šalyse galiojančių bendrų taisyklių, susijusių su įvairiomis, pvz., intelektinės nuosavybės (visų pirma su tam tikrų rūšių teisėmis į prekių ženklus, modelius ir dizainą), bylomis, taikymą. Iki šios dienos Beniliukso teismo uždavinys iš esmės yra priimti prejudicinius sprendimus dėl šių taisyklių aiškinimo. 2012 m. trys valstybės narės sudarė sąlygas praplėsti Beniliukso teisingumo teismo kompetenciją, kad ji apimtų jurisdikcinę kompetenciją konkrečiose bylose, kurios patenka į Reglamento „Briuselis I“ taikymo sritį.

Šiais Reglamento „Briuselis I“ naujos redakcijos pakeitimais siekiama užtikrinti su šiais bendrais teismais susijusio susitarimo atitiktį Reglamentui

„Briuselis I“ (nauja redakcija) ir išspręsti konkretų klausimą dėl jurisdikcijos taisyklių taikymo ne Europos Sąjungos valstybėse esantiems atsakovams.

Pagrindinė jurisdikcijos taisyklė yra ta, kad bendras teismas turi jurisdikciją pagal Reglamento „Briuselis I“ taisykles, kai tokia jurisdikcija pagal tokias taisykles būtų suteikiama valstybės narės, esančios susitarimo, kuriuo sukuriamas tas teismas, šalimi, teismams, jeigu teisinis klausimas patenka į susitarimo taikymo sritį. Kalbant apie už ES ribų nuolat gyvenančias šalis, pažymėtina, kad Reglamento „Briuselis I“ taisyklės taip pat taikomos trečiosiose valstybėse nuolat gyvenantiems atsakovams, jeigu byla priklauso bendrų teismų jurisdikcijai. Be to, bendri teismai gali išklausti už ES ribų nuolat gyvenančius atsakovus remdamiesi papildoma jurisdikcijos taisykle. Jei bendras teismas turi jurisdikciją spręsti ginčą, susijusį su Europos patento pažeidimu, dėl kurio žala atsirado ES, jis taip pat gali nagrinėti reikalavimą atlyginti žalą, kai ji kyla dėl tokio pažeidimo už ES ribų, pareiktą ES nuolat negyvenančiam atsakovui, jeigu šiam atsakovui priklausantis turtas yra valstybėje narėje, kuri yra susitarimo dėl bendro teismo šalis⁽⁵²⁾. Reglamento „Briuselis I“ naujoje redakcijoje nustatytos lis pendens taisyklės taikomos vienu metu bendrame teisme ir valstybės narės, kuri nėra atitinkamo susitarimo šalis, teisme iškeltoms byloms⁽⁵³⁾. Apskritai kalbant apie pripažinimo ir vykdymo taisykles, pažymėtina, kad bus taikomos Reglamento „Briuselis I“ taisyklės, išskyrus atvejus, kai bendro teismo priimtas sprendimas turi būti vykdomas valstybėje narėje, kuri yra atitinkamo susitarimo šalis, ir šiame susitarime nustatytos pripažinimą ir vykdymą reglamentuojančios taisyklės, kurios tokiu atveju ir bus taikomos⁽⁵⁴⁾.

(50) Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1257/2012, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas kuriant bendrą patentinę apsaugą; Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1260/2012, kuriuo įgyvendinamas su taikoma vertimo tvarka susijęs tvirtesnis bendradarbiavimas kuriant bendrą patentinę apsaugą.

(51) Dėl tvirtesnio bendradarbiavimo bendrus patentų reglamentus priėmė visos valstybės narės, išskyrus Italiją ir Ispaniją.

(52) Žr. 71b straipsnį.

(53) Žr. 71c straipsnį.

(54) Žr. 71d straipsnį.

Europos procedūros civilinēse ir komercinēse bylose

3.1. Apžvalga

Europos Sąjunga priėmė keturis atskirus reglamentus, kuriais palengvinamas greitas ir veiksmingas nesumokėtos skolos išieškojimas (toliau kartu vadinama Europos procedūromis). Trimis reglamentais sukuriamos bendros Europos procedūros, kuriomis bylos šalys gali pasinaudoti kaip alternatyva nacionalinėje teisėje galiojančioms procedūroms. Ketvirtame reglamente nustatyta, jog sprendimą priėmęs teismas patvirtina, kad buvo laikomasi tam tikrų minimalių procesinių sąlygų. Pagal šias procedūras priimti sprendimai kitoje valstybėje narėje pripažįstami ir vykdomi netaikant reikalavimo paskelbti apie jo vykdytinumą (egzekvatūra). Šiais reglamentais sukurtos šios procedūros (nurodomos pagal priėmimo datą): Europos vykdomasis raštas dėl neginčytinų reikalavimų (angl. EEO)⁽⁵⁵⁾, Europos mokėjimo įsakymas (angl. EOP)⁽⁵⁶⁾, Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra (angl. ESCP)⁽⁵⁷⁾ ir europinis sąskaitos blokavimo įsakymas (angl. EAPO)⁽⁵⁸⁾. Šiomis procedūromis galima naudotis tik tarpvalstybinėse bylose.

3.2. Europos vykdomasis raštas dėl neginčytinų reikalavimų

Reglamento tikslas – sukurti **Europos vykdomąjį raštą dėl neginčytinų reikalavimų**⁽⁵⁹⁾ ir, nustatant minimalias procesines sąlygas,

(55) 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 805/2004.

(56) 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1896/2006.

(57) 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 861/2007.

(58) Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014.

(59) Reglamentas taikomas visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją.

išvengti bet kokių tarpinių priemonių, kurių reikėtų imtis prieš pradėdant vykdyti teismo sprendimą valstybėje narėje, išskyrus tą, kurioje jis buvo išduotas. Šis reglamentas, įskaitant įvairias išimtis, taikomas civilinėse ir komercinėse bylose, nepaisant bendrosios kompetencijos arba specializuoto teismo pobūdžio.

Sąvoka „**neginčytinas reikalavimas**“ apima visas situacijas, kuriose kreditoriaus naudai, atsižvelgiant į tai, kad nėra jokių patvirtintų įrodymų, jog skolininkas ginčija piniginio reikalavimo pobūdį arba dydį, buvo priimtas teismo sprendimas, nukreiptas į tą skolininką, arba kreditorius turi vykdytiną dokumentą, kuriame patvirtinama arba pripažįstama skola (šiuo atveju reikalingas aiškus skolininko sutikimas), nepaisant to, ar tai yra autentiškas dokumentas, ar teismo patvirtintas susitarimas.

Jeigu teismo sprendimas dėl neginčytino reikalavimo buvo priimtas valstybėje narėje ir turi būti vykdomas kitoje valstybėje narėje, kreditorius gali veikti dvejopai: jis gali prašyti, kad teismo sprendimas būtų patvirtintas kaip Europos vykdomasis raštas arba kad sprendimas būtų paskelbtas vykdytinu pagal Reglamentą „Briuselis I“. Teismo sprendimas dėl neginčytino reikalavimo, kuris kilmės valstybėje patvirtintas kaip Europos vykdomasis raštas, pripažįstamas ir vykdomas kitose valstybėse narėse netaikant reikalavimo paskelbti jį vykdytinu. Teismo sprendimams, priimtiems bylose, iškeltose vėliau nei 2015 m. sausio 10 d., egzekvatūros procedūra pagal Reglamento „Briuselis I“ naują redakciją yra panaikinta. Su šiais teismo sprendimais susijęs Europos vykdomasis raštas bus ypač svarbus vykdamas iš Jungtinės Karalystės kylančius reikalavimus dėl išlaikymo, nes išlaikymo reglamente patvirtinamas reikalavimas paskelbti sprendimą vykdytinu šioje valstybėje narėje.

4 pavyzdys.

A iškėlė bylą ir pareiškė B piniginį reikalavimą 1 valstybėje narėje, kurioje yra jų abiejų nuolatinė gyvenamoji vieta. Teismas įsakė B, kuris teismo nagrinėjimo metu neginčijo reikalavimo, sumokėti A 10 000 EUR. Kadangi B neseniai pervedė visas savo lėšas į 2 valstybės narės banką, A klausia, kaip jis gali vykdyti teismo sprendimą 2 valstybėje narėje.

Dabar A turi dvi galimybes: jis gali prašyti, kad 1 valstybės narės kilmės teismas išduotų pažymėjimą, kuriuo teismo sprendimas būtų patvirtinamas kaip Europos vykdomasis raštas dėl neginčytinų reikalavimų; tokiu atveju teismo sprendimas, dėl kurio išduotas pažymėjimas, būtų pripažįstamas ir vykdomas 2 valstybėje narėje nereikalaujant taikyti jokių papildomų specialių procedūrų. Antra galimybė: A 2 valstybėje narėje, kurioje norima vykdyti sprendimą, pateikia prašymą pagal Reglamentą „Briuselis I“ dėl teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu. Taikant šiame reglamente nustatytą egzekvatuūros procedūrą, 2 valstybėje narėje būtų pradėdama kita nei 1 valstybėje narėje, kurioje buvo priimtas teismo sprendimas, byla. Dėl šios procedūros teismo sprendimo vykdymas gali užtrukti, be to, gali būti patiriama papildomų išlaidų.

Kalbant apie antrą galimybę, pažymėtina, kad ateiityje pagal Reglamento „Briuselis I“ naują redakciją A neturės 2 valstybėje narėje pateikti prašymo dėl sprendimo pripažinimo vykdytinu, nes nuo 2015 m. sausio 10 d. teismo sprendimas bus pripažįstamas ir vykdomas 2 valstybėje narėje nereikalaujant taikyti kokių nors tarpinių procedūrų, kurios šiuo metu nustatytos Reglamente „Briuselis I“.

Europos vykdomasis raštas akivaizdžiai naudingas kreditoriams, kuriems suteikiama galimybė greitai ir veiksmingai vykdyti teismo sprendimus dėl neginčytinų reikalavimų kitose valstybėse narėse neįtraukiant valstybės narės, kurioje siekiama vykdymo, teismų ir nepatiriant su tuo susijusių išlaidų ir laiko sąnaudų. Be to, Europos vykdomojo rašto procedūroje paprastai nereikia pateikti vertimų, nes išduodant pažymėjimus naudojamos daugiakalbės tipinės formos. Kilmės teismas, naudodamas I priede pateiktą tipinę formą, išduoda Europos vykdomojo rašto pažymėjimą ta kalba, kuria buvo priimtas teismo sprendimas. Europos vykdomojo rašto reglamente nustatytos minimalios bylose, kuriose priimamas teismo sprendimas, taikomos sąlygos, siekiant užtikrinti, kad skolininkas būtų informuojamas apie teisme jam iškeltą bylą, reikalavimą aktyviai dalyvauti byloje siekiant ginčyti nagrinėjamą reikalavimą ir su juo nedalyvavimu tinkamu laiku ir būdu susijusias pasekmes, kad jis turėtų galimybę pasirengti gynybai. Kilmės valstybės narės teismams pavedama užduotis tikrinti, ar prieš išduodant tipinės formos Europos vykdomojo rašto pažymėjimą iš tikrųjų laikomasi minimalių procesinių sąlygų; taip užtikrinama, kad tokia patikra ir jos rezultatai būtų skaidrūs. Teismo sprendimo skolininko interesai vykdymo etape apsaugomi suteikiant ribotą teisę atsisakyti vykdomojo rašto vykdymo valstybėje narėje, išskyrus galimybę peržiūrėti bylą iš esmės.

Europos vykdomasis raštas pradėtas taikyti 2005 m. spalio 21 d. Daugiau informacijos apie Europos vykdomojo rašto procedūrą galima rasti Europos teismo tinklo civilinėse ir komercinėse bylose svetainėje paskelbtame praktiniame vadove, kaip taikyti Europos vykdomojo rašto reglamentą⁽⁶⁰⁾.

(60) Šį vadovą galima rasti internete adresu http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_european_enforcement_order_lt.pdf.

3.3. Europos mokėjimo įsakymo procedūra

Ši procedūra šiek tiek primena Europos vykdomojo rašto procedūrą, nes yra susijusi su neginčijamais tarpvalstybiniais piniginiiais reikalavimais, dėl kurių išduodamas kitose valstybėse narėse be tarpinių procedūrų, numatytų Reglamente „Briuselis I“, vykdytinas įsakymas. Tačiau, kitaip nei taikant Europos vykdomąjį raštą, šioje procedūroje nebūtinai teismo priimtas sprendimas arba skolos dokumentas, pvz., autentiškas dokumentas arba teisminis susitarimas. Europos mokėjimo įsakymas gali būti išduodamas tik dėl konkrečios sumos piniginių reikalavimų, kurių vykdymo terminas prašymo išduoti įsakymą pateikimo metu yra suėjęs. Europos mokėjimo įsakymo procedūra yra išimtinai rašytinė ir jos metu nerengiamas teismo posėdis, išskyrus atvejus, kai Europos mokėjimo įsakymas ginčijamas arba jam prieštaraujama, arba kol to nėra. Pareiškus prieštaravimą dėl Europos mokėjimo įsakymo, Europos mokėjimo įsakymo procedūra nutraukiama; jei ieškovas nori, kad byla būtų tęsiama ginčo tvarka, ji toliau turi būti nagrinėjama pagal kitą atitinkamą procedūrą.

Europos mokėjimo įsakymo procedūra nėra privaloma, kadangi pats ieškovas nusprendžia pasinaudoti ja, o ne kokiais nors kitais prieinamais būdais, kuriais gali pareikšti tą patį reikalavimą, įskaitant galimybę šį reikalavimą pareikšti pagal nacionalinę procesinę teisę. Ši procedūra pradeda paprasčiausiai užpildant prašymo formą (A forma), kuri pridedama prie reglamento priedo. Elektronines internetines A formos ir kitų Europos mokėjimo įsakymo formų versijas galima rasti Europos e. teisingumo portale ⁽⁶¹⁾.

Europos mokėjimo įsakymas yra ypač naudingas ieškovams, turintiems daug reikalavimų, kuriems, tikėtina, nebus prieštaraujama, visų pirma tai pasakytina

apie bylas tarp įmonių ir vartotojų. Vis dėlto reikia nepamiršti, kad į vartotojus nukreiptiems reikalavimams pagal Europos mokėjimo įsakymo procedūrą taikytinos jurisdikcijos taisyklės skiriasi nuo Reglamente „Briuselis I“ nustatytų taisyklių, kurios bus taikomos visais kitais atvejais. Kai pagal Europos mokėjimo įsakymo procedūrą pareiškiamas reikalavimas kyla iš vartotojų sutarties ir vartotojas yra atsakovas, kompetentingas jurisdikciją turintis teismas turi būti valstybės narės, kurioje atsakovas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, teismas, kaip nustatyta Reglamento „Briuselis I“ 59 straipsnyje.

Jeigu reikalavimas pagal Europos mokėjimo įsakymo procedūrą priimamas ir atsakovas jam neprieštarauja, teismas išduos įsakymą ir pažymėjimą; tuomet įsakymas gali būti vykdomas kitose valstybėse narėse nereikalaujant taikyti jokių papildomų procedūrų ir Europos egzekvatuūros procedūros pagal Reglamentą „Briuselis I“. Šiuo atžvilgiu Europos mokėjimo įsakymo reglamente egzekvatuūra yra panaikinama ⁽⁶²⁾. Vykdomo veiksmi atliekami panašiomis sąlygomis, kaip ir vykdanč Europos vykdomąjį raštą.

Europos mokėjimo įsakymas pradėtas taikyti 2008 m. gruodžio 12 d. Daugiau informacijos apie Europos mokėjimo įsakymą galima rasti Europos teisminio tinklo civilinėse ir komercinėse bylose svetainėje paskelbtame Europos mokėjimo įsakymo reglamento taikymo praktiniame vadove ⁽⁶³⁾.

(62) Žr. Europos mokėjimo įsakymo reglamento 19 straipsnį.

(63) Šį vadovą galima rasti internete adresu: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm.

(61) https://e-justice.europa.eu/content_dynamic_forms-155-lt-do

3.4. Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra

Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra (angl. ESCP) yra trečia procedūra, kurioje, atsižvelgiant į Tamberės Europos Vadovų Tarybos raginimą, sumažintas teismo sprendimų pripažinimui ir vykdymui reikalaujamų tarpinių priemonių skaičius ⁽⁶⁴⁾. Šiuo atžvilgiu ši procedūra panaši į Europos vykdomojo rašto ir Europos mokėjimo įsakymo procedūras, tačiau kitais aspektais ji iš esmės skiriasi nuo šių dviejų procedūrų.

Visų pirma Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra yra susijusi su ginčijamomis ir neginčijamomis bylomis, todėl joje nustatytos procesinio pobūdžio nuostatos, įskaitant nuostatas dėl žodinio bylos nagrinėjimo ir įrodymų rinkimo. Joje taip pat nustatyti įvairūs terminai, kurių laikantis procedūra net ir ginčijamose bylose galėtų būti baigiama greičiau nei kitos procedūros. Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra iš esmės vyksta raštu ir ja siekiama sukelti kuo mažiau nepatogumų ieškovams ir atsakovams, be to, nereikalaujama turėti teisinį atstovą, nors ši galimybė nėra panaikinama.

Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra, kaip ir Europos mokėjimo įsakymo procedūra, gali būti taikoma tik tarpvalstybinėse bylose ir ja galima naudotis kaip panašaus pobūdžio nacionalinių procedūrų alternatyva. Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą laimėjusi šalis gali tikėtis, kad kita šalis jai atlygins išlaidas, tačiau tik tuo atveju, jei tokios išlaidos yra proporcingos pareikšto reikalavimo vertei. Ribojant procedūros išlaidas siekiama svarbaus tikslo – kad Europos ieškinių

dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra sudarytų geresnes sąlygas kreiptis į teismą visų pirma pavieniams vartotojams ir mažųjų įmonių savininkams, kurie priešingu atveju nenorėtų arba negalėtų ginti savo reikalavimų kitose valstybėse narėse, išskyrus savo valstybę narę.

Svarbiausias Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūros aspektas yra reikalavimų, kuriuos galima pareikšti šioje procedūroje, rūšys. Visų pirma šių reikalavimų vertė negali būti didesnė nei 2 000 EUR. Ši suma turi būti apskaičiuojama pareiškiant ieškinį ir į ją neįskaičiuojamos jokios su reikalavimu susijusios palūkanos arba išlaidos. Jeigu ginčijamoje byloje pateikiamas priešinis reikalavimas, tokio reikalavimo vertė taip pat negali viršyti 2 000 EUR, tačiau nustatant ribą reikalavimo ir priešinio reikalavimo vertės nėra sumuojamos. Kalbant apie reikalavimo dalyką, pažymėtina, kad Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūroje gali būti pareiškiami civilinio ir komercinio pobūdžio reikalavimai, išskyrus panašias išimtis, kurios nustatytos Reglamente „Briuselis I“. Išimties taikomos ir kai kurioms papildomoms byloms, įskaitant su darbo santykiais susijusius reikalavimus, reikalavimus, susijusius su nekilnojamojo turto nuoma, ir deliktinius reikalavimus, susijusius su teisės į privatumą pažeidimu ir šmeižtu.

Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūroje priimto įsakymo vykdymas yra panašus į Europos vykdomojo rašto ir Europos mokėjimo įsakymo vykdymą; įsakymą priėmęs teismas pagal reglamentą išduoda pažymėjimą ir teismo sprendimas įteikiamas šalims. Turint pažymėjimą ir teismo sprendimą ir prieš pradėdant jį vykdyti kitoje valstybėje narėje nereikia atlikti jokių papildomų procedūrų. Kaip ir Europos mokėjimo įsakymo atveju, Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūroje naudojamas formas internete galima rasti įvairiomis ES kalbomis, o elektroninę formos

(64) Žr. 1.5 punktą.

versiją galima pildyti internete ir, jei tai leidžia jurisdikciją turintis teismas, pateikti ją šiam teismui⁽⁶⁵⁾.

Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra įsigaliojo 2009 m. sausio 1 d. Daugiau informacijos apie Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą galima rasti Europos teisminio tinklo civilinėse ir komercinėse bylose svetainėje paskelbtame praktiniame vadove, kaip taikyti Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūros reglamentą⁽⁶⁶⁾.

Tuo metu, kai buvo rengiamas šis vadovas, Komisija pateikė Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūros reglamento pasiūlymą, kuriame rekomenduojama pakeisti kai kuriuos procedūros aspektus⁽⁶⁷⁾.

3.5. Europinis sąskaitos blokavimo įsakymas

Priėmus Reglamento „Briuselis I“ naują redakciją ir nustačius Europos vykdomojo rašto, Europos mokėjimo įsakymo ir Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūras, ES civilinio teisingumo *acquis* pasiekė tokį etapą, kai piniginius reikalavimus pareiškiantis kreditorius, kuris turi vienoje valstybėje narėje vykdytiną įsakymą (rašta), gali gana paprastai ir pigiai pasiimti šį įsakymą (rašta) į kitą valstybę narę ir vykdyti jį šioje valstybėje narėje atlikdamas tik kai kuriuos formalumus arba be jokių papildomų procedūrinių reikalavimų. Tačiau iki šiol faktinis įsakymo vykdymas buvo

reglamentuojamas nacionalinėje teisėje, o procedūros įvairiose valstybėse narėse yra labai skirtingos. Kalbant apie vykdymo būdus, pažymėtina, kad vienas dažniausių būdų yra banko sąskaitų įšaldymas siekiant panaikinti galimybę nepaklusniam teismo sprendimo skolininkui pervesti lėšas iš savo sąskaitų arba tarp jų ir taip pakenkti kreditoriaus interesams. Šis klausimas ypač aktualus kreditoriui, kuris siekia vienu metu apsaugoti keliose valstybėse narėse skolininko atidarytas banko sąskaitas. Atsižvelgiant į įvairias nacionalines procedūras, šį kreditoriaus siekį gali būti sudėtinga ir brangu įgyvendinti. Todėl Europos Komisija pradėjo rengti pasiūlymą dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo. Reglamentas, kurio pagrindą sudaro šis Komisijos pasiūlymas, buvo priimtas 2014 m. gegužės 15 d. ir jis bus pradėtas taikyti 2017 m. sausio 18 d.⁽⁶⁸⁾ Svarbus europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūros aspektas yra susijęs su tuo, kad vienos valstybės narės teismuose bus galima priimti vieną įsakymą, kuriuo remiantis bus galima įšaldyti bet kokią skolininko banko sąskaitą, esančią bet kurioje valstybėje narėje. Įsakymas turėtų būti išduodamas neišklausančiam skolininkui, siekiant, kad jis negalėtų lėšų, kurioms turi būti taikoma apsauga, pervesti, iki bus pradėtas įgyvendinti įsakymas. Siekiant pašalinti šį teisių pusiausvyros tarp šalių trūkumą, procedūroje numatytos skolininkų apsaugos priemonės, užtikrinant, kad įšaldyta suma atitiktų kreditoriaus teisėto reikalavimo dydį ir kad skolininkui iš anksto būtų suteikta galimybė kreiptis į teismą ir ginčyti įsakymą. Išsamesnė informacija apie procedūrą pateikiama 13 skyriuje „Teismo sprendimų vykdymas“.

(65) Žr. https://e-justice.europa.eu/content_small_claims_forms-177-lt.do šiuo adresu pateikiamos Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūros formos, kurias galima pildyti internete.

(66) Šį vadovą galima rasti internete adresu http://ec.europa.eu/justice/civil/files/small_claims_practice_guide_lt.pdf.

(67) Žr. 2013 m. lapkričio 19 d. pasiūlymo tekstą; COM(2013) 794 final, 2013/0403(COD).

(68) 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose.

Bankrotas

4.1. Priėmimo aplinkybės

Bankrotas buvo vienas iš klausimų, kuriam Reglamentas „Briuselis I“ nebuvo taikomas. Vis dėlto pripažinta, kad labai reikėjo sukurti Europos priemonę, suteikiančią galimybę priimti įsakymą su bankroto teise susijusiose bylose, kuris būtų pripažįstamas ir vykdomas visose valstybėse narėse ir nebūtų taikomas tik valstybių narių viduje ir pagal šių valstybių narių nacionalines procedūras, kurios yra labai skirtingos. Įmonių veikla įgyja ne tik vis didesnę tarptautinį mastą, bet ir dėl vidaus rinkos plėtos sukelia vis didesnes tarpvalstybines pasekmes. Be to, buvo būtina užkirsti kelią bet kokioms įmonių iniciatyvoms perkelti turtą iš vienos valstybės narės į kitą ir taip pažeisti kreditorių interesus bei siekti įgyti palankesnę teisinę padėtį. Be to, kad vidaus rinka tinkamai veiktų, reikia, kad tarpvalstybinės bankroto bylos Europos Sąjungoje būtų nagrinėjamos veiksmingai ir efektyviai. Akivaizdu, kad šios rūšies uždavinių nebūtų galima tinkamai įvykdyti valstybių narių lygmeniu, todėl būtina Europos teisėje nustatyti bankrotą reglamentuojančias jurisdikcijos, pripažinimo ir taikytinos teisės nuostatas. Derybas šiuo tikslu valstybės narės pradėjo XX a. 10-ojo dešimtmčio pradžioje, įsigaliojus Maastrichto sutarčiai, o baigėsi 1995 m. lapkričio 23 d. valstybėms narėms patvirtinus tarptautinės konvencijos tekstą. Ši konvencija neįsigaliojo, tačiau ji buvo naudingas pagrindas, kuriuo remtasi rengiant vėliau, 2000 m. gegužės 29 d., priimtą reglamentą.

4.2. Europos Bankroto reglamentas⁽⁶⁹⁾

Europos Bankroto reglamente įtvirtintos nuostatos, kuriomis reglamentuojama valstybių narių ir ES sąveika bankroto bylose. **Reglamentas** įsigaliojo 2002 m. gegužės 31 d. ir yra taikomas visoms nuo šios datos pradėtoms byloms.

4.2.1. ES Bankroto reglamento taikymo sritis

Bankroto reglamentas taikomas kolektyvinėms bankroto byloms, – nesvarbu, ar skolininkas yra fizinis, ar juridinis asmuo, prekybininkas ar pavienis asmuo, – kuriose skolininkui atimamas visas turtas arba jo dalis ir kuriose paskiriamas skolininko likvidatorius arba administratorius. Susijusios bylos apibūdinamos reglamento 1 straipsnio 1 dalyje ir konkrečiai išvardijamos A ir B prieduose. Norint taikyti Bankroto reglamentą, būtina, kad byla būtų oficialiai iškelta, ir ji turi būti teisiškai veiksminga valstybėje narėje, kurioje ji yra iškelta.

4.2.2. Reglamente nustatytos jurisdikcijos taisyklės (3 straipsnis)

Reglamente nustatytos jurisdikcijos taisyklės, kuriomis remiantis nustatoma, kurios valstybės narės teismas turi kompetenciją iškelti ir nagrinėti bankroto bylas. Taisyklės grindžiamos principu, kad ES turėtų būti nagrinėjama tik viena bankroto byla, susijusi su konkrečiu skolininku. Tai turėtų reikšti, kad yra universalus pobūdžio pagrindinė byla ir galimos papildomos šalutinės bylos. Kompetencija iškelti pagrindinę bylą turėtų priklausyti valstybės

(69) 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų.

narės, kurioje yra skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta, teismams⁽⁷⁰⁾. Nacionalinės bylos, susijusios tik su bylos iškelimo valstybėje esančiu turtu, – vadinamos šalutinėmis bylomis, – gali būti nagrinėjamos tuo pat metu, kaip ir pagrindinė byla⁽⁷¹⁾. Tais atvejais, kai nacionalinės bylos iškeliamos anksčiau nei pagrindinė byla, jos vadinamos teritorinėmis bylomis ir nagrinėjamos, iki iškeliamą pagrindinė byla.

4.2.3. Pagrindinės, šalutinės ir teritorinės bankroto bylos

Pagrindinės bankroto bylos ir šalutinės bylos nagrinėjamos atskirai ir jose paprastai paskiriami skirtingi likvidatoriai. Tačiau tokios bylos gali padėti veiksmingai realizuoti visą turtą tik jeigu koordinuojamos visos tuo pat metu nagrinėjamos bylos. Šiuo atveju įvairūs likvidatoriai privalo glaudžiai bendradarbiauti, ypač keisdamiesi pakankamu informacijos apie atitinkamos bylos eigą kiekiu. Likvidatoriai, be kita ko, turi keistis informacija apie pateiktus reikalavimus ir jų tikrinimą, taip pat turi informuoti apie priemones, kuriomis siekiama nutraukti bylą⁽⁷²⁾. Siekiant užtikrinti, kad pagrindinės bankroto bylos būtų vyraujančios, tokiose bylose likvidatoriui suteikiamos galimybės įsikišti į tuo pat metu nagrinėjamas šalutines bylas.

4.2.4. Kreditoriai

Kiekvienas kreditorius, kurio įprastinė gyvenamoji vieta, nuolatinė gyvenamoji vieta ar registruota buveinė yra valstybėje narėje, turi teisę pateikti savo reikalavimus kiekvienoje valstybėje narėje nagrinėjamoje bankroto byloje,

susijusioje su skolininko turtu⁽⁷³⁾. Vis dėlto, siekiant užtikrinti vienodų sąlygų taikymą kreditoriams, būtina koordinuoti lėšų paskirstymą. Kiekvienas kreditorius gali pasilikti tą turto dalį, kuri jam buvo paskirta bankroto byloje, tačiau kitose bylose jam gali būti leista tik dalyvauti skirstant visą turtą, jeigu vienodą padėtį užimantys kreditoriai yra gavę tokią pat savo reikalavimų dalį (20 straipsnio 2 dalis). Ar kreditoriui leidžiama pateikti prašymą dėl šalutinių bylų iškelimo ir kokiomis sąlygomis tai leidžiama padaryti, nustatoma pagal valstybės narės, kurios teritorijoje tokios bylos keliamos, teisę⁽⁷⁴⁾. Lygiai taip pat tokios bylos poveikis gali apimti tik tą skolininko turtą, kuris yra valstybės narės, kurioje nagrinėjama šalutinė byla, teritorijoje⁽⁷⁵⁾.

5 pavyzdys

Įmonė A įsteigta pagal 1 valstybės narės, kurioje yra jos verslo vieta ir pagrindiniai turtiniai interesai, teisę. Ji pateikė kompetentingam 1 valstybės narės teismui prašymą iškelti bankroto bylą; šis teismas iškėlė bankroto bylą ir paskyrė likvidatorių. 2 valstybėje narėje nuolatinę buveinę turinti įmonė B turi įmonei A turtinių reikalavimų. Įmonė B žino, kad įmonė A turi 2 valstybėje narėje įmonę, įskaitant didelį sandėlį ir nekilnojamąjį turtą. Įmonė B klausia, koku tinkamiausiu būdu ji gali apsaugoti savo interesus bankroto bylos nagrinėjimo metu.

(70) Žr. 3.1 straipsnį.

(71) Žr. 3 straipsnio 2 ir 3 dalis.

(72) Žr. 31 straipsnį.

(73) Žr. 40 straipsnį.

(74) Žr. 29 straipsnį.

(75) Žr. 27 straipsnį.

Kol dar negaliojo Bankroto reglamentas, įmonė B galėjo bandyti gauti teismo nutartį, leidžiančią išieškoti skolą iš įmonės A 2 valstybėje narėje. Tačiau teismo sprendimas bankroto byloje poveikį turėtų tik valstybėje narėje, kurioje jis buvo priimtas, ir dažnai individualaus išieškojimo veiksmai kitose valstybėse narėse nebuvo draudžiami. Reglamento nuostatomis ši situacija pasikeitė iš esmės. Dabar pagal reglamento nuostatas nuo bankroto bylos iškėlimo vienoje valstybėje narėje dienos individualūs išieškojimo veiksmai visose kitose valstybėse narėse nėra galimi. Todėl šiandien pavyzdį, susijusį su įmonėmis A ir B, reikia nagrinėti remiantis Bankroto reglamento taisyklėmis, o tai reiškia, kad įmonė B turi pateikti savo reikalavimą byloje dėl įmonės A bankroto, kuri buvo iškelta 1 valstybėje narėje.

Tokiais atvejais, kaip įmonės A, kai bankrutuojančios įmonės pagrindinis turtas yra kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje nagrinėjama pagrindinė bankroto byla, Bankroto reglamente numatyta galimybė iškelti vadinamąją šalutinę bylą. Tokios bylos gali būti keliamos laikantis tam tikrų sąlygų. Byla poveikį gali daryti tik tam skolininko turtui, kuris yra tos kitos valstybės narės teritorijoje. Todėl įmonei B galima patarti išsiaiškinti, ar 2 valstybėje narėje buvo iškelta šalutinė byla arba ar tenkinamos specialios sąlygos, kuriomis kreditorius gali pateikti prašymą iškelti bylą.

4.2.5. Bankroto byloje taikytina teisė (4 straipsnis)

Pagal Bankroto reglamento 4 straipsnio 1 dalyje nustatytą principą bankroto byloms ir jų poveikiui taikytina valstybės narės, kurios teritorijoje iškeltos tokios bylos, teisė. Vadovaujantis lex concursus principu, nustatomos bankroto bylų procesinės ir materialinės pasekmės asmenims ir susijusiems teisiniams santykiams. Be to, reglamente numatytiems klausimams nustatytos **bendrosios įstatymų kolizijos taisyklės**, kurios, atsižvelgiant į jų taikymo sritį, pakeičia nacionalines tarptautinės privatinės teisės taisykles. Yra numatytos specialios su taikoma teise susijusios taisyklės, ypač dėl svarbių teisių ir teisinių santykių, pvz., daiktinės teisės, tarpusavio įskaitymas, teisės į turtą išlaikymas ir darbo sutartys⁽⁷⁶⁾. Šios bendrosios taisyklės išimties nustatytos siekiant apsaugoti teisėtus lūkesčius ir užtikrintumą dėl sandorių, sudarytų kitose valstybėse narėse nei tos, kuriose iškeltos bylos.

4.2.6. Bankroto bylų pripažinimas (16–18 ir 26 straipsniai)

Reglamente nustatyta, kad teismo sprendimai dėl bankroto bylų, kurioms jis taikomas, iškėlimo, nagrinėjimo ir užbaigimo ir **teismo sprendimai**, priimti atsižvelgiant į tiesioginį jų ryšį su tokiomis bankroto bylomis, **pripažįstami nedelsiant**. Paprastai teismo sprendimas, kuriuo iškeliama bankroto byla, pripažįstamas visose valstybėse narėse nuo to momento, kai sprendimas įsiteisėja bylos iškėlimo valstybėje⁽⁷⁷⁾. Jis be papildomų formalumų sukelia tokias pat pasekmes, kokios nustatytos bylos iškėlimo valstybės teisėje⁽⁷⁸⁾, išskyrus atvejus, kai jo pripažinimas akivaizdžiai prieštarautų tos valstybės

(76) Žr. 5–10 straipsnius.

(77) Žr. 16 straipsnį.

(78) Žr. 17 straipsnį.

viešajai tvarkai⁽⁷⁹⁾. Be to, likvidatoriaus paskyrimas ir jo įgaliojimai, suteikti jam pagal bylos iškėlimo valstybės teisę, bus visiškai pripažįstami kitose valstybėse narėse⁽⁸⁰⁾.

4.2.7. Siūlomos Bankroto reglamento reformos aspektai

Europos Komisija tą pačią dieną, kai buvo paskelbta 2012 m. gruodžio 12 d. ataskaita dėl 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų taikymo⁽⁸¹⁾, paskelbė pasiūlymą reformuoti Bankroto reglamentą. Šiuo metu derybos dėl pasiūlymo artėja į pabaigą. Svarbiausi reformos aspektai bus šies:

- **Taikymo sritis.** Reglamento taikymo srities praplėtimas peržiūrint bankroto bylų sąvoką ir į ją įtraukiant mišrias ir iki bankroto nagrinėjamas bylas, taip pat skolų grąžinimo bylas ir kitas bankroto bylas, susijusias su fiziniais asmenimis, kurie šiuo metu nepatenka į sąvokos taikymo sritį; šie pakeitimai, jei bus patvirtinti, padėtų užtikrinti, kad reglamentas atitiktų požūrį, kurio laikomasi UNCITRAL pavyzdinėse taisyklėse, kuriomis reglamentuojamas tarpvalstybinis bankrotas⁽⁸²⁾.

- **Jurisdikcija.** Jurisdikcijos taisyklių paaiškinimas visų pirma papildant pagrindinių turtinių interesų vietos apibrėžtį ir patobulinant procesinę sistemą, kuria naudojamosi nustatant jurisdikciją, šiuo tikslu reikalaujant, kad teismai ir likvidatoriai išnagrinėtų bankroto bylai taikomus jurisdikcijos pagrindus.
- **Šalutinės bylos.** Nuostatos, sudarančios sąlygas veiksmingiau administruoti bankroto bylas, leidžiant teismui atsisakyti iškelti šalutinę bylą, jeigu tenkinamos tam tikros sąlygos, visų pirma, jeigu šalutinė byla nėra būtina siekiant apsaugoti vietos kreditorių interesus, šiuo tikslu panaikinant reikalavimą, kad šalutinės bylos turi būti likvidavimo bylos, ir stiprinant pagrindinių ir šalutinių bylų koordinavimą, visų pirma praplečiant bylas nagrinėjantiems teismams taikomus bendradarbiavimo reikalavimus.
- **Bylos viešumas ir reikalavimų pateikimas.** Valstybėms narėms taikomas reikalavimas viešai prieinamuose elektroniniuose registruose skelbti susijusius teismų sprendimus, priimtus tarpvalstybinėse bankroto bylose, ir užtikrinti nacionalinių bankroto registrų sąveiką.
- **Įmonių grupės.** Sukurti tos pačios įmonių grupės skirtingų narių nemokumo vertinimo teisinę sistemą, visų pirma sukuriant grupės koordinavimo procedūrą ir įpareigojant skirtingose pagrindinėse bylose dalyvaujančius likvidatorius ir teismus bendradarbiauti ir bendrauti tarpusavyje.

(79) Žr. 26 straipsnį.

(80) Žr. 18 straipsnį.

(81) COM(2012) 743 final ir COM(2012) 744 final: 2012/0360 (COD).

(82) Žr. http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/insolvency/1997Model.html.

Taikytina teisė

5.1. Taikytina teisė: problemos apibūdinimas ⁽⁸³⁾

Vidaus rinkoje poreikis garantuoti sąlygas piliečiams ir įmonėms užtikrintai nustatyti, kuri teisė bus taikoma įvairiems teisiniam santykiams, kylantiems arba galintiems kilti, yra toks pat svarbus (jei ne svarbesnis), kaip ir poreikis nustatyti su teismo bylomis susijusias jurisdikcijos taisykles. Kiekvieną dieną sudaroma keletas milijonų sandorių ar atsiranda teisinių situacijų, kuriose kyla arba gali kilti taikytinos teisės klausimų. Kiekvieną kartą, kai fizinis asmuo sudaro tarpvalstybinę pirkimo sutartį, kurioje dalyvauja dvi valstybės narės, kyla klausimas, kuri teisė taikoma šiam sandoriui. Kai įmonės sudaro sutartis dėl prekių tiekimo arba paslaugų teikimo, yra arba turėtų būti nagrinėjamas klausimas dėl taikytinos teisės, siekiant išsiaiškinti, pagal kurią teisę bus nustatomos sutarties teisinės pasekmės, ir taip užtikrinti, kad šalys žinotų šias pasekmes. Jeigu šeima išvyksta atostogauti į kitą valstybę narę, automobiliu keliauja per įvairias valstybes nars ir vienoje jų, deja, patenka į kito asmens sukeltą kelių eismo įvykį, per kurį patiria sužalojimų ir nuostolių, susijusių su jų automobiliu ir bagažu, tokiai šeimai labai svarbu žinoti, pagal kurią teisinę sistemą turi būti įvertinami jų reikalavimai. Todėl, siekiant užtikrinti aiškesnį šių klausimų reglamentavimą, suderintomis taisyklėmis pakeičiamos valstybių narių įstatymuose nustatytos taisyklės.

5.2. Sutartinėms prievolėms taikytina teisė (Reglamentas „Roma I“)

5.2.1. 1980 m. Romos konvencija ir Reglamentas „Roma I“

Pirmųjų taikytiną teisę reglamentuojančių taisyklių derinimo žingsnių buvo imtasi pradėjus derybas ir priėmus Romos konvenciją dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, kuri buvo sudaryta 1980 m. birželio 19 d. Konvencija įsigaliojo 1991 m. balandžio 1 d., kai ją ratifikavo aštuonios valstybės narės. Vėliau konvencija buvo pakeista Reglamentu „Roma I“, kuriame aptariamai analogiškai klausimai ir kuris netaikomas Danijai. Todėl konvencija vis dar galioja ir taikoma Danijos ir likusių ES valstybių narių tarpusavio santykiams.

Konvencijoje nustatytos suderintos taisyklės šiuo klausimu, tačiau tam tikrais aspektais jos iš esmės skyrėsi visų pirma todėl, kad valstybės narės galėjo daryti išlygas dėl tam tikrų konvencijos nuostatų. Siekiant užtikrinti didesnį nuoseklumą ir teisinį aiškumą šioje srityje, 2008 m. birželio 17 d. buvo priimtas reglamentas, kuris buvo taikomas nuo 2009 m. gruodžio 17 d.

5.2.2. Reglamento „Roma I“ taikymo sritis

Reglamentas taikomas sutartinėms prievolėms civilinėse ir komercinėse bylose. Jis netaikomas tam tikroms byloms, kurios plačiaja prasme yra susijusios su, pvz., visais šeimos teisės ir fizinių asmenų statuso, arbitražo, įmonių teisės, patikos, paveldėjimo ir atstovavimo klausimais. Reglamento „Roma I“ taisyklės taikomos tik siekiant nustatyti į reglamento sritį patenkančioms byloms taikytiną teisę, net jeigu jame nurodoma taikytina teisė nėra valstybės narės teisė.

(83) Yra ir kitų dokumentų, kuriuose nustatytos taikytinos teisės taisyklės; tai, pavyzdžiui, reglamentai dėl bankroto, išlaikymo prievolių, santuokos nutraukimo ir paveldėjimo. Kiekviename dokumente nustatytos taikytiną teisę reglamentuojančios taisyklės aptariamose tolesniuose skyriuose.

5.2.3. Šalies savarankiškumo principas ir jo ribos (3 straipsnis)

Reglamente, kaip ir konvencijoje, nustatytas pagrindinis šalies savarankiškumo principas, kuris reiškia, kad sutarties šalys gali pasirinkti jų sutartį reglamentuojančią teisę. Šalys gali nustatyti, kad atitinkama teisė bus taikoma visai sutarčiai arba tik jos daliai. Šalių pasirinkimas gali būti tiksliai išreikštas ar aiškiai parodytas sutarties sąlygomis arba bylos aplinkybėmis. Savo ankstesnį pasirinkimą šalys gali pakeisti. Jeigu visi sutarties elementai, išskyrus pasirinktą teisę, yra susiję su valstybe, kuri nėra pasirinktos teisės valstybė, gali būti taikomos bet kokios tos valstybės teisės nuostatos, nuo kurių negalima nukrypti sudarant susitarimą. Tam tikrų rūšių sutartims šalies savarankiškumo principas netaikomas visa apimtimi ir kai kuriais atvejais galioja specialios taisyklės, kuriose dažniausiai nurodyta, kad šalys gali pasirinkti tam tikrų konkrečių valstybių teisę. Tai yra, pavyzdžiui, vežimo, draudimo ir darbo sutartys ir sutartys, kurių viena iš šalių yra vartotojas. Su šiomis sutartimis susijusios taisyklės išsamiau aptariamos toliau šiame skyriuje.

5.2.4. Teisė, kuri taikoma nesusitarus dėl taikytinos teisės (4 straipsnis)

Jeigu šalys aiškiai nepasirinko taikytinos teisės, reglamente nustatytos taisyklės, padedančios išsiaiškinti, kuri teisė bus taikoma tam tikroms konkrečioms sutarčių rūšims. Šios taisyklės grindžiamos pagrindiniu principu, pagal kurį sutartį turėtų reglamentuoti šalies, su kuria sutartis yra labiausiai susijusi, teisė. Tam tikras konkrečias sutarčių rūšis reglamentuojančios taisyklės aptariamos toliau pateiktoje lentelėje:

Sutarties rūšis	Taikytina teisė	
Prekių pardavimas	Teisė šalies, kurioje	pardavėjas
Paslaugų teikimas	įprastinę buvimo vietą turi:	paslaugų teikėjas
Frančizės sutartis		frančizės turėtojas
Platinimo sutartis		platintojas
Daiktinė teisė į nekilnojamąjį turtą arba nekilnojamojo turto nuoma	• šalies, kurioje yra turtas, teisė; • tačiau jeigu nuomos sutartis yra trumpalaikė, taikoma savininko įprastinės gyvenamosios vietos, jeigu ji sutampa su nuomininko, kuris yra fizinis asmuo, įprastinė gyvenamąja vieta, teisė;	
Sutartis dėl prekių pardavimo aukciono tvarka	šalies, kurioje vyksta aukcionas, teisė (jei šią šalį galima nustatyti);	
Tam tikrų rūšių sutartys, sudarytos daugiašalėje finansinių priemonių palūkanų pirkimo ir pardavimo sistemoje	teisė, reglamentuojanti daugiašalę sistemą, kurioje buvo sudaryta sutartis, jeigu sistema reglamentuojama pagal vieną teisę.	

Šioms kategorijoms nepriklausančias sutartis arba sutartis, kurios patenka į daugiau nei vieną kategoriją, reglamentuoja šalies, kuri paprastai vykdo sutartį, įprastinės gyvenamosios vietos teisė. Jeigu sutartis yra labiau susijusi su kita šalimi nei ta, kurią būtų galima nustatyti pagal šias taisykles, tuomet taikoma tos kitos šalies teisė. Galiausiai, jeigu taikytinos teisės negalima

nustatyti pagal šias taisykles, taikoma šalies, su kuria sutartis yra labiausiai susijusi, teisė.

1 pavyzdyje, susijusiame su sutartimi dėl parodos ploto, kuri buvo sudaryta su prekybos mugės rengėja įmone B ir kurią įmonė A nutraukė likus penkioms dienoms iki atitinkamos parodos atidarymo dienos (žr. 1 pavyzdį, 2.1 punktą), įmonė B norėtų būti tikra, kad sutartį su įmone A reglamentuos jos įprastinės buvimo vietos šalies, t. y. 2 valstybės, teisė 2.

Prekybos mugių rengėjai savo bendrosiose prekybos mugių organizavimo sąlygose paprastai nurodo, kad sutartis su parodų dalyviais reglamentuoja valstybės, kurioje yra paties rengėjo verslo vieta, įstatymai. Reglamente „Roma I“, kaip ir prieš jį priimtoje konvencijoje, nustatytas šalių savarankiškumo principas, kuriuo šalims suteikiama laisvė pasirinkti teisę, kuri turi būti taikoma sutarčiai – žr. 3.1 straipsnį. Jeigu įmonės A ir įmonės B sutartyje pasirinkta 2 valstybės, t. y. įmonės B įprastinės buvimo vietos, teisė, tuomet sutartį reglamentuos ši teisė.

Jeigu šalys nepasirinko jokios teisės, būtina remtis vadinamosiomis reglamente nustatytomis „automatiškai“ galiojančiomis taisyklėmis ir išsiaiškinti, pagal kurią taisyklę būtų galima nustatyti taikomą teisę, jei ji nebuvo pasirinkta. Norint tai padaryti, būtina apibūdinti sutartį, nes jei ji priklauso vienai iš 4 straipsnyje išvardytų kategorijų, tuomet taikytina teisė būtų nustatoma pagal tą straipsnį. Atsižvelgiant į įvairias aptariamame straipsnyje nustatytas sutarčių rūšis, tikėtina, kad 4 straipsnio 1 dalies b punkte nurodyta paslaugų teikimo sutartis labiausiai

atitinka sutartį dėl parodos ploto nuomos prekybos mugėje. Tokiu atveju ir atsižvelgiant į sutarties sąlygas, jei šalys nepasirinko taikytinos teisės, bus taikoma paslaugų teikėjo įprastinės buvimo vietos šalies, t. y. 2 valstybėje įsikūrusios įmonės B, teisė.

Jeigu sutarties taip negalima apibūdinti, tuomet reikia remtis šalies, kuri dažniausiai vykdo tokios rūšies sutartis, įprastinės buvimo vietos valstybės teise. Tikėtina, kad tai vėlgi būtų 2 valstybės teisė, nes parodos ploto nuoma ir su parodos muge susijusios paslaugos, kurias turėjo teikti įmonė B, buvo būdingiausi sutarties aspektai. Tai akivaizdžiai skiriasi nuo įmonės A pareigos sumokėti, nes yra bendro pobūdžio pareiga. Todėl šiuo pagrindu sutarčiai taikytina teisė vėlgi būtų 2 valstybės narės, kurioje yra įmonės B centrinė administracija, teisė ir todėl tai yra įmonės B įprastinė buvimo vieta, kaip nustatyta reglamento 19 straipsnio 1 dalyje.

5.2.5. Specialios taisyklės ir silpnesniajai šaliai taikomos apsaugos taisyklės (5–8 straipsniai)

Galioja specialios taisyklės, kurios taikomos prekių ir keleivių vežimo sutartims ir sutartims, kuriose viena iš šalių yra vartotojas, draudėjas ir darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį.

5.2.5.1. Vežimo sutartys (5 straipsnis)

Vežimo sutartims, kuriose dažnai yra nustatomos standartinės nuostatos ir sąlygos, galioja bendra taisyklė, pagal kurią leidžiama pasirinkti taikytiną teisę, tačiau prekių vežimui ir keleivių vežimui taikomos kitokios taisyklės, nes būtina paisyti tam tikrų tarptautinių konvencijų. Remiantis šalies savarankiškumą reglamentuojančiomis bendromis taisyklėmis, prekių vežimui taikytiną teisę galima pasirinkti be jokių apribojimų. Jeigu nepasirenkama jokia teisė, tuomet taikytina vežėjo įprastinės buvimo vietos šalies teisė, kai ji sutampa su siuntėjo įprastinės buvimo vietos šalimi; priešingu atveju taikytina teisė yra šalies, kurioje prekės turi būti pristatytos, teisė. Keleivių vežimo sutartims pasirinktina teisė gali būti tik teisė tos šalies, kurioje yra:

- keleivio įprastinė gyvenamoji vieta;
- vežėjo įprastinė buvimo vieta;
- vežėjo centrinė administracija;
- išvykimo vieta arba
- paskirties vieta.

Jei nepasirenkama jokia teisė, taikoma keleivio įprastinės gyvenamosios vietos šalies teisė, jei tai yra išvykimo arba kelionės atvykimo vietos teisė. Jei netaikoma nė viena nurodyta teisė, taikoma vežėjo įprastinės buvimo vietos teisė.

5.2.5.2. Silpnesniosios šalies apsauga

5.2.5.2.1. Vartotojai (6 straipsnis)

Vartotojo ir profesionalo sutartį, kaip ji apibrėžta reglamento 6 straipsnio 1 dalyje, reglamentuoja šalies, kurioje vartotojas turi įprastinę gyvenamąją vietą, teisė, jeigu profesionalas šioje šalyje vykdo verslo veiklą arba kokiomis nors priemonėmis orientuoja tokią veiklą į tą šalį. Negalioja jokia tarp tokių šalių sudarytos sutarties nuostata, jeigu ja vartotojui atimama galimybė gauti apsaugą, kuri būtų prieinama taikant vartotojo įprastinės gyvenamosios vietos teisę. Šios taisyklės netaikomos tam tikroms paslaugų teikimo vartotojui sutartims, kai paslaugos teikiamos ne vartotojo įprastinės gyvenamosios vietos šalyje, vežimo sutartims, išskyrus kelionių paketus, sutartims, susijusioms su nekilnojamojo turto, išskyrus bendrą nuosavybę ir tam tikras finansines priemones.

Pirmiau 2.2.3.4 punkte pateiktame pavyzdyje 1 valstybėje narėje gyvenanti A iš knygomis internetu prekiaujančios įmonės užsisakė knygą ir sumokėjo 26,80 EUR avansą, tačiau knyga taip ir nebuvo pristatyta. A sužinojo, kad internetu knygomis prekiaujančios įmonės nuolatinė buvimo vieta yra 2 valstybėje narėje. A nusprendė iškelti bylą ir susigrąžinti sumokėtą avansą, nes per tą laiką ji knygą nusipirko kitoje internetinėje parduotuvėje. Be 1 pavyzdyje aptariamo jurisdikcijos klausimo, kyla klausimas dėl taikytinos teisės, nes A nori pasinaudoti specialia apsauga, kuri galioja 1 valstybės narės pirkėjams internetu, nes pagal šią apsaugą reglamentuojančias nuostatas pareiga įrodyti,

kad užsakytos prekės buvo pristatytos, tenka ne vartotojui, bet prekiautojui.

Tačiau dabar internete sudarytoje sutartyje A perskaitė mažą šriftu parašytas nuostatas ir sąlygas, su kuriomis ji turėjo sutikti prieš pateikdama užsakymą, ir pamatė, kad pagal šias nuostatas ir sąlygas taikoma 2 valstybės narės teisė, kurioje tokia vartotojų apsauga nenumatyta. Knygų pardavėjas nurodo, kad bendrosios pardavimų sąlygos taikomos visoms pardavėjo parduodamoms prekėms, įskaitant internetu parduodamas prekes, todėl A turi įrodyti, kad knyga jai nebuvo pristatyta, o ne pardavėjas turi įrodyti pristatęs knyga. A nori sužinoti, ar šiuo atžvilgiu reglamentas jai gali būti naudingas.

Šiai bylai taikant 6 straipsnio sąlygas pirmiausia reikia nurodyti, kad tai yra vartotojo sutartis, nes A pirkdama knygą neveikia kaip prekiautoja ar profesionalė, o knygų pardavėjas, parduodamas knygą, veikia būtent kaip prekiautojas ar profesionalas. Toliau, galima teigti, kad vienaip ar kitaip knygų pardavėjas vykdo prekybinę veiklą A įprastinės gyvenamosios vietos šalyje arba bent jau orientuoja savo veiklą į šią valstybę. Tai reiškia, kad, A sutikęs pasirinkti 2 valstybės teisę, jai taikomos 6 straipsnio 2 dalies sąlygos, pagal kurias dėl pasirinktos teisės A negali prarasti apsaugos, kuri jai suteikiama pagal 1 valstybės teisę. Kadangi knygų pardavėjas negali įrodyti įteikęs knygą, A turi gerą galimybę gauti mokėjimo įsakymą dėl sumokėtos kainos grąžinimo.

5.2.5.2.2. Draudimas (7 straipsnis)

Specialios taisyklės, kuriomis reglamentuojama draudimo sutartims taikytina teisė, skirstomos į dvi kategorijas: taisyklės, susijusias su didele rizika, kaip ši sąvoka apibrėžta atitinkamuose ES įstatymuose⁽⁸⁴⁾, ir taisyklės, susijusias su kitų rūšių draudimo sutartimis. Kalbant apie didelės rizikos draudimo sutartis, pažymėtina, kad viršenybę turi šalies savarankiškumo principas ir šalys pačios susitaria dėl taikytinos teisės. Jei šalys jos nepasirinko, galioja dvi bendros taisyklės: taikoma draudimo bendrovės įprastinės buvimo vietos teisė arba, kai aplinkybės aiškiai rodo, kad sutartis yra labiau susijusi su kita šalimi, taikoma šios šalies teisė. Draudimo sutartyse, išskyrus su didele rizika susijusias draudimo sutartis, laisvė pasirinkti teisę yra ribojama ir galima pasirinkti tik:

- valstybės narės, kurioje sutarties sudarymo metu yra draudimo rizika, teisė;
- draudėjo įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teisė;
- gyvybės draudimo atveju – draudėjo pilietybės valstybės narės teisė;
- jei sutartimi apdraudžiama rizika dėl įvykių vienoje valstybėje narėje ir tai yra kita valstybė nei ta, kurioje yra draudimo rizika, – tos valstybės narės teisė;
- jei sutartimi apdraudžiama su komercine, pramonės arba profesine veikla susijusi rizika, kuri yra skirtingose valstybėse narėse, – bet kurios iš tų valstybių narių teisė arba draudėjo įprastinės gyvenamosios vietos šalies teisė.

(84) 1973 m. liepos 24 d. Pirmoji Tarybos direktyva 73/239/EEB.

Kai pirmuoju, antruoju ir penktuoju atvejais atitinkamos valstybės suteikia didesnę laisvę pasirinkti taikytiną teisę, šalys gali šia laisve pasinaudoti. Tais atvejais, kai šalys nepasirenka taikytinos teisės, sutarčiai taikoma valstybės narės, kurioje sutarties sudarymo metu yra rizika, teisė. Valstybių narių teisėje galioja tam tikros papildomos taisyklės, pagal kurias privaloma sudaryti draudimo sutartis ir sudarant draudimo sutartis, išskyrus gyvybės draudimo sutartis, nustatant šalį, kurioje yra rizika, būtina remtis Antrąja Tarybos draudimo direktyva⁽⁸⁵⁾, o gyvybės draudimo sutartis – EB gyvybės draudimo direktyva⁽⁸⁶⁾.

5.2.5.2.3. Darbo sutartys (8 straipsnis)

Darbo sutartis reglamentuoja šalių pasirinkta teisė, o jei tokio pasirinkimo nėra, taikoma šalies, kurioje arba iš kurios darbuotojas pagal darbo sutartį įprastai dirba darba, teisė. Jei taip taikytinos teisės neįmanoma nustatyti, pvz., jei darbuotojas savo darbo įprastai nedirba kurioje nors vienoje šalyje, darbo sutartį reglamentuoja šalies, kurioje yra verslo vieta, per kurią jis buvo įdarbintas, teisė. Tačiau jei iš aplinkybių visumos paaiškėja, kad sutartis yra glaudžiau susijusi su kita šalimi, sutartį reglamentuoja šios šalies teisė. Pasirinkta taikytina teise darbuotojui negali būti panaikinama apsauga, nustatyta imperatyviose darbo teisės taisyklėse, kurios nesant pasirinkimo būtų taikomos sutarčiai pagal reglamentą.

5.2.6. Taikytinos teisės apimtis (12 straipsnis)

Taikytina teisė visų pirma reglamentuota:

- sutarties aiškinimą ir vykdymą;
- visos ar dalies sutarties pažeidimo pasekmes ir žalos įvertinimą;
- prievolių pasibaigimą suėjus įgyjamajai ir ieškinio senačiai ir
- sutarties negaliojimo pasekmes.

Dėl vykdymo būdo ir netinkamo vykdymo taikoma šalies, kurioje vykdoma sutartis, teisė.

5.2.7. Kitos nuostatos, susijusios su sutartimis taikytina teise

Taip pat galioja kitos svarbios reglamento nuostatos, kuriose aptariami tam tikri specifiniai klausimai, susiję su taikytina teise, įskaitant sutarties vykdymo šalies imperatyvias normas, kurių poveikis nustatomas atsižvelgiant ne tik į jų pobūdį ir galią, bet ir į taikymo pasekmes, visų pirma tiek, kiek dėl tokio taikymo sutartį galima būtų pripažinti negaliojančia. Šiomis taisyklėmis siekiama apsaugoti atitinkamos šalies interesus ir šiuo tikslu tokios taisyklės yra laikomos esminėmis. Kiti klausimai, kurie aptariami specialiose taisyklėse, yra susiję su sutarties turinio ir formos galiojimu, veiksniumu, įgaliojimu ir subrogacija, daugiašale atsakomybe, įskaitymu ir įrodinėjimo našta. Galioja taisyklės, kuriomis remiantis nustatoma juridinių asmenų ir verslą vykdančių fizinių asmenų įprastinė buvimo vieta siekiant išvengti bet kurios šalies, kurios teisė taikytina pagal reglamentą, tarptautinės privatinės teisės taisyklių taikymo (renvoi negalimumas), taip pat nustatyti reglamento taikymo tvarką valstybėse, kuriose galioja daugiau nei viena teisinė sistema, ir ryšius su kitomis ES teisės nuostatomis ir Romos konvencija.

(85) Žr. 1988 m. birželio 22 d. Antrosios Tarybos direktyvos 88/357/EEB, iš dalies pakeistos Direktyva 2005/14/EB, 2 straipsnio d punktą.

(86) Žr. 2002 m. lapkričio 5 d. Direktyvos 2002/83/EB dėl gyvybės draudimo 1 straipsnio 1 dalies g punktą; OL L 345/1, 2002 12 19.

5.3. Civilinės teisės pažeidimams ir deliktams taikytina teisė (Reglamentas „Roma II“)

5.3.1. Bendra informacija

Nors ir Briuselio konvencijoje, ir Reglamente „Briuselis I“ buvo nustatytos sutartinės ir nesutartinės prievolės taikomos jurisdikcijos taisyklės, Romos konvencijoje buvo suderintos tik sutartinės prievolės taikytina teisė reglamentuojančios taisyklės. Parengus Romos konvenciją, pradėtos derybos dėl konvencijos, reglamentuojančios civilinės teisės pažeidimams ir deliktams taikytina teisė. Tačiau iki Amsterdamo sutarties įsigaliojimo 1999 m. darbas nebuvo baigtas ir projekto rengimas keleriems metams buvo atidėtas. Šiek tiek vėliau Europos Komisija pateikė priemonės dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės pasiūlymą, kuris buvo patvirtintas reglamento forma; šis reglamentas, priimtas 2007 m. liepos 11 d., o taikomas nuo 2009 m. sausio 11 d., šnekamojoje kalboje vadinamas Reglamentu „Roma II“.

5.3.2. Reglamento „Roma II“ taikymo sritis (1 ir 2 straipsniai)

Reglamente aptariami nesutartinės prievolės civilinėse ir komercinėse bylose taikytinos teisės klausimai. Kaip ir kituose dokumentuose, reglamentas netaikomas mokesčių, muitų ar administracinėse bylose. Visų pirma siekiama, kad reglamentai „Roma I“ ir „Roma II“ būtų taikomi visoms civilinėms prievolėms, išskyrus šias ir kai kurias kitas išimtis. Kalbant apie teritorinę reglamento taikymo sritį, pažymėtina, kad jis taikomas visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad taisyklės taip pat taikomos galimos atsakomybės atvejais, pvz., numatomi teisės pažeidimai, dėl kurių gali kilti deliktinė arba civilinė atsakomybė.

5.3.2.1. Sąvokos „nesutartinės prievolės“ prasmė (2 straipsnis)

2 straipsnyje nustatyta reglamente vartojamos sąvokos nesutartinės prievolės prasmė. Nesutartinės prievolės priklauso įprastos teisės pažeidimų rūšys, kurios patenka į delikto ir civilinės teisės pažeidimo kategorijas. Tačiau nesutartinės prievolės taip pat priklauso prievolės, kurios anksčiau nebuvo apibūdinamos kaip deliktinės arba sutartinės prievolės, pvz., nepagrįstas praturtėjimas, negotiorum gestio, arba teisė gauti kompensaciją už išlaidas, patirtas savanoriškai kam nors suteikus paslaugą, ir prievolės, kylančios iš derybų dėl sutarties nutraukimo, kai dėl to šalis, kuri tikėjo sėkminga derybų baigtimi, patyrė nuostolių, susijusių su tuo, kad ji atliko parengiamuosius veiksmus, reikalingus sutarčiai vykdyti, t. y. culpa in contrahendo. Pastarosios trys prievolių kategorijos yra tokios specifinės, kad reglamente nustatytos atskiros joms taikomos taisyklės.

5.3.2.2. Reglamento taikymo išimtis (1 straipsnis)

Reglamentas netaikomas kai kurioms nesutartinėjų prievolių rūšims, pvz., nesutartinės prievolės, kylančios iš šeimos ar panašių santykių, sutuoktinių turto režimo, patikos ir paveldėjimo. Reglamentas taip pat netaikomas iš įvairių komercinių santykių, pvz., susijusių su įsakomaisiais vekseliais, kitais apyvartiniais dokumentais ir įmonių teisės bylomis, kylančioms prievolėms. Reglamentas taip pat netaikomas nesutartinės prievolės, kylančios dėl branduolinės žalos, nes šį klausimą reglamentuoja platesnio pobūdžio tarptautinės konvencijos, be to, kai kuriose valstybėse narėse jis yra itin opus. Labai svarbu tai, kad reglamentas netaikomas valstybės atsakomybės už veiksmus ir neveikimą vykdančioms valstybės įgaliojimus klausimams. Galiausiai šmeižtas ir privataus gyvenimo ir su

asmeniui susijusių teisių pažeidimai neįtraukti į reglamento taikymo sritį, nors teikiant pasiūlymą buvo numatyta kitaip⁽⁸⁷⁾.

5.3.3. Taikytiną teisę reglamentuojančios taisyklės

Reglamente nustatytos skirtingos taisyklės, kuriomis remiantis nustatoma dviejų rūšių nesutartinėms prievolėms taikytina teisė, t. y. nesutartinėms prievolėms, kylančioms iš delikto arba civilinės teisės pažeidimo, taikytina teisė ir nesutartinėms prievolėms, kylančioms iš kitų teisinių santykių, taikytina teisė. Be to, reglamente nustatytos ne tik šiomis dviem nesutartinių prievolių kategorijoms taikomos bendrosios taisyklės – iš delikto ir civilinės teisės pažeidimų kylančioms nesutartinėms prievolėms taikomos specialios taisyklės, susijusios su penkių rūšių situacijomis, t. y. atsakomybe už produktus, konkurenciją, žala aplinkai, intelektine nuosavybe ir kolektyviniais veiksmais.

5.3.3.1. Šalių savarankiškumas (14 straipsnis)

Kitaip nei Reglamente „Roma I“, deliktinėse ir civilinės teisės pažeidimų bylose taikytinos teisės pasirinkimo taisyklės yra griežtesnės. Paprastai šalys negali pasirinkti teisės tol, kol neįvyksta įvykis, kuris tampa reikalavimo atlyginti nuostolius, už sužalojimą ir žalą pagrindu, nes įprastomis aplinkybėmis šalys negali numatyti tokio įvykio ir todėl tokių nuostolių patyrusi šalis negali iš anksto sudaryti susitarimo. Tai reiškia, kad pagal reglamentą neįmanoma sudaryti susitarimą dėl teisės pasirinkimo prieš įvykstant tokiam įvykiui. Todėl

pasirinkimui taikomas tam tikras terminas, kuris pradedamas skaičiuoti nuo įvykio dienos. Reglamente numatytas vienintelis atvejis, kada šalys gali sudaryti susitarimą dėl taikytinos teisės pasirinkimo prieš įvykstant įvykiui ir tik jeigu visos susitarimo šalys vykdo komercinę veiklą. Bet koks teisės pasirinkimas turi būti nustatomas numatant išimtį, kad pasirinkta teisė nebus taikoma tais atvejais, kai yra glaudus ryšys su kitos šalies teise, pagal kurios nuostatas tokios sutarties negalima sudaryti, ir bus taikoma būtent tokios šalies teisė. Pasirinkimas turi būti aiškus arba aiškiai numanomas atsižvelgiant į bylos aplinkybes.

5.3.3.2. Taikytina teisė nesant pasirinkimo (4 straipsnis)

Bendra taisyklė, galiojanti iš delikto ar civilinės teisės pažeidimo kylančiai prievolei, priklauso nuo šalies, kurioje atsirado žala arba tikėtina, kad žala atsiras, teisės taikymo, nepaisant šalies, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, arba bet kokios šalies, kurioje atsirado netiesioginių to įvykio pasekmių. Šios taisyklės, pagal kurią taikytina teisė yra *lex loci delicti commissi*, tikslas – garantuoti tikrumą dėl taikytinos teisės ir kartu užtikrinti pagrįstą pusiausvyrą tarp atsakomybės traukiamo asmens ir žalą patyrusio asmens. Tačiau tais atvejais, kai atsakomybės traukiamas asmuo ir asmuo, kuris tariamai patyrė žalą, žalos atsiradimo metu įprastai gyvena toje pačioje šalyje, turėtų būti taikoma tos šalies teisė. Reglamente taip pat nustatyta bendra išimtis, kurios tikslas – užtikrinti tam tikrą lankstumą, kad teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes, galėtų taikyti teisę, kuri labiausiai atitinka situacijos aplinkybes, ir visada, kai deliktas arba civilinės teisės pažeidimas yra labiau susijęs su kita šalimi, galėtų taikyti tos šalies teisę. Reglamente taip pat nustatytos papildomos taisyklės, kurios taikomos kai kurioms teisės sritims, pvz., atsakomybei už produktus, nesąžiningai konkurencijai ir intelektinei nuosavybei.

(87) Ši išimtis buvo susijusi su priimant reglamentą Komisijos padarytu pareiškimu, kuriame Komisija įsipareigojo šiuo klausimu Europos Parlamentui ir Tarybai ne vėliau kaip iki 2008 m. gruodžio mėn. pateikti tyrimo rezultatus. Iš tikrųjų tyrimas buvo paskelbtas 2009 m. vasario mėn.

Pavyzdys:

2010 m. Čekijoje, Olomouco krašte, gyvenantis Prancūzijos pilietis pateko į eismo įvykį: Bratislavoje einantį per gatvę jį partrenkė automobilis ir sužalojo. Automobilis buvo registruotas Vengrijoje, o eismo įvykio metu jį vairavo įprastinę gyvenamąją vietą Vengrijoje turintis Vengrijos pilietis. Automobilis buvo apdraustas Vienoje įsikūrusioje Austrijos draudimo bendrovėje.

2012 m. eismo įvykio auka Čekijos teisme draudimo bendrovei iškėlė bylą dėl asmens sužalojimo ir žalos atlyginimo. Kokia teisė bus taikoma nustatant šalių teises ir prievoles, įskaitant atsakingos šalies nustatymą ir žalos įvertinimą? Be to, kokia teisė bus taikoma sprendžiant klausimą, ar draudimo bendrovei galima iškelti bylą nepareiškiant reikalavimo už eismo įvykį atsakingam asmeniui, ir kokia teisė bus taikoma draudimo bendrovei pareiškiant atgręžtinį reikalavimą tam asmeniui?

Taikydamos reglamento 14 straipsnio 1 dalies a punktą, kilus ginčui šalys gali susitarti dėl taikytinos teisės. Jeigu darysime prielaidą, kad šalys nesusitarė dėl taikytinos teisės, bus taikomos 4 straipsnio bendros nuostatos. Kadangi sužalojimus patyrusio asmens ir atsakingo asmens įprastinės gyvenamosios vietos yra skirtingose valstybėse, 4 straipsnio

2 dalis netaikoma. Todėl taikytina teisė turi būti nustatoma pagal 4 straipsnio 1 dalį, kurioje pateikiama nuoroda į šalies, kurioje atsirado žala, teisę. Aptariamuoju atveju tai bus šalies, kurioje įvyko eismo įvykis, teisė. Atsižvelgiant į tai, kad nelaimingas įvykis įvyko Slovakijoje, šioje byloje bus taikoma Slovakijos teisė.

Atsakymas į klausimą, ar ieškinį galima pareikšti tiesiogiai Austrijos draudimo bendrovei, priklauso nuo to, ar tai leidžiama pagal deliktiniam veiksmui taikytiną teisę, t. y. Slovakijos teisę, arba ar tai leidžiama pagal draudimo sutartyje nurodytą taikytiną teisę.

Galiausiai teisė, kuri reglamentuos draudimo bendrovės teisę į subrogaciją prieš asmenį, atsakingą už per eismo įvykį sukeltus nuostolius ir sužalojimą, pagal 19 straipsnį bus ta pati teisė, kuri taikoma draudimo bendrovės prievolei sumokėti sužalotam asmeniui kompensaciją, ir tai bus Slovakijos teisė.

5.3.3.3. *Specifinėse situacijose, susijusiose su deliktais ir civilinės teisės pažeidimais, taikomos taisyklės (5–9 straipsniai)*

Galioja įvairios specialios taisyklės, kurios taikomos šioms penkioms toliau nurodytoms skirtingoms situacijoms:

- atsakomybė už produktus (5 straipsnis); taikytina teisė turi būti nustatyta pakopomis vadovaujant siejamuosius veiksnys: pirmiausia taikoma šalies, kurioje žalos atsiradimo metu yra žalą patyrusio asmens įprastinė gyvenamoji vieta, teisė, jei

atitinkamas produktas buvo parduodamas toje šalyje, arba, jei ši sąlyga netenkinama, taikoma šalies, kurioje produktas buvo įgytas, teisė, jei produktas buvo parduodamas toje šalyje. Jei traukiamas atsakomybės asmuo pagrįstai negalėjo numatyti, kad produktas parduodamas kurioje nors iš išvardytų šalių, taikoma to asmens įprastinės gyvenamosios vietos šalies teisė. Jei byla yra aiškiai labiau susijusi su kita šalimi, taikoma tos šalies teisė;

- nesąžininga konkurencija (6 straipsnis); atsižvelgiant į konkrečią padėtį, taikomos įvairios taisyklės. Iš esmės šiomis taisyklėmis siekiama apsaugoti vartotojus ir įmones nuo nekonkurencingos veiklos. Todėl tais atvejais, kai susiduriama su nesąžininga konkurencija, taikoma šalies, kurioje konkurenciniams interesams ar bendriems vartotojų interesams yra arba gali būti daromas poveikis, teisė. Jei konkretaus konkurento interesams daromas poveikis, taikoma 4 straipsnyje nustatyta bendra taisyklė. 6 straipsnio 3 dalyje nustatytos konkrečios taisyklės reglamentuoja nekonkurencingą praktiką ir pagal jas iš esmės taikoma šalies, kuriose yra atitinkamos nuo nekonkurencingos praktikos kenčiančios rinkos, teisė. Šių taisyklių taikymo negalima panaikinti pagal 14 straipsnį pasirenkant teisę;
- žala aplinkai (7 straipsnis); su deliktu arba civilinės teisės pažeidimu susijusi prievolė, kylanti dėl žalos aplinkai ar dėl tokios žalos atsiradusios žalos asmeniui ar turtui, visų pirma reglamentuojama pagal šalių pasirinktą teisę. Tačiau žalos atlyginimo reikalaujantis asmuo gali nuspręsti savo ieškinį pagrįsti šalies, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, teise. Galimybė vienašališkai pasirinkti taikytiną teisę atspindi bendrą ES įsipareigojimą remti aplinkos apsaugą;

- intelektinės nuosavybės teisės (8 straipsnis); šiuo atveju daromas skirtumas tarp ES intelektinės nuosavybės teisių ir nacionalinių teisių. Nacionalinėms teisėms taikoma šalies, kurioje jas siekiama apsaugoti, teisė. Kalbant apie ES teises, pažymėtina, kad tais atvejais, kai klausimas neregamentuojamas atitinkamame ES dokumente, taikoma šalies, kurioje buvo pažeista intelektinės nuosavybės teisė, teisė. Šiose bylose taip pat neleidžiama pasirinkti taikytinos teisės;
- kolektyviniai veiksmai (9 straipsnis); ši paskutinė speciali situacija yra susijusi su nesutartinėmis prievolėmis, susijusiomis su darbuotojo, darbdavio ar jų profesiniams interesams atstovaujančių organizacijų, pvz., profesinių sąjungų ar darbdavių asociacijų, atsakomybe, atsirandančia dėl žalos, padarytos dėl vykstančio ar įvykusio kolektyvinio veiksmo. Nors tokiais atvejais taikoma 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta bendra taisyklė, pagal kurią taikoma bendros įprastinės buvimo vietos šalies teisė, tačiau 9 straipsnyje nustatyta, kad bus taikoma šalies, kurioje veiksmas turi būti vykdomas arba buvo įvykdytas, teisė.

5.3.3.4. *Nepagrįsto praturtėjimo byloje taikytina teisė (10 ir 11 straipsniai)*

Kalbant apie nesutartines prievoles, kylančias dėl nepagrįsto praturtėjimo, kurios nėra susijusios su civilinės teisės pažeidimu arba deliktu, – pvz., nepagrįstas praturtėjimas ir atstovavimas neturint įgaliojimų, – pažymėtina, reglamente nustatytos taisyklės, kuriomis siekiama užtikrinti, kad prievolę reglamentuotų labiausiai su bylos dalyku susijusios valstybės teisė, kartu paliekant teismams pakankamai laisvės patikslinti taisyklę atsižvelgiant į savo nacionalines sistemas. Abiem atvejais galioja nustatytų taisyklių hierarchija.

- Nepagrįstas praturtėjimas (10 straipsnis); pagrindinėse taisyklėse nustatyta, kad tais atvejais, kai prievolė kilo dėl tarp šalių egzistuojančio santykio, glaudžiai susijusio su nepagrįstu praturtėjimu, taikoma ši santykių, pvz., sutartį, reglamentuojanti teisė. Jei ši taisyklė netaikoma, o šalys prievolės atsiradimo metu įprastai gyvena toje pačioje valstybėje, taikoma šios valstybės teisė. Jei pagal šią taisyklę negalima nustatyti taikytinos teisės, taikoma šalies, kurioje įvyko nepagrįstas praturtėjimas, teisė. Jei situacija yra labiau susijusi su kita šalimi nei ta, kuri aiškiai nurodyta kitose nuostatose, tuomet taikoma tos šalies teisė.
- Negotiorum gestor (11 straipsnis); šiuo atveju pirmoji taisyklė yra panaši į tą, kuri taikoma nepagrįsto praturtėjimo atveju; kai egzistuoja santykis tarp su prievole glaudžiai susijusių šalių, tuomet taikoma tam santykiui taikytina teisė. Antroji taisyklė yra ta, kad taikoma bendros šalių įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teisė, o pagal trečiąją taisyklę taikoma šalies, kurioje buvo įvykdytas veiksmas, dėl kurio atsirado prievolė, teisė. Galiausiai galioja glaudžiausio ryšio taisyklė, panaši į numatytąją 10 straipsnio 4 dalyje).

Pavyzdys

Prancūzijoje įsikūrusios įmonės A darbuotojas, atlikdamas elektroninių pinigų pervedimą per banką, kad rengiančiai prekybos mugę imonei B sumokėtų mokesčių už dalyvavimą toje mugėje, suklydo internetu pildydamas pavedimo formą ir vietoj 5 000 EUR sumokėjo 50 000 EUR. Be to, mokėjimas atliktas į trečiosios šalies, kuri visiškai nesusijusi su Italijos įmone ar sandoriu, sąskaitą. Ši šalis, nuolat gyvenanti Austrijoje,

tame pačiame banke turėjo sąskaitą, kurios numeris nuo įmonės B sąskaitos skyrėsi tik vienu skaitmeniu. Trečioji šalis atsisako grąžinti jai per klaidą sumokėtą sumą, todėl įmonė A turi šios šalies nuolatinės gyvenamosios vietos, t. y. Austrijos, teismuose pareikšti ieškinį, kuriame nenurodo jokio specialaus jurisdikcijos pagrindo nepagrįsto praturtėjimo byloje, kuris, pvz., nustatytas Reglamente „Briuselis I“. Todėl klausinama, kurią teisę turėtų taikyti Austrijos teismas nagrinėdamas bylą?

Atsižvelgiant į tai, kad situacija yra susijusi su trečiosios šalies nepagrįstu praturtėjimu, turi būti taikomas Reglamento „Roma II“ 10 straipsnis. Pirmoji galimybė, t. y. sutartinių arba deliktinių santykių, susijusių su faktine situacija, dėl kurios atsirado nepagrįstas praturtėjimas, egzistavimas šiuo atveju nėra svarbus, nes tarp įmonės A ir trečiosios šalies iš Austrijos nėra jokių santykių. Taip pat netaikoma šalių bendros įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teisė, nes įmonės A įprastinė buvimo vieta ir trečiosios šalies įprastinė gyvenamoji vieta yra skirtingose valstybėse.

Vadinasi, telieka remtis paskutiniu 10 straipsnio 3 dalyje nurodytu siejamuoju veiksmu, o tai reiškia, kad turi būti taikoma šalies, kurioje įvyko nepagrįstas praturtėjimas, teisė. Aptariamuoju atveju tai reikštų, kad turi būti taikoma Italijos teisė, nes Austrijos šalies banko sąskaita atidaryta Italijoje. Mažai tikėtina, kad 10 straipsnio 4 dalyje nustatytos specialios nuostatos darys poveikį Italijos teisės taikymui, nes iš bylos aplinkybių nematyti, kad ji yra aiškiai susijusi su kita šalimi.

5.3.3.5. *Nesutartinėms prievolėms, kylančioms dėl culpa in contrahendo, taikytina teisė (12 straipsnis)*

Culpa in contrahendo reiškia situaciją, kai nesutartinė prievolė kyla dėl šalių bendravimo prieš sutarties sudarymą, nepaisant to, ar sutartis buvo faktiškai sudaryta. Tai apima pareigos išsaugoti informacijos konfidencialumą pažeidimą ir derybų dėl sutarties nutraukimą. Ir šiuo atveju 12 straipsnyje nustatytos taisyklės yra pagrįstos tam tikra hierarchija. Todėl pirmiausia taikoma sutartį reglamentuojanti teisė arba teisė, kuri būtų taikoma, jei sutartis būtų sudaryta. Jei ši sąlyga netenkinama, taikoma šalies, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, teisė, nepaisant šalies arba šalių, kuriose atsirado netiesioginės pasekmės, arba šalies, kurioje yra šalių įprastinė gyvenamoji vieta, teisė, arba, jeigu santykis yra aiškiai labiau susijęs su kita šalimi, nei ta, kuri nurodyta kitose taisyklėse, taikoma tos šalies teisė.

5.3.4. Taikytinos teisės apimtis (15 straipsnis)

Pagal reglamento taisyklės taikytina teisė reglamentuoja:

- atsakomybės pagrindą ir apimtį;
- atleidimo nuo atsakomybės pagrindus ir bet kokią atsakomybės apribojimą bei padalijimą;
- žalos ar reikalaujamo žalos atlyginimo buvimą, pobūdį ir įvertinimą;
- priemones, kurių teismas gali imtis siekdamas užkirsti kelią pažeidimui ar žalai arba ją nutraukti;
- nuostolių atlyginimo ar žalos atlyginimo reikalavimo teisės perdavimą, įskaitant paveldėjimo būdą;
- asmenis, kurie turi teisę į asmeniškai patirtos žalos atlyginimą;

- netiesioginę atsakomybę už kito asmens veiksmus ir
- prievolės pasibaigimo būdus, įskaitant įgyjamąją senatį ir ieškinio senatį, ir įgyjamosios ir ieškinio senaties terminų sustabdymą.

5.3.5. Kitos nuostatos, susijusios su nesutartinėmis prievolėmis taikytina teisė

Kaip ir Reglamente „Roma I“, aptariamame reglamente galioja kitos svarbios nuostatos, kuriomis reglamentuojami tam tikri specifiniai su taikytina teise susiję klausimai. Šioms nuostatomis taip pat priklauso straipsnis dėl šalies imperatyvių teisės taisyklių, kuriomis reglamentuojamas atvejis, kai šios taisyklės turi būti taikomos nepaisant kitu atveju taikytinos teisės. Tarp kitus klausimus reglamentuojančių taisyklių yra taisyklė, nustatanti, kada būtina atsižvelgti į saugumo ir elgesio taisykles, galiojančias tuo metu, kai įvyko įvykis, dėl kurio atsirado atsakomybė, ir taisyklė, pagal kurią asmuo gali atsakingo asmens draudimo bendrovei pareikšti tiesioginį ieškinį, jeigu tai leidžiama pagal nesutartinei prievolei arba draudimo sutarčiai taikytiną teisę. Galioja subrogacijai, daugiašalei atsakomybei ir su nesutartine prievole susijusiam veiksmo oficialiam galiojimui taikytinos taisyklės. Galiausiai galioja taisyklės, susijusios su įrodinėjimo našta, juridinių asmenų ir verslą vykdančių fizinių asmenų įprastine gyvenamąja vieta, draudimu taikyti renvoi, atsižvelgiant į bet kurios šalies, kurios teisė taikoma, tarptautinės privatinės teisės taisykles, reglamento taikymu valstybėms, kuriose galioja daugiau nei viena teisinė sistema, ir ryšiams su kitomis ES teisės nuostatomis ir kai kuriomis tarptautinėmis konvencijomis.

Tėvų pareigos ir santuokos nutraukimas

6.1. Reglamentas „Briuselis IIa“

6.1.1. Reglamentų „Briuselis II“ ir „Briuselis IIa“ priėmimo aplinkybės

2000 m. gegužės 29 d. Reglamentas (EB) Nr. 1347/2000 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams, pripažinimo ir vykdymo (žinomas kaip reglamentas „Briuselis II“) ⁽⁸⁸⁾ įsigaliojo 2001 m. kovo 1 d. Šiame reglamente aptariami su santuokos nutraukimo, gyvenimu skyrium (separacijos) ar santuokos pripažinimo negaliojančia civilinių bylų jurisdikcija ir šiose bylose priimtų teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo susiję klausimai, tačiau tėvų pareigos jame aptariamos tik atsižvelgiant į tas santuokos bylas, kurios yra susijusios su abiejų sutuoktinių bendrais vaikais. Reglamento pagrindas buvo konvencija, kurią valstybės narės sudarė prieš įsigaliojant Amsterdamo sutarčiai. Reglamento „Briuselis II“ ir konvencijos tekstai iš esmės sutampa, tačiau konvencija ⁽⁸⁹⁾, priimta 1968 m. gegužės 28 d., neįsigaliojo.

teritorinė taikymo sritis apima visas valstybes nares, išskyrus Daniją. Įsigaliojus Reglamentui „Briuselis II“, netrukus buvo pastebėta, kad jo nuostatų, susijusių su tėvų pareigomis, materialinė taikymo sritis yra per siaura. Tai buvo viena iš priežasčių, dėl kurių Komisija 2002 m. rugpjūčio mėn. pateikė pasiūlymą ⁽⁹⁰⁾ dėl reglamento projekto, kuris turėjo pakeisti Reglamentą „Briuselis II“ ir būtų taikomas visiems su tėvų pareigomis susijusiems sprendimams, nepaisant tėvų santuokinio statuso ir to, ar dėl

tėvų santuokos buvo nagrinėjama byla. Reglamento projekte taip pat buvo siūloma aptarti su tėvų pareigomis susijusias bylas, kuriose buvo sprendžiami vaikų patikėjimo socialinės globos įstaigai ir globos klausimai. Pasiūlyme buvo plačiai vadovaujama 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje (Hagos vaikų apsaugos konvencijos), kuri tuo metu dar negaliojo nė vienoje valstybėje narėje, taisyklėmis. Reglamentas „Briuselis IIa“ priimtas 2003 m. lapkričio 27 d., o taikomas nuo 2005 m. kovo 1 d. ⁽⁹¹⁾

6.1.2. Reglamentas „Briuselis IIa“ ir vaikų grobimas

Pasiūlytame Reglamente „Briuselis IIa“ taip pat turėjo būti įtvirtintos specialios taisyklės, kuriomis reglamentuojami atvejai, kai tėvai pagrobia vaikus kitoje Europos Sąjungos valstybėje, siekiant valstybės narės spęsti neteisėto vaikų išvežimo ir negrąžinimo pažeidžiant globos teises problemą. 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų galioja visose valstybės narės. Šioje konvencijoje nustatyta, kad tais atvejais, kai vaikas pagrobiamas iš valstybės arba negrąžinamas į valstybę, kurioje yra jo įprastinė gyvenamoji vieta ir kuri yra konvencijos šalis, valstybės, į kurią vaikas yra pagrobtas arba iš kurios negrąžinamas, institucijos turi nedelsiant liepti grąžinti vaiką į jo gyvenamosios vietos valstybę, kuri yra konvencijos susitariančioji šalis. Reglamento „Briuselis IIa“ taisyklėmis buvo siekiama papildyti ir sustiprinti valstybės narės taikomas konvencijos nuostatas ir atgrasyti tėvus ir kitus asmenis nuo vienašališkų veiksmų siekiant išvežti vaiką iš jo įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės ir negrąžinti jo į tokią valstybę narę.

(88) OL L 160, 2000 6 30, p. 19.

(89) Žr. OL C 221, 1998 7 16, p. 1.

(90) Žr. OL C 203 E, 2002 8 27, p. 155. Atskirą praktinį vadovą, kuriame aptariamas reglamento veikimas, galima rasti e. teisingumo portalo svetainėje.]

(91) Danija nedalyvauja taikant šį reglamentą.

6.2. Reglamentas „Briuselis IIa“ ir santuokos bylos

6.2.2.1. *Jurisdikcija santuokos bylose (3 straipsnis)*

Į šį reglamentą perkeltos Reglamento „Briuselis II“ taisyklės, susijusios su santuokos bylomis, nebuvo pakeistos. Reglamente nustatytos taisyklės, kuriomis remiantis šioje byloje nustatoma:

- valstybių narių teismų tarpusavio jurisdikcija;
- kitų valstybių narių teismuose priimtų sprendimų pripažinimo ir vykdymo tvarka.

Pavyzdys

A yra 1 valstybės narės pilietė ir trejus metus gyvena susituokusi su B; jie kartu gyvena 2 valstybėje narėje, kuri yra B gimtoji valstybė. A, laikydama, kad santuoka nutrūko, nori pateikti pareiškimą dėl santuokos nutraukimo ir grįžti į savo gimtąją šalį, kurioje gyvena jos šeima. Ji norėtų išvykti kuo greičiau ir pareiškimą pateikia savo kilmės valstybėje. Su B ji nekalbėjo dvi savaites ir nerimauja, kad santuoką nutraukti gali būti ypač sudėtinga.

Pagal reglamento 3 straipsnio 1 dalyje nustatytas taisyklės jurisdikciją nagrinėti santuokos nutraukimo bylą turi valstybės narės, kurioje yra sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta arba paskiausia įprastinė gyvenamoji vieta, jeigu vienas iš sutuoktinių joje tebegyvena, teismai. Tai taip pat gali būti bendros sutuoktinių pilietybės valstybės narės

teismai (jei tai yra Jungtinė Karalystė ir Airija – kiekvieno iš sutuoktinių „nuolatinė gyvenamoji vieta“). Norėdama grįžti į savo kilmės šalį (1 valstybę narę), A šios šalies teisme santuokos nutraukimo bylą galėtų iškelti tik jeigu ji įprastai gyventų joje ir jeigu būtų tenkinama viena iš toliau nurodytų sąlygų:

- B sutiktų kartu su ja pateikti bendrą pareiškimą dėl santuokos nutraukimo;
- jei B nenorėtų teikti bendro pareiškimo, jeigu A šioje valstybėje iki pareiškimo pateikimo būtų gyvenusi ne trumpiau kaip šešis mėnesius. Jeigu A nusprendžia persikelti į trečiąją valstybę narę, kurios pilietybės ji neturi, jai būtų leidžiama pareiškimą dėl santuokos nutraukimo pateikti tik jeigu ji įprastai gyventų šioje valstybėje narėje ir joje iki pareiškimo pateikimo būtų gyvenusi ne trumpiau kaip vienus metus.

A būtų informuota, kad B, kuris ketina likti dabartinėje sutuoktinių bendroje gyvenamojoje vietoje 2 valstybėje narėje, padėtis yra palankesnė, nes jis gali iš karto tos valstybės narės teismui pateikti pareiškimą dėl santuokos nutraukimo. A taip pat gali pateikti pareiškimą šioje valstybėje narėje, nes B joje vis dar įprastai gyvena, o norėdama pateikti pareiškimą 1 valstybėje narėje, ji turėtų laukti ne mažiau kaip šešis mėnesius.

Jei B nuspręstų pateikti pareiškimą 2 valstybėje narėje, praktiškai būtų užkirstas kelias A vėliau pateikti tokį pat pareiškimą 1 valstybėje narėje. Taip yra todėl, kad reglamento 19 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog tais atvejais, kai byla tuo pačiu ieškinio pagrindu ir tarp tų pačių šalių

iškeliami dviejų skirtingų valstybių narių teismuose, turinčių jurisdikciją nagrinėti bylą pagal reglamentą, bylą nagrinėja kompetentingas teismas, kuriame byla buvo iškelta pirmą kartą, o teismas, kuriame byla buvo iškelta vėliau, privalo sustabdyti bylos nagrinėjimą ir, pirmajam teismui patvirtinus savo jurisdikciją, neturėtų jos nagrinėti. Tokių veiksmų imamasi pagal šiame straipsnyje nustatytą Europos lis pendens taisyklę.

Reglamentas taikomas tik nutraukiant santuokinius ryšius, tačiau jame nereglamentuojami tokie klausimai kaip santuokos nutraukimo pagrindai, turtinės santuokos pasekmės, išlaikymo prievolės⁽⁹²⁾ ir kitos priemonės, kurios gali būti susijusios su santuokos nutraukimu.

6.2.2.2. *Santuokos bylose priimtų sprendimų pripažinimas ir vykdymas pagal Reglamentą „Briuselis IIa“*

Remiantis tarpusavio pasitikėjimo principu, vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas turi būti pripažįstamas visose kitose valstybėse narėse. Nepripažinimo pagrindai yra minimalūs. Kalbant apie teismo sprendimus, susijusius su gyvenimu skyrium (separacija), santuokos nutraukimu arba santuokos pripažinimu negaliojančia, pažymėtina, kad netaikomos jokios specialios civilinės būklės įrašų atnaujinimo valstybėje narėje procedūros. Reglamente „Briuselis IIa“, kaip ir Reglamente „Briuselis I“, galioja bendras principas, kad valstybė, į kurią kreipiamasi, neturėtų peržiūrėti nei kilmės valstybės narės teismo jurisdikcijos, nei to teismo padarytų faktinių išvadų. Su santuokos bylomis susiję teismo sprendimai pagal teisės aktus pripažįstami ir gali būti vykdomi kitose valstybėse narėse iš karto, kai

atitinkamas vykdymo valstybės narės teismas paskelbia juos vykdytinais (egzekvatura). Sprendimas taikyti egzekvatuūros procedūrą gali būti peržiūrimas apeliacine tvarka. Teisės aktuose nenumatyta reikalavimas pateikti kokį nors dokumentą, įskaitant nutartį dėl santuokos nutraukimo, pateiktą, kad teismo sprendimas būtų pripažįstamas ir vykdomas.

6.2.1. Reglamentas „Briuselis IIa“ ir tėvų pareigos

6.2.1.1. *Taikymo sritis*

Reglamente aptariami patys įvairiausi su tėvų pareigomis susiję klausimai. Jis taikomas įprastoms su tėvų ir vaikų santykiais susijusioms tėvų pareigoms, pvz., vaiko gyvenamosios vietos nustatymas, bendravimo teisės, globa, vaiko turto apsaugos priemonės. 6.1.8 punkte aptariamam viešosios institucijos atliekamam vaiko paskyrimui jis taip pat taikomas. Reglamente nustatytos teismų jurisdikciją tokiose bylose ir sprendimų dėl tėvų pareigų pripažinimą ir vykdymą reglamentuojančios taisyklės.

6.2.1.2. *Tėvų pareigoms taikoma jurisdikcija (8, 9, 12 ir 13 straipsniai)*

Bendra taisyklė yra tokia, kad jurisdikciją turi vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismai. Įprastinės gyvenamosios vietos sąvoka reglamente neapibrėžiama, tačiau jai siekiama suteikti savarankišką prasmę, ir tai įvairiose bylose patvirtino Europos Sąjungos Teisingumo Teismas⁽⁹³⁾. Be to, reglamente nustatyta ribota galimybė taikant tam tikras sąlygas valstybės narės, nei ta, kurioje vaikas turi įprastinę gyvenamąją vietą, teismui suteikti jurisdikciją nagrinėjant bylas dėl tėvų pareigų, kai, pvz.,

(92) Žr. 7 skyrių.

(93) Žr., pvz., šias bylas: 2009 m. balandžio 2 d. bylą A, C-523/07, ir 2010 m. gruodžio 22 d. bylą Mercredi prieš Chaffe, C-497/10 PPU.

byla yra susijusi su toje kitoje valstybėje narėje pagal reglamento 3 straipsnį nagrinėjama santuokos nutraukimo byla⁽⁹⁴⁾. Jame taip pat nustatyta vaiko buvimu valstybėje narėje pagrįsta jurisdikcija, tačiau ši taisyklė galioja tik tais atvejais, kai neįmanoma nustatyti vaiko įprastinės gyvenamosios vietos⁽⁹⁵⁾. Tais atvejais, kai vaikas iš savo įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės su tėvų pareigų turėtojų (t. y. dažniausiai tėvų) sutikimu persikelia į kitą valstybę narę, pirmosios instancijos teismai toliau turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl bet kokių nutarčių dėl bendravimo teisių pakeitimo, tačiau ši jurisdikcija galioja tik tris mėnesius ir jeigu bendravimo teisių turėtojas tebegyvena toje valstybėje narėje⁽⁹⁶⁾.

6.2.1.3. *Bylų perdavimas tarp teismų (15 straipsnis)*

Reglamente nustatyta dar viena naujoviška Europos teisės taisyklė, pagal kurią teismas, kuriame iškelta byla ir kuris turi jurisdikciją iš esmės nagrinėti bylą, išimtiniais atvejais gali perduoti šią bylą kitos valstybės narės teismui, jeigu šis teismas labiau tinka nagrinėti bylą. Teismas gali perduoti visą bylą arba jos dalį. Kadangi pagal 8 straipsnyje nustatytą bendrą taisyklę jurisdikciją turi vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismai tuo metu, kai juose iškeliama byla, jurisdikcija automatiškai nepasikeičia, jei nagrinėjant bylą vaikas įprastinę gyvenamąją vietą įgyja kitoje valstybėje narėje. Tačiau gali būti aplinkybių, kai išimtiniais atvejais teismas, kuriame buvo iškelta byla (kilmės teismas), nėra labiausiai tinkamas nagrinėti bylą. Tokiomis aplinkybėmis 15 straipsniu kilmės teismui leidžiama perduoti bylą kitos valstybės narės teismui, jeigu tai labiausiai atitinka vaiko interesus. Šiame straipsnyje yra nustatyta tokio perdavimo tvarka ir išvardytos teismų,

kuriems galima perduoti bylą, kategorijos. Bylą perdavus kitos valstybės narės teismui, jos nebegalima perduoti trečiosios valstybės narės teismui⁽⁹⁷⁾.

6.2.1.4. *Jurisdikcija vaiko pagrobimo atvejais (10 straipsnis)*

Tėvai, kurie nori, kad bylą dėl tėvų pareigų savo vaikams, pvz., nagrinėtų jų pilietybės teisėjai, ir tikisi, kad dėl šios priežasties gali būti priimtas jiems palankesnis sprendimas, pagrobia vaikus iš vienos valstybės narės ir išveža juos į kitą valstybę narę. Pagal reglamentą neteisėtas vaiko išvežimas ar negrąžinimas neturi įtakos vaiko pradinės įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismų jurisdikcinei kompetencijai, išskyrus atvejus, kai visi globos teises turintys asmenys, kaip jie apibrėžti reglamente, tylėjimu pritarė vaiko išvežimui arba vaikas naujoje valstybėje gyveno ne trumpiau kaip metus po to, kai globos teises turintis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie vaiko buvimą vietą ir pagal Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo nepateikė pareiškimo dėl vaiko grąžinimo per tuos metus arba pareiškimas šiuo klausimu yra atmetamas, arba jeigu vaiko pradinės įprastinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje priimtame sprendime dėl globos nereikalaujama vaiko grąžinti į tą valstybę. Todėl tėvai, kurie mano galintys įgyti pranašumą vienašališkai išsiveždami vaiką į kitą valstybę narę, atgrasomi nuo tokio poelgio atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungoje aiškiai pripažįstama, jog tokia veikla neturės jokios įtakos jurisdikcijos bylose dėl tėvų pareigų pakeitimui.

(94) Žr. 12 straipsnio 1 dalį.

(95) Žr. 13 straipsnį.

(96) Žr. 9 straipsnį.

(97) Žr. 13 konstatuojamąją dalį.

6.2.2. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo taikymas Europos Sąjungoje (11 straipsnis)

6.2.2.1. Pagrindiniai konvencijos ir reglamento principai

1980 m. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų toliau taikoma Europos Sąjungoje, tačiau valstybėse narėse galiojančio reglamento nuostatos papildo šią konvenciją. Šiomis nuostatomis siekiama sustiprinti ne tik konvencijos veikimą, bet ir visų pirma pagrindinį konvencijos ir reglamento principą, kad vaiko išvežimas iš jo įprastinės gyvenamosios vietos valstybės arba negrąžinimas į ją neatitinka vaiko interesų. Ši principą papildo procedūrinis principas, pagal kurį išvežus atitinkamą vaiką arba vaikus arba jo (jų) negrąžinus, jis (jie) turėtų būti kuo greičiau grąžinami į savo įprastinės gyvenamosios vietos valstybę, jei teismas taip nusprendžia, ir būtent tos valstybės teismas prirėkus turėtų priimti sprendimus, susijusius su vaikų ilgalaikie atėjimui atitinkamoje valstybėje ir labiausiai atitinkančius vaikų interesus, atsižvelgiant į tai, su kuo ir koku pagrindu jie turėtų gyventi ir bendrauti.

6.2.2.2. Papildomos reglamento nuostatos (11 straipsnio 1–5 dalys)

11 straipsnyje nustatytos įvairios nuostatos, kuriomis siekiama sustiprinti šiuos pagrindinius principus ir kurios turi būti taikomos tais atvejais, kai vaiką pagal konvenciją siekiama sugrąžinti iš vienos valstybės narės į kitą; tai yra šios nuostatos:

- nagrinėjant pareiškimą dėl grąžinimo ir bet kokią prieštaravimą šiam pareiškimui, pateiktą vadovaujantis konvencijos 12 ir 13 straipsniuose nustatytais išimtimis, išskyrus atvejus,

kai prieštaravimo negalima pareikšti, vaikui, atsižvelgiant į jo amžių ar brandą, suteikiama galimybė būti išklausytam byloje. Reglamente konkrečiai nenurodoma, kaip turėtų būti išklausomas vaikas, ir šis klausimas sprendžiamas pagal valstybių narių nacionalinę procesinę teisę. Tačiau iš nuostatos aiškiai matyti, kad vaiko grąžinimo klausimą nagrinėjantis teismas turi pareigą išsiaiškinti, ar reikėtų išklausti vaiką, ir nurodyti priežastis, jei tai atsisakoma daryti (11 straipsnio 2 dalis).

- pagal reglamentą nagrinėjama byla dėl grąžinimo turėtų būti baigta kuo greičiau ir, išskyrus išimties aplinkybes, bet kuriuo atveju neturėtų būti nagrinėjama ne ilgiau nei šešias savaites nuo prašymo pateikimo iki teismo sprendimo priėmimo dienos; ši nuostata panaši į konvencijos nuostatas⁽⁹⁸⁾ ir ja sustiprinama pozicija, kad greitas vaiko grąžinimas yra pagrindinis abiejų dokumentų tikslas (11 straipsnio 3 dalis).
- Pagal pirmiau minėtos 1980 m. Hagos konvencijos 13 straipsnio 1 dalies b punktą tėvai gali bandyti išvengti sprendimo dėl jų neteisėtai išvežto vaiko grąžinimo, teigdami, kad atitinkamo vaiko grąžinimas sukeltų didelį fizinės ar psichinės žalos vaikui pavojų arba jis atsidurtų netoleruotinoje padėtyje. Kaip ir su kitomis išimtimis, pareigą teisumą įtikinti, kad vaikui kiltų pavojus, turi asmuo, kuris nesutinka grąžinti vaiko. Tiesą sakant, šią išimtį daugumos susitariančiųjų valstybių, įskaitant ES valstybes nares, teismai aiškina labai siaurai, o reglamente šiam aiškinimo būdui skiriama daugiau dėmesio nustatant, kad šia išimtimi negali būti naudojamosi siekiant pagrįsti negrąžinimą, jeigu nustatoma, kad imtasi tinkamų apsaugos priemonių vaiką grąžinus į įprastinės

(98) Žr. 2 ir 11 straipsnius.

gyvenamosios vietos valstybę, kurios teismuose sprendžiant gerovės klausimus būtinai labiausiai atsižvelgiama į vaiko interesus (11 straipsnio 4 dalis).

- teismas negali atsisakyti grąžinti vaiką, jei asmeniui, kuris prašė sugrąžinti vaiką, nebuvo suteikta galimybė būti išklausytam (11 straipsnio 5 dalis).

6.2.2.3. *Kas atsitinka, jei priimama nutartis dėl vaiko negrąžinimo (11 straipsnio 6–8 dalys)*

Kaip nurodyta, konvencijoje nustatytos ribotos išimties, kurių pagrindu teismas priima sprendimą grąžinti vaiką į įprastinės gyvenamosios vietos valstybę jį neteisėtai išvežus į kitą valstybę arba jo negrąžinant. Siekiant užkirsti kelią tam, kad tėvams dažnai melagingais pagrindais nekiltų pagunda pasinaudoti šiomis išimtimis, ir užtikrinti, kad ilgalaikės neteisėtai išvežtų ar negrąžinamų vaikų ateities klausimai būtų sprendžiami jų įprastinės gyvenamosios vietos valstybėje, reglamente nurodyta ne tik tai, kad vaiko įprastinės gyvenamosios vietos iki pagrobimo teismai išlaiko jurisdikciją⁽⁹⁹⁾, bet ir tai, kad po pagrobimo šie teismai priims galutinį sprendimą dėl ilgalaikės vaiko ateities. Todėl konvencijos 13 straipsniu pagrįstas sprendimas negrąžinti vaiko, priimtas valstybės narės, į kurią buvo pagrobtas vaikas, teismų, gali būti keičiamas vėlesniu valstybės narės, kurioje vaikas įprastai gyveno iki pat pagrobimo, priimtu teismo sprendimu, kuriuo reikalaujama grąžinti vaiką.

6.2.2.4. *Nutarties dėl vaiko grąžinimo, priimtos po nutarties dėl vaiko negrąžinimo, pripažinimas ir vykdymas pagal pagreitiną procedūrą (11 straipsnio 8 dalis, 40 straipsnio 1 dalies b punktas ir 42 straipsnis)*

Teismui priėmus sprendimą dėl vaiko grąžinimo, jis turi būti pripažįstamas ir vykdomas netaikant jokios specialios procedūros (pvz., egzekvatuūros), jeigu laikomasi tam tikrų procesinių apsaugos sąlygų, pvz., vaiko įprastinės gyvenamosios vietos teismas suteikia vaikui galimybę būti išklausytam⁽¹⁰⁰⁾. Sprendimą dėl negrąžinimo priėmęs teismas nusiunčia bylos dokumentus teismui, turinčiam jurisdikciją šalyje, kurioje buvo vaiko įprastinė gyvenamoji vieta iki pat neteisėto išvežimo ar negrąžinimo. Teismui, turintis jurisdikciją šalyje, kurioje buvo vaiko įprastinė gyvenamoji vieta iki pat neteisėto išvežimo ar negrąžinimo, pakviečia šalis pateikti jam pareiškimus; jei pareiškimų gaunama, teismas nagrinėja globos klausimą.

6.2.3. *Nutarčių dėl bendravimo pripažinimas ir vykdymas pagal pagreitiną procedūrą (40 straipsnio 1 dalies a punktas ir 41 straipsnis)*

Reglamente „Briuselis IIa“ buvo vadovaujama 1996 m. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje nuostatomis dėl vykdymo, papildant jas pažymėjimais, skirtais vienoje valstybėje narėje priimtų sprendimų dėl skyrybų ir tėvų pareigų, įskaitant nutartis dėl bendravimo, sklaidai Sąjungoje palengvinti. Pažymėjime reikia padaryti įvairius pareiškimus dėl procedūros, kuria rėmėsi teismas, pvz., kad asmeniui, dėl kurio priimamas

(99) Žr. 10 straipsnį ir 6.1.4.4 punktą.

(100) Žr. 42 straipsnio 2 dalies a punktą.

sprendimas už akių, buvo suteikta galimybė gintis, kad visoms šalims ir vaikui (jei tai tinkama atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą) suteikta galimybė būti išklaustytiems. Pažymėjimo negalima ginčyti valstybėje narėje, kurioje jis išduotas; pažymėjimas gali būti ištaisytas (43 straipsnis). Pažymėjimu patvirtintas sprendimas negali būti vykdomas vykdymo valstybėje narėje, jei jis nesuderinamas su vėlesniu vykdytinu sprendimu.

6.2.4. Nutarčių pripažinimas ir vykdymas pagal standartinę procedūrą (21–39 straipsniai)

Kitoms nutartims dėl tėvų pareigų taikoma procedūra yra panaši į pagal Reglamentą „Briuselis I“ nutartims taikomą procedūrą. Dėl priimtos ir vykdytinios nutarties išduodamas reglamente nustatytos formos tipinis pažymėjimas⁽¹⁰¹⁾. Kreipimosi dėl vykdytinumo deklaracijos (arba vykdymo įregistravimo Jungtinėje Karalystėje, 28 straipsnis) procedūrą nustato vykdymo valstybės narės teisė (30 straipsnis). Vykdyti siekiantis asmuo dėl vykdytinumo deklaracijos kreipiasi toje valstybėje narėje, kurioje nutartis turi būti vykdoma. Paskelbus apie vykdytiną nutartį, pagal nacionalines procedūras apie tai informuojamas asmuo, prieš kurį siekiama įvykdyti nutartį. Šis asmuo gali bandyti prieštarauti nutarties paskelbimui vykdytina, tačiau tokiu atveju jis gali remtis tik reglamente nustatytais pagrindais⁽¹⁰²⁾. Faktiškai nutartis vykdoma pagal nacionalines procedūras⁽¹⁰³⁾.

6.2.5. Vaikų priežiūros nustatymas kitoje valstybėje narėje (55 straipsnio d punktas ir 56 straipsnis)

Jau minėta, kad reglamentas taikomas byloms, kuriose priimami sprendimai vaikus apgyvendinti globos institucijoje arba paskirti jiems globėjus. Tokiuose sprendimuose dėl tėvų pareigų gali būti nustatyta, kad vaikas įkurdinamas kitoje valstybėje narėje, ir sprendžiant šį klausimą būtina laikytis reglamente nustatytos specialios procedūros. Prieš turinčiam jurisdikciją teismui priimant sprendimą dėl įkurdinimo, jis privalo pasikonsultuoti su valstybės narės, kurioje ketinama įkurdinti vaiką, centrine institucija arba jurisdikciją turinčia institucija, jeigu toje valstybėje valdžios institucija turi įsikišti. Nutartį dėl įkurdinimo galima priimti tik kompetentingai institucijai sutikus. Jei valdžios institucijos įsikišimas sprendžiant vaiko įkurdinimo kitos valstybės narės šeimoje (šeimynoje) klausimą nereikalingas, toks sutikimas nebūtinai, o įkurdinančioji institucija tik privalo informuoti centrinę instituciją arba jurisdikciją turinčią instituciją⁽¹⁰⁴⁾. Pagal reglamentą paskirtos centrinės institucijos turi padėti įgyvendinti procesą teikdamos teismams informaciją ir pagalbą. Reikalaujama, kad valstybės narės nustatytų aiškias taisykles ir procedūras, susijusias su reglamento 56 straipsnyje nurodytu sutikimu, kad būtų užtikrintas teisinis tikrumas ir greitumas. Šios procedūros, be kita ko, turi leisti įkurdinimą numatančiam teismui lengvai nustatyti kompetentingą instituciją, o kompetentingai institucijai – nedelsiant duoti arba atsakyti duoti sutikimą⁽¹⁰⁵⁾.

(101) Žr. 37, 39 straipsnius ir II priedą.

(102) Žr. 23 straipsnį.

(103) Žr. 47 straipsnį.

(104) Žr. 56 straipsnio 4 dalį.

(105) ESTT 2012 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje *Health Services Executive*, C-92/12, 82 p.

6.2.6. Teismų ir centrinių institucijų bendradarbiavimas (11 straipsnio 6–8 dalys, 15 straipsnio 6 dalis, 42 straipsnio 2 dalies c punktas, 53–55 ir 67 straipsniai)

Kaip ir 1980 m. Hagos konvencijoje dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvencijoje dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje, pagrindinis ir svarbus vaidmuo suteikiamas valstybių narių centriniams institucijoms, kurios, siekdamos reglamento tikslų ir įgyvendindamos jo nuostatas, turi bendradarbiauti tarpusavyje ir su kitomis susijusiomis institucijomis. Šiuo tikslu kiekviena valstybė narė paskiria po vieną ar daugiau centrinių institucijų. Daugiau nei viena centrinė institucija paskiriama tais atvejais, kai valstybėje narėje galioja dvi ar daugiau teisiųjų sistemų⁽¹⁰⁶⁾. Centrinų institucijų pareigos yra ir bendros, ir konkrečios. Pagal reglamentą centrinės institucijos vykdo papildomą funkciją, t. y. padeda teismams bendradarbiauti, visų pirma grąžinant vaikus po to, kai buvo priimta nutartis dėl vaiko negrąžinimo, ir tais atvejais, kai teismai nagrinėja bylos perdavimo arba tarpvalstybinio įkurdinimo klausimą. Reglamentas pradėjo veikti atsižvelgiant į tai, kad centrinių institucijų tarpusavio bendradarbiavimui ir jų bendravimui su valstybių narių teismais⁽¹⁰⁷⁾ siekiant reglamento tikslų padėtų Europos teisminis tinklas civilinėse bylose (angl. EJN)⁽¹⁰⁸⁾. Šio bendravimo ir bendradarbiavimo tikslas – stengtis padėti spręsti dažnai ypač sudėtingas ir opias su vaikais susijusias bylas⁽¹⁰⁹⁾.

(106) Žr. 53 straipsnį.

(107) Žr. 11 straipsnio 6 ir 7 dalis, 15 straipsnio 6 dalį, 53 straipsnį, 55 straipsnio c ir d punktus ir 56 straipsnį.

(108) Žr. 54 straipsnį; Europos teisminių tinklų sudaro ryšių palaikymo punktų ir pagal reglamentą paskirtų centrinių institucijų tinklas; dėl Europos teismo tinklo civilinėse bylose žr. 14 skyrių.

(109) Šiuo atveju žr. 55 straipsnio e punktą.

6.3. Santuokos nutraukimui taikytina teisė (Reglamentas „Roma III“) ⁽¹¹⁰⁾

6.3.1. Bendra informacija

Komisija pasiūlymą dėl reglamento, nustatančio taikytiną teisę santuokos nutraukimo bylose, pradėjo rengti 2006 m. liepos mėn. Vykstant deryboms 2008 m. tapo aišku, kad valstybės narės, siekdamos būtino vieningo reglamento patvirtinimo, susidūrė su neįveikiamais sunkumais⁽¹¹¹⁾. Netrukus valstybių narių grupė⁽¹¹²⁾ atnaujino iniciatyvą, vadovaudamosi Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo numatyta nauja tvirtesnio bendradarbiavimo tvarka⁽¹¹³⁾, ir galiausiai šiuo klausimu buvo priimtas Reglamentas „Roma III“.

6.3.2. Teritorinė ir materialinė reglamento taikymo sritis

2012 m. birželio 21 d. ir nuo šios datos keturiolika valstybių narių įsipareigojo laikytis vienodų taisyklių, kuriomis reglamentuojama taikytina teisė santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium (separacijai). Iš pradžių šią grupę sudarė penkiolika valstybių narių, taikiusių šią tvirtesnio bendradarbiavimo procedūrą, tačiau Graikija pasitraukė iš derybų ir vėliau pranešė ketinanti įsipareigoti laikytis reglamento. Šiuo metu Lietuva taip pat yra saistoma

(110) 2010 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1259/2010, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje.

(111) Reikalaujama, kad Taryboje valstybės narės su šeimos teise susijusius dokumentus priimtų vieningai; tuo tarpu priimant daugumą civilinio teisingumo srities dokumentų Taryboje pakanka kvalifikuotos balsų daugumos.

(112) Belgija, Bulgarija, Vokietija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Italija, Latvija, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Austrija, Portugalija, Rumunija ir Slovėnija.

(113) SESV 328 straipsnio 1 dalis.

reglamento ⁽¹¹⁴⁾. Į reglamento materialinę taikymo sritį nepatenka įvairūs šeimos teisės klausimai, panašūs į tuos, kuriems netaikomas Reglamentas „Briuselis IIa“ ⁽¹¹⁵⁾; dauguma šių klausimų šiuo metu reglamentuojami atskiruose reglamentuose. Reglamentas yra visuotinio pobūdžio, t. y. šiuo reglamentu nustatyta teisė taikoma nepaisant to, ar ji yra reglamente dalyvaujančios valstybės narės teisė.

6.3.3. Teisės pasirinkimas

Reglamente nustatyta, kad šalims leidžiama pasirinkti tokią teisę:

- valstybės, kurioje susitarimo dėl taikytinos teisės pasirinkimo sudarymo metu yra sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta;
- valstybės, kurioje buvo paskiausia sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta, jeigu susitarimo dėl taikytinos teisės pasirinkimo sudarymo metu vienas iš sutuoktinių joje tebegyvena;
- valstybės, kurios pilietis susitarimo dėl taikytinos teisės pasirinkimo sudarymo metu yra vienas iš sutuoktinių, arba
- teismo vietos teisę

Susitarimas, kuriame nurodoma taikytina teisė, gali būti bet kada sudaromas ir keičiamas, tačiau ne vėliau kaip bylos iškėlimo teisme metu. Be to, jei tai numatyta teismo vietos teisėje, sutuoktiniai taikytiną teisę taip pat gali nustatyti teisme bylos nagrinėjimo metu. Tokiu atveju toks nustatymas užfiksuojamas teisme pagal teismo vietos teisę. Ar susitarimas dėl taikytinos teisės galioja, nustatoma pagal teisę, kuri pasirinkimo metu būtų taikoma, jei susitarimas galiojotų. Susitarimas dėl teisės pasirinkimo turi būti išreikštas raštu, nurodant datą, ir pasirašytas abiejų sutuoktinių. Šios rūšies susitarimams gali būti taikomi ir kiti papildomi reikalavimai, priklausomai nuo valstybės narės (-ių), kurioje (-se) yra sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta, teisės.

(114) Graikija reglamento įsipareigojo laikytis nuo 2015 m. liepos 29 d.; žr. 2014 m. sausio 27 d. Komisijos sprendimą (2014/39/ES) ir OL L 231/41, 2014 1 28; Lietuvoje reglamentas taikomas nuo 2014 m. gegužės 22 d.; žr. 2012 m. lapkričio 21 d. Komisijos sprendimą ir OL L 323, 2012 11 22, p. 18.

(115) Į taikymo sritį nepatenka klausimai, susiję su fizinių asmenų teisnumu, galiojančiu pripažinimu arba santuokos pripažinimu negaliojančia, sutuoktinių pavarde (-ėmis), santuokos turtinėmis pasekmėmis, tėvų pareigomis, išlaikymo prievolėmis ir patika bei paveldėjimu.

6.3.4. Nesant pasirinkimo taikytina teisė

Kai nepasirenkama jokia teisė, nustatant taikytiną teisę taikomos šios taisyklės; taikoma teisė tos valstybės:

- kurioje yra sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta bylos iškėlimo teisme metu, arba, jeigu ši sąlyga netenkinama,
- kurioje buvo paskiausia sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta, jeigu gyvenimo toje valstybėje laikotarpis nesibaigė likus daugiau nei vieniems metams iki bylos iškėlimo teisme, jeigu bylos iškėlimo teisme metu vienas iš sutuoktinių toje valstybėje tebegyvena, arba, jeigu ši sąlyga netenkinama,
- kurios pilietybę bylos iškėlimo teisme metu turi abu sutuoktiniai, arba, jeigu ši sąlyga netenkinama,
- kurios teisme iškelta byla.

6.3.5. Kitos taisyklės

6.3.5.1. Teismo vietos taikoma teisė

Kai pagal reglamentą taikytinoje teisėje nėra nuostatų, kuriomis reglamentuojamas santuokos nutraukimas, arba šiomis nuostatomis nesuteikiama vienodos galimybės prašyti nutraukti santuoką arba nustatyti gyvenimą skyrium (separaciją) dėl vieno iš sutuoktinių lyties, taikoma teismo vietos teisė.

6.3.5.2. Renvoi panaikinimas

Taikomoje valstybės teisėje pateikiama nuoroda į toje valstybėje galiojančias teisės taisykles, išskyrus šios valstybės tarptautinės privatinės teisės taisykles⁽¹¹⁶⁾.

6.3.5.3. Viešoji tvarka

Teismas gali atsisakyti taikyti pagal reglamento taisykles nurodytą teisės nuostatą, jeigu toks taikymas akivaizdžiai nesuderinamas su tos teismo vietos viešąja tvarka.

6.3.5.4. Nacionalinės teisės skirtumai

Reglamente valstybės narės, kurios teisėje nenumatytas santuokos nutraukimas arba santuoka nelaikoma galiojančia norint iškelti bylą dėl santuokos nutraukimo, teismai neįpareigojami paskelbti apie santuokos nutraukimą taikant reglamente nustatytas taisykles.

(116) Dėl bendro renvoi panaikinimo poveikio žr. 8.3.9 punktą.

Išlaikymo prievolės

7.1. Išlaikymo reglamento priėmimo aplinkybės. Reglamentas „Briuselis I“ ir 2007 m. Hagos konvencija dėl išlaikymo

Su išlaikymo prievolių tuometinėje EB jurisdikcija, pripažinimu ir vykdymu susijusios taisyklės buvo nustatytos Reglamente „Briuselis I“. Jos leido išlaikymo kreditoriui iškelti bylą savo nuolatinės arba įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismuose. Ši tvarka kurį laiką buvo veiksminga, tačiau išlaikymo kreditorius vis dar turėjo pereiti procesą, per kurį nutartį dėl išlaikymo reikėjo paskelbti vykdytina, siekiant, kad ją būtų galima vykdyti kitoje valstybėje narėje. Tai sukėlė problemų daugeliui kreditorių, kuriems buvo būtina ypač greitai ir veiksmingai įvykdyti nutartį, nes jų padėtis priklausė nuo gaunamų išlaikymo išmokų. Tai buvo ypač aktuali problema dėl vaikų išlaikymo.

Siekdama pašalinti tarpines priemones, kurių reikia, kad nutartys dėl išlaikymo išmokų mokėjimo būtų pripažintos ir vykdomos, ir nustatyti bendras procedūrinės taisyklės, kuriomis būtų supaprastinamas ir pagreitinamas su išlaikymo reikalavimais susijusių tarpvalstybinių ginčų nagrinėjimas, Europos Komisija 2005 m. priėmė naujo ES išlaikymo reglamento pasiūlymą.

Tuo pat metu, kai prasidėjo ES derybos dėl šio pasiūlymo, į derybas buvo įtraukta Hagos tarptautinė privatinės teisės konferencija; joms pasibaigus 2007 m. lapkričio mėn. buvo priimta Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų ir kitokių šeimos išlaikymo išmokų išieškojimo. 2007 m. Hagos konvencijoje nustatyta išsami sistema, padedanti su valstybėmis, kurios yra konvencijos šalys, spręsti su išlaikymo prievolėmis susijusius klausimus. Prie konvencijos pridėtas neprivalomas Protokolas dėl išlaikymo prievolių taikytinos teisės.

Europos Komisija ir valstybės narės aktyviai dalyvavo šiose derybose ir daugumą taisyklių, dėl kurių susitarta tarptautiniu lygmeniu, perkėlė į 2008 m. gruodžio mėn. priimtą Išlaikymo reglamentą.

Europos Sąjunga Hagos konvenciją ratifikavo 2014 m. balandžio 9 d. Ji įsigaliojo visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją, 2014 m. rugpjūčio 1 d. Europos Sąjunga protokolą priėmė 2010 m. balandžio 8 d.⁽¹¹⁷⁾ ir jis nuo Išlaikymo reglamento įsigaliojimo datos, t. y. nuo 2011 m. birželio 18 d., taikomas visose valstybėse narėse, išskyrus Jungtinę Karalystę ir Daniją. ES valstybės narės 2007 m. Hagos konvenciją naudos tik su ne ES valstybėmis, kurios yra konvencijos šalys.

7.2. Išlaikymo reglamento tikslas⁽¹¹⁸⁾

Pagrindinis Išlaikymo reglamento tikslas – sukurti dokumentą supaprastinti procesui, pagal kurį vieną Europos Sąjungos valstybės narės išlaikymo kreditorius galėtų kreiptis, kad gautų išlaikymo išmokas iš kitoje valstybėje narėje esančio išlaikymo skolininko ir šiuo tikslu pasinaudotų jurisdikcija, įstatymų kolizija, pripažinimą ir vykdymą, vykdymą, teisinę pagalbą ir centrinių institucijų bendradarbiavimą reglamentuojančiomis nuostatomis. Išlaikymo kreditorius, gavęs sprendimą vienoje valstybėje narėje, turėtų turėti galimybę paskelbti jį vykdytinu (jei reikia) ir vykdyti kitoje valstybėje narėje pagal 7.6 skirsnyje toliau nustatytas supaprastintas procedūras. Išlaikymo kreditorius taip pat gali siekti gauti išlaikymo išmokas, gaudamas sprendimą dėl išlaikymo kitoje valstybėje narėje. Išlaikymo kreditorius taip pat turėtų gauti naudos

(117) Tarybos sprendimas (2009/941/EB); žr. OL L 331/17, 2009 12 16.

(118) 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje.

iš centrinių institucijų pagalbos teikiant prašymus ne tik dėl sprendimų pripažinimo, bet ir dėl jų pakeitimo. Reglamentas apima ir atvejį, kai viešosios įstaigos perima kreditoriaus teises.

7.3. Taikymo sritis

7.3.1. Teritorinė taikymo sritis

Reglamentas taikomas visose ES valstybėse narėse, išskyrus Daniją, ir jas saisto. Tačiau Danija sutiko pagal 2005 m. spalio 19 d. Danijos ir EB susitarimą⁽¹¹⁹⁾ būti saistoma reglamento tiek, kiek šiuo reglamentu keičiamas Reglamentas „Bruselis I“ (EB)⁽¹²⁰⁾. Ttai reiškia, kad reglamentas galios Danijoje, išskyrus jo III skyriaus (taikytina teisė) ir VII skyriaus (centrinių institucijų bendradarbiavimas) nuostatas⁽¹²¹⁾. Todėl šiuo pagrindu ir atsižvelgiant į reglamento reikalavimus valstybėms, kurios nėra Hagos protokolo šalys, Danijoje bus taikomos reglamente nustatytos jurisdikcija, teismo sprendimų pripažinimą ir vykdymą ir teisę kreiptis į teismą reglamentuojančios taisyklės.

Kalbant apie Jungtinę Karalystę ir Airiją, pažymėtina, kad kiekviena iš šių valstybių per tris mėnesius nuo pasiūlymo pateikimo dienos turėjo pranešti, kad nori būti saistomos reglament⁽¹²²⁾ ei to norėjo. Airija sutiko taikyti reglamentą prieš prasidedant deryboms dėl ES pasiūlymo, kuris virto 2009

(119) Žr. OL L 299, 2005 11 16, p. 62.

(120) Europos bendrijos ir Danijos Karalystės susitarimas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo; OL L 149, 2009 6 12, p. 80.

(121) Žr. OL L 149, 2009 6 12.

(122) Žr. įvado 1.3 punktą ir prie ES sutarties ir SESV pridėtą Protokolą dėl Jungtinės Karalystės ir Airijos pozicijos.

m. Išlaikymo reglamentu, o Jungtinė Karalystė to nepadarė⁽¹²³⁾. Jungtinė Karalystė dalyvavo derybose ir vėliau sutiko taikyti reglamentą ir yra jo saistoma, išskyrus tai, kad Jungtinė Karalystė neratifikavo 2007 m. Hagos protokolo dėl taikytinos teisės, todėl reglamento taisyklės dėl sprendimų pripažinimo ir vykdymo Jungtinei Karalystei taikomos kaip nustatyta 7.6 skirsnyje.

7.3.2. Materialinė taikymo sritis

Reglamentas taikomas visoms išlaikymo prievolėms, atsirandančioms dėl šeimos santykių, vaiko kilmės, santuokos ar giminytės. Jame nustatytos jurisdikcija, taikytina teisė, pripažinimą ir vykdymą bei bendradarbiavimą reglamentuojančios taisyklės. Jame taip pat nustatyta svarbių taisyklių, susijusių su teise kreiptis į teismą, visų pirma pasinaudojant teisine pagalba ir pagalba, kurią išlaikymo kreditoriai ir skolininkai gali gauti per centines institucijas.

7.4. Jurisdikcija

Reglamente nustatytos jurisdikcijos taisyklės taikomos teismams, kurie pagal apibrėžtį apima kai kurias administracines institucijas, išvardytas reglamento X priede⁽¹²⁴⁾.

(123) Žr. 46 ir 47 konstatuojamąsias dalis.

(124) Žr. OL L 293, 2011 11 11, p. 24. Dėl Danijos taip pat žr. OL L 251, 2013 9 21, p. 1.

7.4.1. Bendros taisyklės (3 straipsnis)

Toliau nurodomi teismai, kurie pagal reglamentą turi jurisdikciją nagrinėti bylas.

Tai yra:

- atsakovo (išlaikymo skolininko) įprastinės gyvenamosios vietos teismas;
- kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teismas;
- teismas, kuris pagal jo šalies teisę turi jurisdikciją nagrinėti su asmenų statusu susijusias bylas, jei kartu keliamas reikalavimas dėl išlaikymo, arba
- teismas, kuris pagal jo šalies teisę turi jurisdikciją nagrinėti su tėvų pareigomis susijusias bylas, jei kartu keliamas reikalavimas dėl išlaikymo,

jeigu pastaraisiais dviem atvejais jurisdikcija nėra grindžiama tik vienos iš šalių pilietybe.

7.4.2. Teismo pasirinkimas (4 straipsnis)

Šalys gali susitarti dėl teismo, kuris nagrinės bet kurį faktinį ar ateityje galintį kilti ginčą dėl išlaikymo, išskyrus ginčus dėl aštuoniolikos metų nesulaukusio asmens išlaikymo. Galima pasirinkti toliau nurodytus teismus:

Susitarimo dėl teismo pasirinkimo sudarymo metu arba iškėlus bylą teisme galima pasirinkti, kad bylą nagrinės:

- vienos iš šalių įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismas ar teismai;
- valstybės narės, kurios pilietybę turi viena iš šalių, teismas ar teismai;
- sutuoktinių ar buvusių sutuoktinių išlaikymo prievolių atveju – teismai, turintys jurisdikciją su santuoka susijusiose bylose, arba

- sutuoktinių ar buvusių sutuoktinių išlaikymo prievolių atveju – valstybės narės, kurioje ne mažiau kaip vienus metus buvo paskutinė bendra įprastinė gyvenamoji vieta, teismai.

Susitarimas dėl teismo pasirinkimo turi būti sudaromas raštu arba bet kokiomis elektroninėmis priemonėmis perduodamais pranešimais, kuriuos galima įrašyti patvariojoje laikmenoje. Jei šalys nesusitaria kitaip, susitarimu suteikta jurisdikcija yra išimtinė.

7.4.3. Kitos svarbios jurisdikcijos taisyklės – atsakovo dalyvavimas teismo procese, bendra pilietybė *ir forum necessitatis*

Jeigu atsakovas atvyksta į teismą ir neginčija teismo jurisdikcijos, jurisdikciją turi šis teismas.⁽¹²⁵⁾ Jurisdikcija spręsti išlaikymo klausimus suteikiama šalių bendros pilietybės teismams, tačiau tik tuo atveju, jeigu pagal reglamento arba Lugano konvencijos taisyklės negalima nustatyti kito jurisdikciją turinčio teismo⁽¹²⁶⁾. Išimtiniais atvejais valstybės narės, su kuria ginčas yra pakankamai glaudžiai susijęs, teismas gali imtis jurisdikcijos, kai nėra jokio kito kompetentingo valstybės narės teismo ir nėra galimybių iškelti bylą trečiojoje valstybėje⁽¹²⁷⁾.

7.4.4. Sprendimų dėl išlaikymo pakeitimas (8 straipsnis)

Jei sprendimas priimtas valstybėje narėje arba 2007 m. Hagos konvencijos susitariančiojoje valstybėje, kurioje išlaikymo kreditorius turi įprastinę gyvenamąją vietą, išlaikymo skolininkas negali pradėti proceso jokios kitos

(125) 5 straipsnis.

(126) 6 straipsnis.

(127) 7 straipsnis.

valstybės narės teisme dėl sprendimo pakeitimo arba naujo sprendimo priėmimo, kol išlaikymo kreditorius ir toliau įprastai gyvena valstybėje, kurioje buvo priimtas sprendimas. Šiai taisyklei taikomos įvairios išimtys, visų pirma tais atvejais, kai šalis pagal reglamentą susitarė, kad tos kitos valstybės teismas turi jurisdikciją, arba kai išlaikymo kreditorius sutiko su tos kitos valstybės teismų jurisdikcija.

7.4.5. *Lis pendens* (12 straipsnis)

Jeigu skirtingų valstybių narių teismuose tarp tų pačių šalių ir tuo pačiu pagrindu iškeliama dvi bylos, pirmasis teismas, kuriame iškelta byla, jei jis turi jurisdikciją, nagrinės bylą, o kitas teismas turi sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol bus nustatyta pirmojo teismo, kuriame iškelta byla, jurisdikcija, ir tada atsisakyti jurisdikcijos.

7.5. *Taikytina teisė* (15 straipsnis)

Kaip minėta, pagal reglamentą taikomas neprivalomas 2007 m. Hagos protokolas, kuriuo yra saistomos visos valstybės narės, išskyrus Jungtinę Karalystę ir Daniją. Protokole įtvirtintos taisyklės trumpai aptariamos toliau pateikiame langelyje.

Pagal taikytiną teisę nustatoma visoms išlaikymo prievolėms, kylančioms iš šeimos santykių, vaiko kilmės ar motinystės, santuokos ar giminytės, taikoma teisė; kai prievolė yra susijusi su vaiku, tai, ar tėvai yra susituokę, ar ne, reikšmės neturi⁽¹²⁸⁾. Gali būti taikoma bet kokia teisė, net jeigu tai yra valstybės, kuri nėra protokolo susitariančioji šalis, teisė⁽¹²⁹⁾.

(128) Protokolo 1 straipsnis.

(129) Protokolo 2 straipsnis.

Bendra taisyklė yra ta, kad, išskyrus atvejus, kai nustatyta kitaip, taikoma išlaikymo kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teisė⁽¹³⁰⁾. Jeigu pagal tą teisę kreditorius negali iš skolininko gauti išlaikymo, susijusio su tėvų ir vaikų, kurie paprastai nėra sulaukę dvidešimt vienerių metų, prievolėmis, bus taikoma teismo vietos teisė. Be to, šios rūšies prievolėms, jei kreditorius kreipiasi į skolininko įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teismą, taikoma teismo vietos teisė, išskyrus atvejus, kai pagal tą teisę kreditorius negali gauti išlaikymo iš skolininko. Tokiu atveju bus taikoma kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teisė⁽¹³¹⁾.

Sutuoktinių išlaikymo byloje arba byloje dėl buvusių sutuoktinių arba šalių, kurių santuoka buvo pripažinta negaliojančia, išlaikymo, jeigu šalis prieštarauja kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos teisei, o kitos valstybės (t. y. paskiausios bendros sutuoktinių įprastinės gyvenamosios valstybės) teisė yra glaudžiau susijusi su santuoka, taikoma ši teisė⁽¹³²⁾.

Galioja taisyklės, pagal kurias šalims leidžiama susitarti ir nustatyti tiek konkrečiai bylai, kurią ketinama iškelti arba kuri iškelta, tiek visoms kitoms byloms taikytiną teisę⁽¹³³⁾. Jeigu nuoroda yra bendra, galima pasirinkti taikyti:

- bet kurios valstybės, kurios pilietybę turi kuri nors šalis, įstatymus;
- kurios nors šalies įprastinės gyvenamosios vietos įstatymus (kiekvienam atveju taikytini įstatymai nurodomi sudarant susitarimą, kuriame nurodoma taikytina teisė);

(130) Protokolo 3 straipsnis.

(131) Protokolo 4 straipsnis.

(132) Protokolo 5 straipsnis.

(133) Protokolo 7 straipsnis.

- šalių turto režimui arba santuokos nutraukimui arba gyvenimui skyrium (separacijai) pasirinktą teisę, arba teisę, kurią sprendama tokius klausimus jau taiko institucija, kuriai perduota byla⁽¹³⁴⁾.

Visi susitarimai, kuriuose nurodoma taikytina teisė, turi būti rašytiniai arba įrašyti naudojant bet kokią priemonę, kurioje esanti informacija galima remtis vėliau, ir pasirašyti abiejų šalių.

Pasirenkant teismą, negalima pasirinkti išlaikymo prievolėms, susijusioms su aštuoniolikos metų nesulaukusiu asmeniu, taikytinos teisės; ši taisyklė taip pat galioja asmenims, turintiems pažeistus arba nepakankamus asmeninius gebėjimus⁽¹³⁵⁾.

Taikytina teisė reglamentuoja įvairius išlaikymo aspektus, įskaitant tai, ar reikia mokėti išlaikymo išmokas ir kokio dydžio, atgaline data galiojančius reikalavimus, priklausančios mokėti išmokos dydžio apskaičiavimą ir indeksavimą, įgyjamą senatį ir ieškinio senatį ir išlaikymo skolininkų prievolės dydį, kai viešasis subjektas siekia kompensuoti kreditoriui vietoj išlaikymo mokėtas išmokas⁽¹³⁶⁾.

Galioja specialios nuostatos, kuriomis reglamentuojamas taisyklių taikymo tvarka valstybėms, kuriose veikia kelios teisinės sistemos, ES ir kitoms tokio pobūdžio organizacijoms⁽¹³⁷⁾.

(134) Protokolo 8 straipsnio 1 dalis.

(135) Protokolo 8 straipsnio 2–5 dalyse.

(136) Protokolo 11 straipsnis.

(137) Protokolo 15–17, 24 ir 26 straipsniai.

7.6. Pripažinimas ir vykdymas

7.6.1. Bendra informacija

Atsižvelgiant į tai, ar valstybė narė yra, ar nėra saistoma 2007 m. Hagos protokolo, taikomos dvi atskiros nutarčių dėl išlaikymo pripažinimo ir vykdymo procedūros.

7.6.2. Protokolo saistomos valstybės narės

Kai teismo sprendimas priimamas valstybėje narėje, kuriai privalomas 2007 m. Hagos protokolas, jis turi būti pripažįstamas kitoje valstybėje narėje be jokios specialios procedūros ir nesuteikiant jokios galimybės ginčyti jo pripažinimą. Teismo sprendimas, priimtas valstybėje narėje, kuriai privalomas 2007 m. Hagos protokolas, ir kuris ten yra vykdytinas, yra vykdytinas kitoje valstybėje narėje, nereikalaujant jo paskelbti vykdytinu. Išlaikymo skolininkui neatvykus į teismo posėdį, yra suteikiama ribota teisė prašyti sprendimą peržiūrėti, tačiau ji galioja tik sprendimo kilmės valstybėje narėje. Sprendimas gali būti vykdomas pateikus jo kopiją, įskaitant sprendimo ištrauką, kuri pateikiama naudojant reglamento I priedo formą ir, kai tinkama, dokumentą, kuriame nurodomos priklausančios mokėti išlaikymo išmokos. Taip pat gali reikėti pateikti formos turinio vertimą atitinkama oficialia vykdymo valstybės narės kalba. Išdavus šį dokumentą, vykdymo valstybės narės institucijos turi teisę atsisakyti vykdyti sprendimą arba riboti jo vykdymą, kaip nustatyta 21 straipsnyje.

7.6.3. Protokolo nesaistoma valstybė narė

Kai sprendimas priimamas valstybėje narėje, kuri nėra saistoma 2007 m. Hagos protokolo (Jungtinė Karalystė ir Danija), norint pripažinti sprendimą kitoje valstybėje narėje nereikia jokios specialios procedūros. Valstybėje narėje, kuriai neprivalomas 2007 m. Hagos protokolas, priimtą vykdytiną sprendimą galima atsisakyti pripažinti valstybėje narėje, kurioje siekiama pripažinimo, ir reikia vykdytinumo deklaracijos valstybėje narėje, į kurią kreipiamasi. Ši procedūra iš esmės yra tokia pat, kaip ir ta, kuri taikoma pagal Reglamentą „Briuselis I“⁽¹³⁸⁾. Tačiau turi būti laikomasi konkrečių terminų: išskyrus atvejus, kai dėl išimtinių aplinkybių tai yra neįmanoma, sprendimas turi būti paskelbiamas vykdytinu ne vėliau kaip per 30 dienų nuo jam taikomų formalumų įvykdymo dienos. Teismas, kuriam toks paskelbimas vykdytinu apskundžiamas apeliacine tvarka, sprendimą priima per 90 dienų nuo tos dienos, kurią jam buvo pateiktas apeliacinis skundas, išskyrus atvejus, kai dėl išimtinių aplinkybių tai yra neįmanoma⁽¹³⁹⁾.

7.6.4. Autentiški dokumentai ir teisminiai susitarimai (48 straipsnis)⁽¹⁴⁰⁾

Autentiški dokumentai ir teisminiai susitarimai, kurie vykdytini jų kilmės valstybėje narėje, yra pripažįstami ir vykdomi kitoje valstybėje narėje taip pat kaip ir teismo sprendimai. Teismo susitarimo arba autentiško dokumento ištrauką gali išduoti kompetentinga kilmės valstybė narė, šiuo tikslu naudodama atitinkamas reglamento prieduose nustatytas formas.

(138) Žr. 2.2.6 punktą.

(139) 30 straipsnis.

(140) Žr. 2 straipsnyje pateikiamas apibrėžtis.

7.7. Teisinė pagalba ir atleidimas nuo išlaidų (44–47 straipsniai)

Reglamentu išlaikymo bylų šalims leidžiama gauti teisinę pagalbą ir taip veiksmingai pasinaudoti teise kreiptis į teismą. Kai pareiškimas pagal reglamentą pateikiamas per centrinės institucijas, teisinę pagalbą bet kuriam pareiškėjui, kuris gyvena prašančiojoje valstybėje narėje, turėtų suteikti prašomoji valstybė narė. Ši taisyklė netaikoma, jeigu ši pagalba nėra reikalinga, kad šalys galėtų iškelti bylą, o centrinė institucija tokias paslaugas prireikus teikia nemokamai.

Prašomoji valstybė narė suteikia nemokamą teisinę pagalbą, susijusią su visais kreditoriaus per centrinę instituciją pateiktais prašymais dėl jaunesnio nei 21 metų asmens išlaikymo prievolių, atsirandančių dėl tėvų ir vaikų santykių. Tačiau kai teikiami prašymai dėl su tokiais išlaikymo prievolėmis susijusio sprendimo priėmimo ar pakeitimo, prašomosios valstybės narės kompetentinga institucija gali atsisakyti suteikti nemokamą teisinę pagalbą, jei ji mano, kad įvertinus faktines aplinkybes, prašymas arba skundas ar prašymas peržiūrėti sprendimą yra aiškiai nepagrįstas.

Teisė į teisinę pagalbą negali būti siauresnė nei ta, kurią šalys gali gauti nagrinėjant lygiavertes bylas jų kilmės valstybėje. Teisinė pagalba reiškia reikalingą pagalbą, kad šalys galėtų sužinoti ir įgyvendinti savo teises, bei užtikrinimą, kad jų prašymas būtų nagrinėjamas veiksmingai, ir apima:

- ikiteisminės konsultacijos;
- teisinę pagalbą kreipiantis į instituciją ar teismą dėl bylos iškėlimo ir atstovavimą teisme;
- atleidimą nuo žyminių mokesčių arba pagalbą atlyginant šiuos mokesčius;

- išlaidas, kurias teisinę pagalbą gaunanti pralaimėjusi šalis turi sumokėti laimėjusiai šaliai, jei šios išlaidos būtų dengiamos teisinę pagalbą gaunančiai šaliai nuolat gyvenant valstybėje narėje, į kurios teismą kreiptasi;
- vertimą žodžiu;
- teismo ar kompetentingos institucijos reikalaujamų ir teisinę pagalbos gavėjo pateikiamų dokumentų, būtinų bylai išspręsti, vertimą raštu;
- teisinę pagalbą gaunančios šalies ir kitų asmenų, kurių dalyvavimas teisme yra būtinas, kad ta šalis galėtų įrodyti savo teisumą, kelionės išlaidas, jei teismas nusprendžia, kad jų negalima išklausti kitaip.

Šalis, gavusi visą teisinę pagalbą ar jos dalį iš kilmės valstybės narės, kurioje priimtas sprendimas dėl išlaikymo, arba joje atleista nuo išlaidų, turi teisę gauti pačią palankiausią teisinę pagalbą (arba būti atleista nuo išlaidų taip plačiai kaip tik įmanoma), kuri teikiama pagal vykdymo valstybės narės teisę. Asmuo, kurio byla kilmės valstybės narės administracinė institucija, nurodyta reglamento X priede, nagrinėjo nemokamai, taip pat turi tokią teisę, jei jis šiuo tikslu vykdymo valstybėje narėje pateikia tos valstybės kompetentingos institucijos išduotą pažymėjimą, kad jis atitinka finansinius reikalavimus, kuriuos įvykdžius galima suteikti visą teisinę pagalbą ar jos dalį ir (arba) atleisti nuo išlaidų. Tokių kompetentingų institucijų sąrašas pateikiamas reglamento XI priede⁽¹⁴¹⁾.

Teisinę pagalbą pagal nacionalines taisykles (įskaitant finansinės padėties ir tinkamumo vertinimą) galima teikti tais atvejais, kai ji nesuteikiama pagal reglamentą.⁽¹⁴²⁾ Teisinę pagalbą pagal reglamentą turi būti prieinama ne

tik teismo procese, bet ir kitose institucijose nagrinėjamose bylose, kai jos yra susijusios su tokių institucijų priimtais sprendimais ir vykdomomis procedūromis dėl išlaikymo priteisimo arba vykdymo⁽¹⁴³⁾.

7.8. Centrinės institucijos (49–63 straipsniai)

Pagal reglamentą paskirtoms centrinėms institucijoms tenka platesnis vaidmuo, palyginti su kitais dokumentais dėl išlaikymo. Visų pirma jos turi padėti kreditoriams, teikiantiems pareiškimus dėl sprendimo dėl išlaikymo priėmimo ar vykdymo Kiekvienoje valstybėje narėje yra bent po vieną centrinę instituciją; kai valstybė turi daugiau nei vieną teisės sistemą arba keletą teritorinių vienetų, ji gali paskirti daugiau nei vieną centrinę instituciją⁽¹⁴⁴⁾. Centrinų institucijų funkcijos yra išsamiai apibūdintos reglamente⁽¹⁴⁵⁾. Centrinės institucijos gali imtis atitinkamų priemonių arba gali sudaryti sąlygas jas suteikti, kad padėtų išlaikymo kreditoriams užtikrinti jiems priklausančių sumų mokėjimą, įskaitant pagalbą nustatant skolininkų buvimo vietą, gaunant daugiau informacijos apie jų pajamas, turtą ir banko sąskaitas. Vykdydamos savo funkcijas, centrinės institucijos turi tarpusavyje bendradarbiauti ir perduoti pareiškimus bei informaciją atitinkamoms institucijoms, įskaitant teismus. Centrinės institucijos paslaugas teikia nemokamai⁽¹⁴⁶⁾. Centrinės institucijos funkcijas, kiek tai leidžiama pagal atitinkamos valstybės narės nacionalinę teisę, gali atlikti viešieji subjektai arba kitos institucijos, prižiūrimos tos valstybės narės kompetentingų institucijų.

(143) Žr. 2 straipsnio 2 dalyje pateikiamą sąvokos „teismas“ apibrėžtį; institucijų, kurios patenka į apibrėžtį „teismas“, sąrašas pateiktas X priede.

(144) 49 straipsnio 2 dalis.

(145) Žr. 50 ir 51 straipsnius.

(146) Dėl bendros informacijos apie centrinų institucijų vaidmenį, įgaliojimus ir funkcijas žr. reglamento VII skyrių.

(141) Žr. OL L 293, 2011 11 11, p. 24. Dėl Danijos taip pat žr. OL L 251, 2013 9 21, p.1.

(142) Žr. 47 straipsnio 1 dalį.

Paveldējimas

8.1. Paveldėjimo reglamento ⁽¹⁴⁷⁾priėmimo aplinkybės ir tikslai

Vis daugiau Europos Sąjungos piliečių įgyvendinant savo pagrindinę teisę persikelti ir apsigyventi kitose nei kilmės valstybėse narėse arba įgyjant jose turto, didėjo poreikis apsvarstyti poreikį nustatyti teisinę sistemą, padedančią greičiau, lengviau ir pigiau vykdyti procedūras tarpvalstybinio paveldėjimo srityje. Todėl 2009 m. gruodžio mėn. Briuselyje Europos Vadovų Taryba nusprendė, kad, atsižvelgiant į Stokholmo programą, nutarčių ir kitų priemonių tarpusavio pripažinimą reikėtų taikyti ir paveldėjimo bei testamentų klausimams, kurie ankstesniuose dokumentuose nebuvo reglamentuojami.

Reaguodama į tai, Europos Komisija ėmėsi veiksmų ir šiuo klausimu pateikė reglamento pasiūlymą, kurį Europos Parlamentas ir Taryba 2012 m. liepos mėn. priėmė. Nors reglamentas taikomas asmenų, mirusių 2015 m. rugpjūčio 17 d. ar vėlesnę dieną, palikimo paveldėjimui, bet jis taip pat galios paveldėjimui ir paskutinei valiai dėl turto palikimo taikytinai teisei, kuri pasirinkta iki šios datos, jeigu toks pasirinkimas atitinka reglamente nustatytas sąlygas ⁽¹⁴⁸⁾. Kaip ir kiti dokumentai dėl teisinio bendradarbiavimo civilinėse bylose, šis reglamentas netaikomas Danijai. Jungtinė Karalystė ir Airija nusprendė nedalyvauti.

Pagrindiniai reglamento tikslai yra šie:

- padidinti teisinį tikrumą ir numatomumą, susijusį su paveldėjimo bylas nagrinėjančių teismų jurisdikcija, įskaitant tai, kad testamentą sudarantiems asmenims turi būti užtikrinama galimybė pasirinkti jų palikimui taikytiną teisę, kuri, be kita ko, gali daryti poveikį teismui, kuris turės jurisdikciją;
- užtikrinti aiškią paveldėjimui taikomą teisę, visų pirma tais atvejais, kai asmens palikimas yra susijęs su daugiau nei viena valstybe narė;
- leisti sudaryti susitarimus dėl paveldėjimo, kuriuose būtų aiškiai nurodyta jų taikymo sritis ir poveikis taikomai teisei, pagal kurią jie turi būti reglamentuojami;
- užtikrinti, kad už mirusiojo palikimo administravimą atsakingų asmenų tapatybė ir įgaliojimai būtų aiškūs ir kad šie įgaliojimai būtų pripažįstami ir vykdomi kitose valstybėse narėse nei ta, kurioje jie buvo suteikti;
- užtikrinti, kad valstybėje narėje priimti sprendimai kitose valstybėse narėse būtų pripažįstami be jokios specialios procedūros;
- užtikrinti, kad paveldėjimo srityje sudarytiems autentiškiems dokumentams kitose valstybėse narėse būtų suteikiama tokia pat galia, kaip ir toje valstybėje narėje, kurioje jie buvo sudaryti ir autentifikuoti arba įregistruoti, ir
- numatyti neprivalomą Europos paveldėjimo pažymėjimą, kuriame būtų aiškiai nurodomas asmuo, turintis teisę paveldėti palikimą, ir asmuo, kuriam suteikti įgaliojimai administruoti palikimą arba vykdyti testamentą.

(147) 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo. Reikėtų pažymėti, kad reglamentas netaikomas ne tik Danijai, bet ir Jungtinei Karalystei ir Airijai, kurios nusprendė nedalyvauti priimančiam reglamentą.

(148) Žr. 83 straipsnį.

Reglamente nustatytas paveldėjimo režimas gali būti naudingas tuo, kad jame skatinama laikytis „bendro“ požiūrio į paveldėjimą, t. y. jame reglamentuojamas visas palikimas ir nenustatoma palankesnio režimo atskiroms turto rūšims, visų pirma kilnojamajam ir nekilnojamajam turtui, kuris yra būdingas daugumoje valstybių narių nustatytam paveldėjimo režimui.

Pavyzdžiai

Portugalijos pilietis JMB daug metų gyveno ir dirbo Briuselyje, tačiau galiausiai ketina grįžti į Portugaliją. Jis turi turto ir investicijų Portugalijoje ir Briuselyje, o Prancūzijos kaime – vasarnami. Jo žmona ir šeima kartu su juo gyvena Briuselyje. Jei jis nesudarys testamentu, kuriame nurodys pasirinktą teisę, kils klausimai, kokią teisę taikyti jo turto paveldėjimui ir kokie teismai ir (arba) institucijos turės kompetenciją nagrinėti šiuos klausimus. Jei, tarkime, jis staiga mirė arba mirtį Prancūzijoje, kiltų klausimas, kokias pasekmes tokia mirtis sukeltų jo palikimo paveldėjimui.

Kitas pavyzdys

K yra olandė ir keletą metų dirba Vokietijoje. Ji neturi vaikų, tačiau gyvena su partnere (sudariusi civilinės partnerystės sutartį / santuoką su tos pačios lyties asmeniu). Ji ketina išeiti į pensiją ir planuoja su partnere persikelti gyventi naujai įsigytoje viloje Andalūzijoje, tačiau jos giminaičiai ir turiniai interesai lieka Nyderlanduose. Ji sudarė testamentą Nyderlanduose ir nori, kad juose būtų sprendžiami visi su jos palikimu susiję klausimai ir kad jiems būtų taikoma Olandijos teisė. Tačiau tokia padėtis nėra priimtina pagal Ispanijos teisės sistemą, taigi, kas atsitiktų, jei ji mirtų Ispanijoje?

8.2. Jurisdikcija paveldėjimo srityje

8.2.1. Pagrindinė bendra taisyklė ir jos išimtys (4–9 straipsniai)

Visam paveldėjimui galios valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, jurisdikcija. Šiai taisyklei taikomos įvairios išimtys, visų pirma atsižvelgiant į teismo ir teisės pasirinkimą. Kai palikėjas pasirenka valstybės, kurios pilietybę turėjo pasirinkimo arba mirties metu, teisę, kuri bus taikoma paveldėjimui, „atitinkamos šalys“ gali tos valstybės teismams suteikti išimtinę jurisdikciją. Pažymėtina, kad palikėjas šiuo atveju nėra viena iš atitinkamų šalių. Todėl palikėjo, pvz., testamente, tiesiogiai pasirinktam teismui ši taisyklė netaikoma. Tačiau tais atvejais, kai testamente nurodoma pasirinkta teisė, tai gali daryti poveikį paveldėjimo jurisdikcijai. Reglamente nustatytos papildomos taisyklės, pagal kurias valstybės narės, kurios teisė palikėjo pasirinkimu turi reglamentuoti paveldėjimą, teismas arba teismai gali turėti jurisdikciją atsižvelgiant į pirmiau nurodytą pasirinkimą arba kai palikėjo paskiausios įprastinės gyvenamosios vietos teismas atsisako jurisdikcijos šių teismų naudai, arba kai bylos šalys aiškiai sutiko su teismo, kuriame iškelta byla, jurisdikcija. Galiausiai, nepaisant toliau nurodytų taisyklių, jurisdikcija gali būti grindžiama šalių, kurios nepasinaudojo teise pasirinkti teismą, atvykimu į bylą nagrinėjantį teismą.

8.2.2. Sąvokos „teismas“ prasmė (3 straipsnio 2 dalis)

Labai svarbus reglamento požymis yra tas, kad sąvokos „teismas“ prasmė, palyginti su ta, kuri paprastai pateikiama ES civilinės teisės dokumentuose, yra daug platesnė. Be teisminių institucijų, kurios turi kompetenciją nagrinėti paveldėjimo bylas, sąvoka apima ir kitas institucijas ir specialistus, turinčius tokią kompetenciją, jeigu jie įgyvendina arba vykdo teismines funkcijas vadovaudamiesi teisminės institucijos suteiktais įgaliojimais arba jos prižiūrimi. Tokios kitos institucijos arba specialistai taip pat privalo užtikrinti nešališką šių funkcijų vykdymą, be to, jų sprendimus gali peržiūrėti teisminė institucija arba jie gali būti tokiai institucijai skundžiami apeliacine tvarka. Jų sprendimai turi turėti panašią galią ir sukelti panašias pasekmes, kaip ir šiose bylose priimti teisminių institucijų sprendimai. Valstybės narės turi informuoti Europos Komisiją apie institucijas ir specialistus, kurie atitinkamoje valstybėje patenka į šios sąvokos apibrėžtį.

8.2.3. Papildomos jurisdikciją reglamentuojančios nuostatos (10 ir 11 straipsniai)

Valstybės narės teismai gali turėti jurisdikciją asmens, kurio įprastinė gyvenamoji vieta mirties metu nėra Europos Sąjungos valstybėje narėje, palikimo paveldėjimo byloje, jeigu šioje valstybėje yra palikėjo palikimą sudarantis turtas ir palikėjas mirties metu turėjo tos valstybės pilietybę arba, jei ši sąlyga netenkinama, palikėjas anksčiau ne ilgiau nei penkerius metus iki bylos dėl palikimo iškėlimo teisme įprastai gyveno toje valstybėje. Jeigu šiuo pagrindu negalima nustatyti nė vieno jurisdikciją turinčio valstybės narės teismo, turto buvimo vietos valstybės narės teismai vis tiek turės jurisdikciją priimti sprendimą dėl šio turto.

Taip pat yra nustatyta galutinė atsarginė taisyklė, kuria vadovaujamosi tais atvejais, kai pagal šias taisykles nė vienas valstybės narės teismas neturi jurisdikcijos; tokiu atveju jurisdikciją paveldėjimo byloje turės tik valstybės narės teismai, jeigu bylos nebūtų įmanoma iškelti trečiojoje valstybėje, su kuria paveldėjimo byla yra glaudžiai susijusi. Ši forum necessitatis taisyklė turėtų padėti užtikrinti galimybę visada nustatyti valstybės narės teismą, kuris galėtų nagrinėti paveldėjimo bylas.

8.2.4. Suteisėsįpalikimąpriėmimu arba atsakymus susijusi jurisdikcija (13 straipsnis)

Kita svarbi reglamente įtvirtinta taisyklė padeda nustatyti jurisdikciją tais atvejais, kai asmuo, vadovaudamasis paveldėjimui taikytina teise, padaro teisme pareiškimą dėl:

- palikimo priėmimo arba atsisakymo;
- testamentinės išskirtinės arba privalomosios palikimo dalies priėmimo arba atsisakymo;
- savo atsakomybės apribojimo su palikėjo palikimu susijusių įsipareigojimų atžvilgiu.

Pagal šią taisyklę jurisdikciją turi asmens, padarančio pareiškimą, įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismai, jeigu pagal tos valstybės narės teisę teisme leidžiama padaryti tokį pareiškimą.

8.2.5. Trečiojoje valstybėje esantis turtas (12 straipsnis)

Kai palikėjo palikimas yra trečiojoje valstybėje, t. y. valstybėje, kuri nėra Europos Sąjungos valstybė narė, arba, kalbant apie Daniją, Airiją ir Jungtinę Karalystę, valstybė narė, kuri nėra saistoma reglamento, teismas, kuriame iškelta byla dėl paveldėjimo, gali, jei to prašo bylos šalis, nuspręsti nenagrinėti bylos dėl bet kokio tokio turto, jeigu tikėtina, kad atitinkamoje trečiojoje valstybėje bet koks priimtas sprendimas nebus pripažįstamas ir vykdomas arba paskelbtas vykdytinu. Todėl tai reikšia, kad tokiais atvejais trečiojoje valstybėje, kurioje yra turtas, reikės iškelti atskiras bylas dėl tokio turto. Ši taisyklė nedaro poveikio jokioms šalių teisėms pagal valstybės narės, kurios teisme iškelta byla, teisę riboti bylos apimtį.

8.3. Taikytina teisė

8.3.1. Taikytinos teisės apimtis (23 straipsnis)

Pagal reglamento taisyklės paveldėjimui taikytina teisė reglamentuoja visą palikimo paveldėjimą ir taikoma bet kokia teisė, nepaisant to, ar tai yra valstybės narės teisė. Pagal tą teisę visų pirma reglamentuojama:

- paveldėjimo atsiradimo priežastys, laikas ir vieta;
- paveldėtojų, jų palikimo dalių ir pergyvenusio sutuoktinio ar partnerio paveldėjimo teisių nustatymas;
- galėjimas paveldėti;
- paveldėjimo teisės atėmimas palikėjo valia ir nušalinimas dėl elgesio;
- palikimą sudarančio turto, teisių ir pareigų perdavimas įpėdiniams ir testamentinės išskirtinės gavėjams;

- palikimą administruojančių asmenų įgaliojimai, visų pirma susiję su turto pardavimu ir skolų grąžinimu kreditoriams;
- atsakomybė už skolas;
- palikimo dalis, privalomosios palikimo dalys, kuriomis galima disponuoti, ir disponavimo apribojimai, taip pat kiti reikalavimai, nukreipti į palikimą arba įpėdinius;
- prievolės grąžinti palikėjo įteiktas bet kokias dovanas ir testamentines išskirtines, nustatant paveldėtojų palikimo dalis, arba už juos atsiskaityti, ir
- palikimo padalijimas.

8.3.2. Taikytinos teisės bendroji taisyklė (21 straipsnis)

Priešingai nei jurisdikcijai taikoma taisyklė ir išskyrus atvejus, kai reglamente nustatyta kitaip, paveldėjimui taikytina teisė yra valstybės (atkreipkite dėmesį, kad tai nebūtinai turi būti valstybė narė), kurioje palikėjo mirties dieną buvo jo įprastinė gyvenamoji vieta, teisė. Jeigu paaiškėja, kad palikėjas yra glaudžiau susijęs su kita valstybe nei valstybė, kurios teisė būtų taikytina pagal pirmiau nurodytą taisyklę, pvz., palikėjo ankstesnės įprastinės gyvenamosios vietos arba pilietybės ar nuolatinės gyvenamosios vietos valstybė, tuomet taikytina tos kitos valstybės teisė.

8.3.3. Taikytinos teisės pasirinkimas (22 straipsnis)

Vienintelė teisė, kurią asmuo gali pasirinkti kaip taikytiną savo palikimui, yra jo valstybės, kurios pilietybę jis turi pasirinkimo arba mirties metu, teisė. Kai asmuo turi daugiau nei vieną pilietybę, tuomet pasirinkti galima panašiai

atsižvelgiant į bet kurią pilietybę⁽¹⁴⁹⁾. Teisės pasirinkimas turi būti išreiškiamas pareiškime, pateiktame pareiškiant paskutinę valią dėl turto palikimo, arba parodomas kitomis priemonėmis, pvz., surašant testamentą arba kitą palikimo dokumentą. Bet kokį klausimą, susijusį su akto, kuriuo pasirenkama teisė, galiojimu turinio prasme, reglamentuoja pasirinkta teisė. Testatorius gali tokiu pat būdu, kaip ir pareikšdamas paskutinę valią, keisti arba panaikinti bet kokį savo pasirinkimą dėl taikytinos teisės. Ši paskutinė nuostata suteikia piliečiams tam tikrą ribotą laisvę daryti pakeitimus atsižvelgiant į laikui bėgant pasikeitusias asmenines aplinkybes, visų pirma tais atvejais (o tai dažnai pasitaiko), kai išėjęs į pensiją asmuo nusprendžia persikelti į kitą valstybę narę nei ta, kurioje jis gyveno būdamas darbingo amžiaus.

8.3.4. Kitos taikytiną teisę reglamentuojančios taisyklės (24 ir 25 straipsniai)

Yra įvairių papildomų nuostatų, kuriomis reglamentuojama paskutinės valios dėl turto palikimo (t. y. testamentai ir kiti palikimo dokumentai) priimtinumui ir galiojimui turinio prasme taikytina teisė ir paveldėjimo susitarimų, kurie sudaryti palikėjui esant gyvam (kai kuriose teisinėse sistemose šie susitarimai vadinami paskutine valia inter vivos), priimtinumui ir galiojimui turinio prasme taikytina teisė, taip pat tokio susitarimo privaloma galia jį sudariusiems šalims. Jei taikytina teisė nepasirinkta, tokią paskutinę valią ir susitarimus turi reglamentuoti teisė, kuri būtų taikytina palikėjo palikimui, jei jis būtų miręs tokios valios pareiškimo arba susitarimo sudarymo dieną.

(149) Klausimui, ar asmuo laikomas valstybės piliečiu, šis reglamentas netaikomas ir šį klausimą reglamentuoja nacionalinė teisė, įskaitant, kai taikoma, tarptautinės konvencijas, visapusiškai laikantis Europos Sąjungos bendrųjų principų.

Šalys gali pasirinkti teisę tokiu pačiu pagrindu, kuriuo⁽¹⁵⁰⁾ remiantis apskritai galima pasirinkti paveldėjimui taikytiną teisę.

8.3.5. Paskutinės valios ir paveldėjimo susitarimų galiojimas turinio prasme (26 straipsnis)

Reglamentuojami šie su galiojimu turinio prasme susiję klausimai:

- testatoriaus galėjimas pareikšti paskutinę valią;
- kliūtys, dėl kurių negalima pareikšti paskutinės valios, kuri būtų palanki tam tikram asmeniui ar asmenims, arba kliūtys, dėl kurių asmuo ar asmenys negali gauti paveldimo turto iš palikėjo;
- atstovavimo pareiškiant paskutinę valią priimtinumą;
- paskutinės valios aiškinimas;
- veiksniai, kurie daro poveikį paskutinę valią pareiškiančio asmens sutikimui arba ketinimams, pvz., sukčiavimas, poveikis ir klaida.

8.3.6. Paskutinės valios ir paveldėjimo susitarimų galiojimas formos prasme (27 straipsnis)

Paskutinė valia dėl turto palikimo arba paveldėjimo susitarimas, taip pat tokios valios arba susitarimo pakeitimas arba panaikinimas formos prasme galioja, jeigu atitinka kurią nors toliau nurodytą teisę, t. y. valstybės (atkreipkite dėmesį, kad tai nebūtinai turi būti valstybė narė):

- kurioje buvo pareikšta paskutinė valia arba sudarytas susitarimas, teisė;

(150) Žr. ankstesnį punktą.

- kurios pilietis yra testatorius arba bent vienas su sutartimi susijęs asmuo mirties metu arba paskutinės valios pareiškimo arba susitarimo sudarymo metu, teisė, arba valstybės, kurioje toks testatorius arba asmuo turi nuolatinę gyvenamąją vietą arba įprastinę gyvenamąją vietą;
- kurioje yra nekilnojamasis turtas, kai palikimas yra susijęs su tokiu turtu.

Kalbant apie testatoriaus arba bet kurio kito su susitarimu susijusio asmens nuolatinę gyvenamąją vietą, tai, ar toks asmuo nuolat gyvena konkrečioje valstybėje narėje, nustatoma pagal tos valstybės teisę.

8.3.7. Palikėjo palikimo administratoriaus paskyrimas ir įgaliojimai

Galioja specialios taisyklės, kurios taikomos tais atvejais, kai pagal reglamentą paveldėjimo bylą nagrinėjantis teismas, vadovaudamasis savo teise, privalo paskirti palikėjo palikimo administratorių, tačiau paveldėjimui taikoma užsienio teisė. Tokiu atveju teismas gali pagal savo teisę paskirti administratorių, ir tai būtų toks asmuo, kuris turėtų teisę pagal paveldėjimui taikytiną teisę vykdyti testamentą arba administruoti palikėjo palikimą. Jeigu pagal paveldėjimui taikytiną teisę administratorius būtų paveldėtojas ir jeigu tarp paveldėtojų arba palikimo kreditorių kyla interesų konfliktų, arba paveldėtojai nesutaria dėl palikimo administravimo arba, atsižvelgiant į palikimą sudarančio turto pobūdį, jį sudėtinga administruoti, teismas, jei jo prašoma, gali pagal savo teisę paskirti neutralų palikimo administratorių. Toks administratorius naudojasi įgaliojimais, kuriais jis gali naudotis pagal paveldėjimui taikytiną teisę ir teismo nustatytas konkrečias sąlygas. Tačiau

administratorius turės vykdyti funkcijas ir įgaliojimus, jam suteikiamus pagal paveldėjimui taikytinos teisės įstatymus ir procedūras.

8.3.8. Kitos taikytiną teisę reglamentuojančios taisyklės (30 ir 33 straipsniai)

- Galioja taisyklės, kuriomis reglamentuojamas tam tikrų specialių taisyklių taikymas paveldėjimui, susijusiam su tam tikrų rūšių nekilnojamoju turtu ir kitu turtu, įskaitant įmones. Kai valstybės, kurioje yra toks turtas, teisėje galioja specialios taisyklės, nustatančios apribojimus, susijusius su tokio turto paveldėjimu, tuomet taikomos šios taisyklės, nepaisant paveldėjimui taikomos teisės. Taip siekiama apsaugoti šeimos narių ir kitų įmonių, kurioms pagal tam tikrų valstybių teisę taikomas specialus režimas, teises į palikimą⁽¹⁵¹⁾.
- Galioja specialios taisyklės, kai asmuo remiasi daiktine teise, į kurią jis turi teisę pagal paveldėjimui taikytiną teisę, o valstybės narės, kurioje remiamasi šia daiktine teise, teisėje ji nėra žinoma. Tokiu atveju ši teisė turi būti prilyginama panašiausiai daiktinei teisei pagal tos valstybės teisę. Būtina atsižvelgti į konkrečios daiktinės teisės tikslus ir ją ginamus interesus, taip pat jos sukeltus padarinius⁽¹⁵²⁾.
- Galioja specialios taisyklės, susijusios su žmonėmis, kurie miršta dėl bendros didelės nelaimės, pvz., eismo įvykio, ir kurių palikimui taikomi skirtingi įstatymai ir dėl to ši situacija reglamentuojama skirtingai arba ji apskritai neregamentuojama. Tokiu tragišku

(151) 30 straipsnis.

(152) 31 straipsnis.

atveju, kai negalima nustatyti, kurie asmenys mirė anksčiau, o kuris asmuo ar asmenys mirė vėliau, nė vienas iš jų neturi jokių paveldėjimo teisių kitų asmenų atžvilgius.⁽¹⁵³⁾

- Galiausiai tais atvejais, kai asmuo miršta ir pagal paveldėjimui taikytiną teisę nepalieka savo palikimo paveldėtojų, palikėjo turtas gali būti parduodamas pagal valstybės narės, kurioje yra turtas, teisę, jeigu pardavus turtą galima patenkinti visus į palikimą nukreiptus reikalavimus⁽¹⁵⁴⁾.

8.3.9. Renvoi (34 straipsnis)

Renvoi yra techninis terminas, kuriuo apibūdinama situacija, kai konkrečiam teisiniam santykiui taikytinoje teisėje pateikiama nuoroda į tos teisės tarptautinės privatinės teisės taisykles, kuriose galioja taisyklės dėl taikytinos teisės ir taikant šias taisykles paaiškėja, kad turi būti taikoma kitos valstybės teisė. Todėl gali būti neaišku, kokia teisė galiausiai bus taikoma, ir gali būti taikoma valstybės, kurioje iš pradžių buvo pareikšta paskutinė valia arba sudarytas susitarimas, teisė, net jeigu tame valios pareiškime arba susitarime tos valstybės teisė nebuvo pasirinkta kaip taikytina teisė. Atsižvelgiant į tai, kad dėl šios padėties piliečiams gali atsirasti painiavos ir kilti neaiškumų, labai dažnai šios nuorodos į kitos valstybės teisę išvengiama numatant, kad nebus paisoma taikomos teisės tarptautinės privatinės teisės taisyklių, todėl galios tik tos teisės materialinės nuostatos. Reglamente tarptautinės privatinės teisės taisyklių taikymo klausimai aptariami atsižvelgiant tik į tuos atvejus, kai pagal reglamentą taikytina yra trečiosios valstybės teisė⁽¹⁵⁵⁾.

(153) 32 straipsnis.

(154) 33 straipsnis.

(155) Trečiųjų valstybių sąvoka apima valstybes nares, kurios nedalyvauja taikant reglamentą, t. y. Daniją, Airiją ir Jungtinę Karalystę; žr. 8.2.5 punktą.

Pagal bendrą taisyklę taikytina teisė, jei tai yra trečiosios valstybės teisė, apims joje galiojančias tarptautinės privatinės teisės taisykles, tačiau apsiribojant tik tais atvejais, kai taikytina yra valstybės narės arba kitos trečiosios valstybės, kuri tuomet taikytų savo teisę, teisė, kitaip tariant, negalimas renvoi į dar kitą valstybę. Tačiau renvoi apskritai panaikinamas kai kurių reglamente aiškiai nurodytų įstatymų atžvilgiu, t. y. nurodytieji 21 straipsnio 2 dalyje (glaudesnis ryšys su valstybe, kurios teisė yra taikytina), 22 straipsnyje (teisės pasirinkimas), 27 straipsnyje (paskutinės valios galiojimas formos prasme), 28 straipsnio b punkte (priėmimo arba atsakymo galiojimas formos prasme, kai taikoma pareiškimą padarančio asmens įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teisė) ir 30 straipsnyje (apsaugos taisyklės, susijusios su šeima ir kitomis įmonėmis bei turtu).

8.3.10. Valstybės, kuriose taikoma daugiau nei viena teisės sistema (36 straipsnis)

Kai pagal reglamentą nustatytas taisykles taikytina yra teisė valstybės, kurią sudaro daugiau nei vienas teritorinis vienetas, kuriame galioja atskiros paveldėjimą reglamentuojančios taisyklės, reglamente galima rasti nuostatas, kaip reglamento taisyklės tokiai valstybei turi būti taikomos siekiant nustatyti, kurie įvairiuose teritoriniuose vienetuose galiojantys įstatymai turėtų būti taikomi. Visų pirma tais atvejais, kai valstybėje galioja taikytinos teisės nustatymą reglamentuojančios vidaus taisyklės, bus taikomos būtent šios taisyklės. Jeigu tokių taisyklių nėra, reglamente nurodyta, kad nuorodos į palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos valstybę aiškinamos kaip reiškiančios įprastinę gyvenamąją vietą valstybės teritoriniame vienetė; kai nurodoma į valstybės, kurios pilietybę turėjo palikėjas, teisę, tai aiškinama kaip nuoroda į valstybės, su kuria palikėjas turėjo glaudžiausius ryšius, teritorinį vienetą; o tais atvejais, kai pateikiamos

nuorodos į kitus siejamuosius veiksmus, jie aiškinami kaip veiksniai, kuriais remiantis atitinkamas paveldėjimo aspektas susiejamas su teritoriniu vienetu, su kuriuo nustatomas ypatingas ryšys. Šios taisyklės paprastai taikomos siekiant nustatyti taikytiną teisę valstybėse, kuriose galioja įvairios teisės sistemos, išskyrus testamentų galiojimą formos prasme, kaip nustatyta 27 straipsnyje. Šiuo tikslu, jeigu atitinkamoje valstybėje nėra jokių vidaus taisyklių, pagal kurias būtų taikoma konkretaus teritorinio vieneto teisė, nuoroda turi būti aiškinama kaip reiškianti teisę to valstybės vieneto, su kuriuo testatorius arba bet kuris paveldėjimo susitarimo saistomas asmuo turi glaudžiausią ryšį. Tai, pvz., reikėtų, kad tais atvejais, kai asmuo testamentą sudarė vienoje valstybės dalyje, tačiau turtą turi kitoje jos dalyje, atsižvelgiant į šią taisyklę ir 27 straipsnyje nustatytas taisykles, reikės išsiaiškinti, su kuriuo teritoriniu vienetu testatorių sieja glaudesnis ryšys.

8.4. Pripažinimas ir vykdymas

8.4.1. Bendra informacija ir tikslas

Siekiant palengvinti paveldėjimo bylose dalyvaujančių asmenų padėti, valstybėse narėse priimtų sprendimų pripažinimo ir vykdymo taisyklės buvo atnaujintos ir supaprastintos, be to, tokie sprendimai galioja ne tik jų priėmimo, bet ir kitose valstybėse narėse, nors iki šiol tai buvo ne visada. Šiuo tikslu sprendimas apibrėžiamas kaip reiškiantis visus sprendimus, kuriuos paveldėjimo byloje priėmė valstybės narės teismas, nepaisant to, kaip toks sprendimas yra vadinamas ⁽¹⁵⁶⁾, ir tai apima teismo pareigūnų priimtus sprendimus dėl teismo ir bylos nagrinėjimo išlaidų apmokėjimo.

8.4.2. Pripažinimo ir vykdymo taisyklės

Taisyklės yra labai panašios į Reglamente „Briuselis I“ nustatytas taisykles, į kurias pateikiama nuoroda ⁽¹⁵⁷⁾.

8.4.3. Autentiški dokumentai ir teisiniai susitarimai

8.4.3.1. Autentiškų dokumentų priėmimas (59 straipsnis)

Taip pat nustatytos patobulintos autentiškų dokumentų priėmimo ir vykdymo taisyklės. Šiomis taisyklėmis užtikrinama, kad tais atvejais, kai tokie dokumentai išduodami valstybėje narėje, kitose valstybėse narėse jie turi tokią pat galią, kaip ir jų kilmės valstybėje narėje. Reglamente taip pat nustatyta forma įrodomajai galiai, kurią autentiškas dokumentas turi kilmės valstybėje narėje, apibūdinti. Tai yra svarbu visų pirma atsižvelgiant į paveldėjimo susitarimus ir kitus dokumentus, kurie yra tiesiogiai susiję su paveldėjimo bylomis ir kurie yra patvirtinami kaip autentiški dokumentai. Tokie dokumentai kitose valstybėse narėse turi įrodomąją galią tol, kol tai neprieštarauja viešajai tvarkai. Be to, dokumento autentiškumo negalima ginčyti, išskyrus galimybę ginčyti dokumento autentiškumą jo kilmės valstybės narės teismuose. Kalbant apie tokiam dokumente užfiksuotus teisinius veiksmus arba teisinius santykius, pažymėtina, kad jurisdikcija ginčyti šiuos veiksmus ar santykius nustatoma pagal reglamento taisykles.

(156) Dėl teismo sąvokos prasmės žr. 8.2.2 punktą.

(157) Žr. 2.2.6 punktą.

8.4.3.2. *Autentiškų dokumentų ir teisminių susitarimų vykdytinumas (60–61 straipsniai)*

Jeigu autentiškas dokumentas arba teisminis susitarimas yra vykdytinas jo kilmės valstybėje narėje, jis gali būti paskelbtas vykdytinu bet kurioje kitoje valstybėje narėje, šiuo tikslu bet kuriai suinteresuotai šaliai pateikus prašymą. Toks prašymas teikiamas, jį atsisakoma nagrinėti arba jis atsiimamas pagal teismuose priimamiems sprendimams taikomą tvarką. Tą patį galima pasakyti apie teisinius susitarimus, kurie yra vykdytini jų kilmės valstybėje narėje.

8.5. Europos paveldėjimo pažymėjimas (62–73 straipsniai)

8.5.1. Bendra informacija

Reglamente įdiegta svarbi naujovė, t. y. neprivalomo Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimas. Šis pažymėjimas sudarys sąlygas palikimų administratoriams įgyvendinti savo įgaliojimus, o įpėdiniams ir testamentinės išskirtinės gavėjams – paprastai ir greitai nustatyti savo teises valstybėse narėse ir sumažinti laiką, išlaidas ir administracines procedūras, kurių reikia šiems įgaliojimams ir teisėms įgyvendinti kitose valstybėse narėse nei ta, kurioje yra palikimas. Reglamente nustatytos išsamios taisyklės, kuriomis reglamentuojama paraiškos dėl pažymėjimo išdavimo tvarka, pažymėjimo turinys ir galia, taip pat nurodytos institucijos, kurios turi teisę išduoti pažymėjimą, ir šių institucijų priimtų sprendimų ginčijimo tvarka. Toliau pateikiamas šių išsamių taisyklių, į kurias pateikiama nuoroda, apibendrinimas.

8.5.2. Europos paveldėjimo pažymėjimą reglamentuojančios taisyklės

Ar privaloma naudoti pažymėjimą? (62 straipsnis)

Pažymėjimas skirtas naudoti visų pirma kitose valstybėse narėse nei ta, kurioje jis išduotas, ir jis nėra privalomas; pažymėjimas taip pat nepakeičia dokumentų, kurie valstybėse narėse pagal vidaus teisę naudojami panašiais tikslais.

Kokia yra pažymėjimo paskirtis? (63 straipsnis)

Pažymėjimas, kuriuo nebus pakeičiami tokie valstybių narių vidaus dokumentai, skirtas naudoti įpėdiniams, testamentinės išskirtinės gavėjams ir administratoriams siekiant patvirtinti jų statusą, įgaliojimus ir teises, taip pat turto arba paveldimo turto priskyrimą įpėdiniams arba testamentinės išskirtinės gavėjams.

Kas išduoda pažymėjimą? (64 straipsnis)

Teismai ir kitos institucijos, turinčios kompetenciją valstybėje narėje nagrinėti paveldėjimo bylą ir turinčios kompetenciją pagal reglamentą.

Tokioms institucijoms gali būti priskiriami notarai ir kitos tokios institucijos, kurios pagal atitinkamą nacionalinę teisę turi kompetenciją nagrinėti paveldėjimo bylas.

Kas ir kaip gali pateikti paraišką išduoti pažymėjimą? (65 straipsnio 1 ir 2 dalys)

Paraišką gali pateikti kiekvienas asmuo, kuris yra įpėdinis, testamentinės išskirtinės gavėjas arba palikimo administratorius; teikiant paraišką galima pasinaudoti šiuo tikslu parengta forma ⁽¹⁵⁸⁾.

Kokią informaciją reikia nurodyti paraiškoje? (65 straipsnio 3 dalis)

Paraiškoje pateikiami išsamūs palikėjo ir pareiškėjo, pareiškėjo atstovų, palikėjo sutuoktinio arba partnerio ir kitų paveldėtojų duomenys; nurodoma informacija apie pažymėjimo tikslą ir duomenys apie palikėjo veiksmus, įskaitant nurodymus dėl turto, su turto susijusias sutartis, kurios galėtų būti svarbios sprendžiant paveldėjimo klausimus, paveldėjimo atsisakymas ir bendro pobūdžio informacija, kuri galėtų būti naudinga išduodant pažymėjimą.

Kas atsitinka pateikus paraišką? (66 straipsnis)

Pažymėjimą išduosianti institucija patikrina kartu su paraiška išduoti pažymėjimą pateiktą informaciją, pareiškimus, dokumentus ir įrodymus ir prireikus teikia atitinkamus su patikra susijusius prašymus. Atlikdama minėtą patikinimą, institucija gali prašyti pateikti papildomus įrodymus, reikalauti padaryti pareiškimus pagal teisės aktus arba prisiekus, informuoti paveldėtojus ir išklausti visus susijusius asmenis, taip pat teikti informaciją kitoms pažymėjimus išduodančioms institucijoms su paveldėjimu susijusiais klausimais.

Kaip pažymėjimas išduodamas? (67 straipsnis)

Turi būti naudojama nustatyta forma, o pažymėjimas išduodamas tuomet, kai nustatomi visi elementai, kuriuos reikia patvirtinti, ir pažymėjimas

(158) Paraiškos formą turi nustatyti Komisija pagal reglamento 81 straipsnyje nustatytą procedūrą.

nėra ginčijamas; išdavusi pažymėjimą, atitinkama institucija turi informuoti paveldėtojus.

Kas nurodoma pažymėjime? (68 straipsnis)

- išduodančiosios institucijos pavadinimas ir adresas, bylos numeris, išdavimo data ir faktai, kuriais patvirtinama išduodančiosios institucijos kompetencija;
- pareiškėjo, palikėjo ir paveldėtojų duomenys;
- informacija apie bet kokią vedybą arba panašią palikėjo sudarytą sutartį;
- paveldėjimui taikytina teisė;
- informacija apie tai, ar paveldėjimas yra pagal testamentą, ar ne, ir įpėdinių, testamentinės išskirtinės gavėjų, vykdytojų ir administratorių teises ir įgaliojimus;
- informacija apie paveldėtojus, įpėdinius ir testamentinės išskirtinės gavėjus;
- įpėdinių ir testamentinės išskirtinės gavėjų teisių apribojimai ir vykdytojų ir administratorių įgaliojimai.

Kokias pasekmes sukelia pažymėjimas? (69 straipsnis)

Daroma prielaida, kad pažymėjimas tiksliai atitinka faktus, nustatytus pagal paveldėjimui taikytiną teisę, susijusius su įpėdiniais, testamentinės išskirtinės gavėjais, vykdytojais ir administratoriais ir jų teisėmis ir įgaliojimais; preziumuojama, kad su trečiosiomis šalimis sandorius sudarę pažymėjime nurodyti asmenys veikė turėdami tinkamus įgaliojimus sudaryti atitinkamą sandorį, įskaitant disponavimą palikimą sudarančiu turto; pažymėjimas yra galiojantis dokumentas, kuriuo remiantis valstybės narės registre galima įregistruoti paveldėjimą. Pažymėjimas pasekmes sukelia visose valstybėse narėse netaikant jokios specialios procedūros.

Ar pažymėjimas išduodamas pareiškėjui? (70 straipsnis)

Išduodančioji institucija iš esmės pasilieka pažymėjimą; pareiškėjui ir kitiems teisėtą interesą turintiems asmenims gali būti išduodamos patvirtintos kopijos; patvirtintos kopijos galioja šešis mėnesius, nebent pagrįstais atvejais galima taikyti ilgesnį terminą; pasibaigus patvirtintos kopijos galiojimo terminui, bet kuris asmuo, norintis naudoti pažymėjimą, turi kreiptis dėl termino pratęsimo arba prašyti išduoti naują patvirtintą kopiją; išduodančioji institucija turi laikyti visų asmenų, kuriems ji išdavė patvirtintas kopijas, sąrašą.

Ar galima ištaisyti pažymėjime padarytas klaidas? (71 straipsnis)

Išduodančioji institucija gali ištaisyti kanceliarines klaidas, jei jos prašoma tai padaryti; jei pažymėjimas nėra tikslus, jį išduodanti institucija paprašyta gali pažymėjimą ištaisyti arba jį panaikinti; jei institucija atlieka kurį nors iš išvardytų veiksmų, ji apie tai turi informuoti visus patvirtintų kopijų turėtojus.

Ar galima užginčyti išduodančiosios institucijos sprendimus? (72 ir 73 straipsnis)

Bet kuris teisėtą interesą turintis asmuo gali siekti teisminėje institucijoje užginčyti bet kurį išduodančiosios institucijos sprendimą; jeigu ta teisminė institucija nustato, kad pažymėjimas nėra tikslus arba kad atsisakymas išduoti pažymėjimą nebuvo pagrįstas, ji gali arba pati ištaisyti ar išduoti pažymėjimą, arba užtikrinti, kad išduodančioji institucija ištaisytų pažymėjimą arba priimtų naują sprendimą dėl pažymėjimo išdavimo; taisant, keičiant arba panaikinant pažymėjimą išduodančioji arba, atsižvelgiant į konkretų atvejį, teisminė institucija gali sustabdyti pažymėjimo galiojimą.

8.6. Informacija apie valstybių narių teisės aktus ir procedūras (77–79 straipsniai)

Valstybės narės turi pateikti Europos Komisijai informaciją apie savo nacionalinės teisės aktus ir procedūras paveldėjimo srityje. Ši informacija turi apimti institucijų, kompetentingų nagrinėti paveldėjimo bylas, įskaitant pareiškimus dėl palikimo priėmimo arba atsisakymo, duomenis. Taip pat turi būti pateikiamos išsklotos, kuriose nurodomas su nekilnojamojo turto registracija susijusių dokumentų sąrašas. Visa ši informacija turi būti skelbiama viešai Europos teisminiame tinkle civilinėse bylose. Valstybės narės taip pat informuoja Komisiją apie:

- institucijas ir teisės specialistus, kurie patenka į sąvokos „teismas“ apibrėžtį;
- teismus ir institucijas, kurios turės kompetenciją nagrinėti paraiškas dėl sprendimo paskelbimo vykdytinu ir apeliacinius skundus;
- institucijas, kompetingas išduoti paveldėjimo pažymėjimus, ir
- pasinaudojimo teisių gynimo priemonėmis procedūras, susijusias su paveldėjimo pažymėjimų išdavimu,

ir bet kokius tokios informacijos pakeitimus. Visa ši informacija turi būti prieinama Europos teisminiame tinkle civilinėse bylose⁽¹⁵⁹⁾.

(159) Žr. 14 skyrių.

Iš naujo peržiūrėti pavyzdžiai

Portugalijos pilietis JMB daug metų gyveno ir dirbo Briuselyje, tačiau galiausiai ketina grįžti į Portugaliją. Jis turi turto ir investicijų Portugalijoje ir Briuselyje, o Prancūzijos kaime – vasarnamį. Jo žmona ir šeima kartu su juo gyvena Briuselyje. Jei jis nesudarys testamentu, kuriame nurodys pasirinktą teisę, kils klausimai, kokią teisę taikyti jo turto paveldėjimui ir kokie teismai ir (arba) institucijos turės kompetenciją nagrinėti šiuos klausimus. Jei, tarkime, jis staiga mirė arba mirtį Prancūzijoje, kiltų klausimas, kokias pasekmes tokia mirtis sukeltų jo palikimo paveldėjimui.

Jeigu B dėl nelaimingo atsitikimo slidinėjant vandens slidėmis netikėtai mirtų per savo atostogas 2016 m. rugpjūčio mėn. Prancūzijoje, kaip reglamentas padėtų spręsti su palikimu susijusius paveldėjimo klausimus? Jeigu jis būtų sudaręs testamentą, pagal jį jo palikimui pagal atitinkamą susijusią teisę būtų skiriami įpėdiniai ir administratoriai. Kokia tai galėtų būti teisė? Pagal 22 straipsnį B galėtų pasirinkti savo pilietybės teisę, todėl tokiu atveju būtų taikoma Portugalijos teisė. Jeigu jis nepasirinktų tokios teisės, pagal 21 straipsnio taisyklę būtų nustatoma, kad turi būti taikoma B įprastinės gyvenamosios vietos jo mirties metu teisė. Jei B būtų išėjęs į pensiją ir persikėlęs gyventi į Prancūziją, tai būtų Portugalijos arba Belgijos teisė. Atsižvelgiant į tai, kad B mirties metu vis dar dirbo Belgijoje, tikėtina, kad jo įprastinė gyvenamoji vieta bus šioje valstybėje, tokiu atveju bus taikoma Belgijos teisė.

Kalbant apie jurisdikciją, pažymėtina, kad reglamente B nesuteikiama galimybės pasirinkti teismą arba instituciją, kuri spręs su jo palikimu susijusius paveldėjimo klausimus, tačiau tokį teismą ar instituciją jis

galėjo bandyti nurodyti testamente. Jeigu pagal atitinkamą susijusią teisę tas pasirinkimas galioja, tai irgi gali daryti poveikį jurisdikcijai. Priešingu atveju pagal 4 straipsnio bendrą taisyklę bus nustatyta, kad paveldėjimui taikoma valstybės narės, kurioje B mirties metu buvo jo įprastinė gyvenamoji vieta, teismų jurisdikcija, todėl tai ir vėl bus Belgijos teismai. Tačiau B įpėdiniai gali siekti pasirinkti teismą ir tokiu atveju tai galėtų būti susijęs Portugalijos teismas, tačiau tik tuo atveju, jeigu B Portugalijos teisę pasirinko kaip paveldėjimui taikytiną teisę.

Kitas pavyzdys

K yra olandė ir keletą metų dirba Vokietijoje. Ji neturi vaikų, tačiau gyvena su partnere (sudariusi civilinės partnerystės sutartį / santuoką su tos pačios lyties asmeniu). Ji ketina išeiti į pensiją ir planuoja su partnere persikelti gyventi naujai įsigytoje viloje Andalūzijoje, tačiau jos giminaičiai ir turiniai interesai lieka Nyderlanduose. Ji sudarė testamentą Nyderlanduose ir nori, kad juose būtų sprendžiami visi su jos palikimu susiję klausimai ir kad jiems būtų taikoma Olandijos teisė. Tačiau tokia padėtis nėra priimtina pagal Ispanijos teisės sistemą, taigi, kas atsitiktų, jei ji mirtų Ispanijoje?

Darykime prielaidą, kad išėjusi į pensiją K mirė Ispanijoje ir kad ji su savo partneriu buvo į ją persikrausčiusi. Jeigu K pasirinko Nyderlandų teisę, pagal reglamento 22 straipsnį šis pasirinkimas galios, net jeigu pagal Ispanijos nacionalinę teisę toks pasirinkimas negaliojotų. Kalbant apie jurisdikciją, pažymėtina, kad, palyginti su B padėtimi, K pagal reglamentą negalėtų pasirinkti teismo; tačiau jos įpėdiniai gali norėti pasirinkti kitos valstybės, o ne Ispanijos, teismą, visų pirma tuo atveju, jeigu K būtų

išlaikiusi esminį ryšį su Nyderlandais ir šioje šalyje turėtų turto. Todėl pagal 5 straipsnio 1 dalį Olandijos teismus būtų galima pasirinkti kaip paveldėjimo klausimais kompetentingus teismus.

Tiek B, tiek K įpėdiniai galėtų pateikti paraišką dėl paveldėjimo pažymėjimo ir taip palengvinti ir pagreitinti sandorių vykdymą valstybėje narėje ar valstybėse, kuriose palikimas nėra administruojamas.

Dokumentų įteikimas

9.1. Dokumentų įteikimo reglamento priėmimo aplinkybės

9.1.1. Pradinis Dokumentų įteikimo reglamentą

Siekiant patenkinti Europos Sąjungos įmonių ir piliečių poreikius, susijusius su teise kreiptis į teismą, visų pirma tais atvejais, kai pateikiami tarpvalstybiniai reikalavimai ir iškeltos tarpvalstybinės bylos, būtina užtikrinti tikrą Europos Sąjungos valstybių narių teisminių institucijų bendradarbiavimą ir sudaryti tinkamas tokio bendradarbiavimo sąlygas. Pagrindinis tarpvalstybinio bylinėjimosi aspektas yra susijęs su dokumentų įteikimu bylos šalims ir kitiems byloje dalyvaujantiems asmenims. Todėl valstybių narių teisminės institucijos privalo viena kitai greitai ir saugiai įteikti ir perduoti dokumentus. Šis praktinis poreikis buvo pripažintas derybose dėl konvencijos dėl dokumentų įteikimo, kurioje nustatyta dokumentų perdavimo iš vienos valstybės narės į kitą jų įteikimo tikslu tvarka ir kurios tekstas buvo patvirtintas 1997 m. gegužės mėn.⁽¹⁶⁰⁾ Ši konvencija nebuvo ratifikuota, taigi ji taip ir neįsigaliojo [sigaliojus Amsterdamo sutarčiai, netrukus Taryba priėmė reglamento tekstą⁽¹⁶¹⁾ kuris iš esmės atitiko konvencijos tekstą. Šis reglamentą įsigaliojo 2001 m. gegužės 31 d.⁽¹⁶²⁾

(160) Žr. OL C 261, 1997 8 27, p. 1.

(161) 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1348/2000 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse; žr. OL L 160, 2000 6 30, p. 37.

(162) Žr. OL L 160, 2000 6 30, p. 37; prieš įsigaliojant reglamentui, dokumentų įteikimą valstybėse narėse reglamentavo 1965 m. Hagos konvencija dėl dokumentų įteikimo, kurios šalys buvo dauguma valstybių narių; ši konvencija reglamentuoja dokumentų įteikimą tarp ES valstybių narių ir trečiųjų valstybių.

9.1.2. Dabartinis Dokumentų įteikimo reglamentą

Kaip ir su kitais civilinio teisingumo srityje galiojančiais reglamentais, buvo peržiūrėta Pirmojo reglamento taikymo praktika ir 2004 m. spalio mėn. Europos Komisija paskelbė ataskaitą. Išvados buvo nurodyta, kad nors pirmasis reglamentą iš esmės padėjo greičiau ir veiksmingiau perduoti dokumentus tarp valstybių narių įteikimui, tačiau tam tikri procedūriniai aspektai nebuvo įgyvendinami visiškai patenkinamai, o reglamento tikslai nebuvo iki galo pasiekti. Todėl Komisija pateikė peržiūrėto reglamento pasiūlymą, po kurio 2007 m. lapkričio mėn. buvo priimta dabartinė Dokumentų įteikimo reglamento redakcija⁽¹⁶³⁾.

9.2. Dokumentų įteikimo reglamentą

9.2.1. Teritorinė ir materialinė reglamento taikymo sritis

Reglamentą tiesiogiai galioja visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją. Danijos ir kitų valstybių narių tarpusavio santykiams galioja atskiras susitarimas dėl reglamento taikymo Danijoje⁽¹⁶⁴⁾.

(163) 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas) ir panaikinantį Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1348/2000; žr. OL L 324, 2007 12 10, p. 79.

(164) Žr. Tarybos sprendimą 2006/326/EB dėl Europos bendrijos ir Danijos Karalystės susitarimo dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo sudarymo (OL L 120, 2006 5 5, p. 23) ir vėlesnį susitarimą dėl antrojo Dokumentų įteikimo reglamento taikymo Danijai; žr. OL L 331, 2008 12 10, p. 21.

Reglamentas taikomas civilinėse ir komercinėse bylose, kuriose teisminiai arba neteisminiai dokumentai turi būti perduodami iš vienos valstybės narės į kitą ir pastarojoje įteikiami⁽¹⁶⁵⁾. Pačią sąvoką „civilinės ir komercinės bylos“ plačiai aiškino Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Pradiniame reglamente sąvoka „civilinės ir komercinės bylos“ taip pat apėmė mokesčių, muitų ar administracinius klausimus, tačiau dabartinis reglamentas šiems klausimams ir valstybės atsakomybei už veiksmus ir neveikimą įgyvendinant valstybės valdžią (acta iure imperii) nebetaikomas⁽¹⁶⁶⁾. Reglamentu negalima naudotis, jeigu adresato pavardė ir adresas nėra žinomi, tačiau pagal reglamentą paskirtos gaunančiosios agentūros gali, jei įmanoma, suteikti pagalbą tais atvejais, kai adresas yra ne visas arba neteisingas. Reglamentas taikomas įteikiant tiek teisinius, tiek neteisiškus dokumentus.

(165) ESTT nusprendė, kad tais atvejais, kai dokumento adresatas gyvena kitoje valstybėje narėje, teisminis dokumentas būtinai turi būti įteikiamas laikantis reglamento reikalavimų. Tokiu atveju valstybės narės teismams neleidiama taikyti nacionalinės fiktyvaus dokumentų įteikimo sistemos, dėl kurios asmuo, kuriam turi būti įteiktas dokumentas, praktiškai visiškai negali pasinaudoti teise faktiškai ir veiksmingai gauti įteiktą dokumentą, nes fiktyvus įteikimas adresatui, be kita ko, neužtikrina jam nei galimybės susipažinti su teisiniu dokumentu, kad galėtų pasirengti gynybai, nei šio dokumento vertimo. Žr. 2012 m. gruodžio 19 d. Sprendimą Alder, C- 325/11.

(166) Nuo 2013 m. balandžio mėn. 1965 m. Hagos konvencija galioja visose ES valstybėse narėse, išskyrus Austriją; Kroatija taip pat yra konvencijos šalis.

Pavyzdys

1 valstybėje narėje įsikūrusi įmonė A padavė šioje valstybėje narėje įmonę B, įsikūrusią 2 valstybėje narėje, į teismą ir reikalauja sumokėti didelę pinigų sumą. Įmonė B nepateikė gynybos argumentų ir apytiksliai po 4 mėnesių 1 valstybės narės teismas priėmė sprendimą už akių, kuriame nurodė įmonei B sumokėti įmonės A reikalaujamą sumą. Įmonė A kompetentingam 2 valstybės narės, kurioje įmonė B turi nekilnojamojo turto, teismui pateikė paraišką dėl sprendimo paskelbimo vykdytinu. Sprendimas paskelbiamas vykdytinu, tačiau įmonė B pateikia apeliacinį skundą ir vėliau, išnagrinėjus bylos aplinkybes, paaiškėja, kad įmonei B nebuvo tinkamai įteiktas pranešimas apie įmonės A iškeltą bylą. Todėl 2 valstybės narės apeliacinis teismas, remdamasis Reglamento „Bruselis I“ 34 straipsnio 2 dalyje nurodytu pagrindu, panaikina pareiškimą dėl sprendimo paskelbimo vykdytinu. Netrukus, prieš įmonei A ištaisant susidariusios situacijos trūkumus, įmonė B bankrutuoja ir įmonė A turi atsiimti reikalavimą.

Šis pavyzdys pateikiamas siekiant parodyti, kad tinkamas dokumentų įteikimas teismo byloje yra labai svarbus. Neįteikus dokumento, gali būti smarkiai pažeidžiami šalių teisiniai interesai. Dokumentų įteikimas kitos valstybės šalims gali būti daugybės problemų tarpvalstybinėje byloje priežastimi. Paprastos ir praktinės tarpvalstybinio dokumentų įteikimo taisyklės yra viena svarbiausių tinkamo Europos civilinio proceso sistemos veikimo sąlygų ir Dokumentų įteikimo reglamente siekiama nustatyti šias taisykles.

9.2.2. Dokumentų įteikimo reglamento struktūra ir turinys

9.2.2.1. Perduodančiosios ir gaunančiosios agentūros ir centrinė įstaiga

Kaip pradiniam, taip ir dabartiniam reglamente numatant, kad visos valstybės narės turi paskirti įstaigas – „perduodančiąsias agentūras“ ir „gaunančiąsias agentūras“ – kurios atitinkamai yra atsakingos už dokumentų perdavimą ir gavimą, supaprastinama dokumentų įteikimo tarpvalstybinėse bylose tvarka. Federalinės valstybės, valstybės, kuriose galioja kelios teisinės sistemos, pvz., Jungtinė Karalystė, ir valstybės, kuriose yra autonominis teritorinis vienetas, gali paskirti daugiau nei vieną tokią agentūrą. Be to, valstybės narės gali nustatyti, kad tokių agentūrų funkcijas vykdys tarnautojai, pvz., huissiers de justice ir kiti teismo pareigūnai ar valstybės tarnautojai, kurie, be kita ko, vykdo dokumentų įteikimo funkcijas⁽¹⁶⁷⁾. Prie dokumento ar dokumentų, kurie turi būti perduoti įteikimui, bus pridėdamos I priede nustatytos tipinės formos prašymas. Pagal dabartinį Dokumentų įteikimo reglamentą gaunančioji agentūra per septynias dienas nuo dokumentų gavimo privalo nusiųsti jų gavimo patvirtinimą ir šiuo tikslu naudoti I priede nustatytą formą. Tai yra viena iš įvairių sričių, kuriose galioja Dokumentų įteikimo reglamente nustatyti terminai, per kuriuos turi būti atlikti reglamente nustatyti procedūriniai veiksmai ir taip pagreitintas įteikimo procesas ir galimybė kreiptis į teismą. Jeigu iš perduodančiosios agentūros reikia gauti paaiškinimą, gaunančioji agentūra siekia šį paaiškinimą gauti kuo greičiau ir šiuo tikslu taiko pačias sparčiausias priemones. Kiekviena valstybė narė paskyrė bent vieną „centrinę įstaigą“, kuri teikia informaciją perduodančiosioms agentūroms ir sprendžia visas problemas, galinčias kilti perduodant dokumentus įteikimui.

(167) Žr. 2 straipsnį.

9.2.2.2. Dokumento įteikimas adresatui

Valstybės narės, kurioje turi būti įteikiami dokumentai, gaunančioji agentūra įteikia dokumentą arba jį įteikė pagal valstybės narės, į kurią kreipiamasi, teisę arba konkrečiu būdu, kurį prašo taikyti perduodančioji agentūra, išskyrus atvejus, kai toks būdas yra nesuderinamas su tos valstybės narės teise. Dokumentas turi būti įteikiamas kuo greičiau ir bet kuriuo atveju ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo jo gavimo. Jei šio termino nesilaikoma, gaunančioji agentūra privalo informuoti perduodančiąją agentūrą ir toliau stengtis įteikti dokumentą per pagrįstą terminą.

9.2.2.3. Adresato teisė atsisakyti įteikiamo dokumento

Adresatas gali atsisakyti priimti įteiktiną dokumentą, jei jis surašytas kita nei valstybės narės, į kurią kreipiamasi, oficialioji kalba ar vietos, kurioje dokumentas turi būti įteiktas, kalba, kai tokioje valstybėje narėje arba vietoje vartojama daugiau nei viena oficialioji kalba, arba adresatui nesuprantama kalba. Adresatas apie šią teisę turi būti informuojamas, kai dokumentas įteikiamas naudojant II priede nustatytą formą. Adresatas gaunančiąją agentūrą apie atsisakymą privalo informuoti dokumento įteikimo metu arba per vieną savaitę grąžindamas dokumentą gaunančiajai agentūrai⁽¹⁶⁸⁾.

(168) ESTT nusprendė, kad adresatas negali atsisakyti priimti dokumento, jei į valstybės narės, kurioje įteikiami dokumentai, oficialiąją kalbą neišversti tik įteiktino dokumento priedai ir šiuos priedus sudaro dokumentiniai įrodymai, kurie atlieka vien patvirtinamąją funkciją ir nėra būtini reikalavimo dalykui ir pagrindui suprasti. Be to, tame pačiame sprendime ESTT taip pat nusprendė, jog tai, kad adresatas moka ir gali suprasti kalbą, kuria surašyti įteiktini dokumentai, gali būti laikoma ginčijamo teiginio įrodymu, kai atitinkamas adresatas pagal sutartį įsipareigojo bendrauti sutarties vykdymo klausimais, t. y. dėl bylinėjimosi dalyko, perduodančiosios valstybės narės kalba ir atitinkami dokumentai yra surašyti ta sutarta kalba ir yra susiję su ta korespondencija; žr. 2008 m. gegužės 8 d. Sprendimą Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR prieš Industrie- und Handelskammer Berlin, C-14/07.

9.2.2.4. Įteikimo pažymėjimas

Užbaigus su dokumento įteikimu susijusius formalumus, gaunančioji agentūra, naudodama I priede nustatytą formą, parengia šių formalumų atlikimo pažymėjimą, kurį perduoda perduodančiajai agentūrai.

9.2.2.5. Įteikimo išlaidos

Vienas iš ataskaitoje dėl pirmojo Dokumentų įteikimo reglamento aptartų klausimų buvo susijęs su sunkumais, kuriuos EB tarpvalstybinėse bylose dalyvaujantys asmenys patyrė bandydami sužinoti, kiek reikės mokėti už dokumentų įteikimą įvairiose valstybėse narėse. Todėl antrajame Dokumentų įteikimo reglamente galima rasti nuostatą, kad iš esmės už vienos valstybės narės dokumentų įteikimą kitoje valstybėje narėje neturėtų būti mokami jokie mokesčiai, išskyrus atvejus, kai dokumentus įteikia teismo pareigūnai arba kiti asmenys, pagal valstybės narės, kurioje turi būti įteikiami dokumentai, teisę kompetentingi įteikti dokumentus. Kai dokumentą turi įteikti teismo pareigūnas arba panašus kompetentingas asmuo, turi būti mokamas vienas fiksuotas iš anksto nustatytas proporcingas ir nieko nediskriminuojantis mokestis. Valstybės narės apie šiuos mokesčius turi informuoti Komisiją⁽¹⁶⁹⁾.

9.2.2.6. Tiesioginis įteikimas teismo pareigūnui kitoje valstybėje narėje

Dokumentų įteikimo reglamente įtvirtinta naujoviška nuostata, susijusi su teismo pareigūnų ir kitų kompetentingų asmenų atliekamu tiesioginiu dokumentų įteikimu tiesiogiai perduodant dokumentus, priimtus iš bet kurio bylos suinteresuoto asmens. Tai reiškia, jog ieškovas arba jo teisinis

atstovas gali siųsti dokumentus įteikimui tiesiogiai kitos valstybės narės teismo pareigūnui, kad jis įteiktų dokumentus adresatui be perduodančiosios agentūros pagalbos. Šiai nuostatai galioja sąlyga, kad toks tiesioginis įteikimas turi būti leidžiamas pagal tos valstybės narės teisę. Informaciją apie tokį įteikimą ir kitus Dokumentų įteikimo reglamento veikimo aspektus galima rasti įvairiose svetainėse, įskaitant Europos civilinį teisminį atlasą⁽¹⁷⁰⁾. Naudojantis atlaso svetaine, taip pat galima rasti teismo pareigūnų ir kitų kompetentingų asmenų, kurie įvairiose valstybėse narėse įteikia dokumentus, pavardes ir kontaktus.

9.2.2.7. Tiesioginis įteikimas paštu

Valstybės narės nebegali prieštarauti tiesioginiam įteikimui paštu, nors ši galimybė pirmajame Dokumentų įteikimo reglamente buvo numatyta. Pagal dabar galiojančio Dokumentų įteikimo reglamento sąlygas kiekviena valstybė narė gali laisvai nuspręsti įteikti teisinius dokumentus tiesiogiai paštu kitoje valstybėje gyvenantiems asmenims ir tai gali padaryti registruotu laišku su gavimo patvirtinimu arba lygiaverčiu būdu.

9.2.2.8. Kiti perdavimo būdai

Reglamente taip pat nustatytos kitos teisminių dokumentų perdavimo ir įteikimo priemonės, pvz., perdavimas konsuliniais arba diplomatiniais

(169) Informacijos pateikiama Europos teisminiame atlase http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_lt.htm?countrySession=2&

(170) Nuoroda http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_lt.htm. Taip pat žr., pvz., Jungtinės Karalystės pateiktą informaciją adresu http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_otherinfostate_uk_lt.jsp#ds_otherinfostate7, iš kurios matyti, kad toje valstybėje narėje trys teisinės apygardos, išskyrus Škotijos teisinę apygardą, neprieštarauja tiesioginiam dokumentų įteikimui pagal 15 straipsnį.

kanalais arba diplomatinių arba konsulinių darbuotojų tiesiogiai paštu įteikiami teisminiai dokumentai.

9.2.3. Atsakovo interesų apsauga

9.2.3.1. Bylos inicijavimas

Kai dokumentas, kuriuo iškeliami byla, perduodamas kitai valstybei narei įteikti pagal reglamento nuostatas, o atsakovas neatvyko į teismą, teismas sprendimo nepriima tol, kol nenustato, kad:

- dokumentas buvo įteiktas valstybės narės, į kurią kreipiamasi dėl dokumentų įteikimo vietinėse bylose jos teritorijoje esantiems asmenims, vidaus teisėje numatytu būdu arba
- dokumentas buvo faktiškai įteiktas atsakovui arba pristatytas į jo gyvenamąją vietą kitu reglamente numatytu būdu.

9.2.3.2. Teismo sprendimo priėmimo nedalyvaujant atsakovui sąlygos

Valstybės narės turi informuoti, kad teismas, nepaisant 9.2.3.1 punkte nurodytų apribojimų, sprendimą gali priimti net ir tuomet, kai įteikimo / pristatymo pažymėjimas nebuvo gautas, jei tenkinamos toliau nurodytos sąlygos:

- dokumentas buvo perduotas vienu iš šiame reglamente numatytų būdų;
- nuo dokumento perdavimo dienos praėjo ne mažiau kaip šešių mėnesių laikotarpis, kuris, teismo nuomone, yra pakankamas konkrečioje byloje, bei

- nebuvo gautas joks pažymėjimas, neatsižvelgiant į tai, kad buvo dedamos visos pastangos jam gauti iš valstybės narės, į kurią kreipiamasi, kompetentingų institucijų ar įstaigų.

9.2.3.3. Priėmus teismo sprendimą

Kai dokumentą, kuriuo teisme iškeliami byla, viena valstybė narė pagal reglamentą perduoda kitai valstybei narei įteikti ir teismas priima sprendimą nedalyvaujant atsakovui, teismas gali atleisti atsakovą nuo teismo sprendimo apskundimo termino pasibaigimo pasekmių, jeigu atsakovas:

- ne dėl savo kaltės per vėlai sužinojo apie dokumentą ir neturėjo pakankamai laiko pasirengti gynybai arba per vėlai sužinojo apie teismo sprendimą, kad suspėtų jį apskųsti, bei
- pateikė prima facie gynybos argumentų bylos nagrinėjimui iš esmės.

Atsakovui sužinojus apie teismo sprendimą, prašymas dėl tokio atleidimo gali būti pateiktas tik per pagrįstą laikotarpį.

Įrodymų rinkimas

10.1. Įrodymų rinkimo reglamento priėmimo aplinkybės ⁽¹⁷¹⁾

Kalbant apie tarpvalstybines bylas, pažymėtina, kad vienos valstybės narės teisme narinėjant tokias civilines arba komercines bylas dažnai labai svarbu surinkti įrodymus kitoje valstybėje narėje. Priėmusi įrodymų rinkimo reglamentą, ES sukūrė visą ES apimančią tiesioginio ir greito prašymų surinkti įrodymus perdavimo ir vykdymo tarp teismų sistemą ir nustatė tikslus kriterijus, susijusius su tokių prašymų forma ir turiniu. Nuo 2004 m. sausio 1 d. Reglamentas taikomas visoms valstybėms narėms, išskyrus Daniją. Danijai taikoma 1970 m. kovo 18 d. Hagos konvencija dėl įrodymų civilinėse arba komercinėse bylose paėmimo užsienyje, nes ji taikytina likusioms ES valstybėms narėms ir trečiosioms valstybėms, kurios yra šios konvencijos šalys. Tačiau dar ne visos valstybės narės ratifikavo šią konvenciją arba prisijungė prie jos ⁽¹⁷²⁾.

10.2. Įrodymų rinkimo reglamentas

10.2.1. Taikymo sritis, tikslas ir metodika

Reglamente nustatyta įrodymų rinkimo kitoje valstybėje narėje tvarka, kai įrodymus būtina surinkti nagrinėjant civilines ir komercines bylas. Ši sąvoka turėtų būti aiškinama savarankiškai ir atsižvelgiant į kitus ES civilinio teisingumo *acquis* srityje galiojančius ES dokumentus. Todėl vienoje

(171) 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose; Žr. OL L 174, 2001 6 27, p. 1.

(172) Nuo 2014 m. birželio mėn. visos ES valstybės narės, išskyrus Austriją, Belgiją ir Airiją, yra Hagos konvencijos dėl įrodymų šalys.

valstybėje būtų nagrinėjantis teismas gali pasirinkti vieną iš dviejų įrodymų rinkimo būdų; jis gali arba prašyti kitos valstybės narės kompetentingo teismo surinkti reikalingus įrodymus, arba tiesiogiai rinkti įrodymus kitoje valstybėje narėje. Reglamentas yra pagrįstas tiesioginiu perdavimu tarp teismų, o tai reiškia, kad „prašantysis teismas“ prašymus surinkti įrodymus tiesiogiai perduoda „prašomajam teismui“. Kiekviena valstybė narė parengė teismų, turinčių kompetenciją rinkti įrodymus pagal reglamentą, sąrašą ⁽¹⁷³⁾. Šiame sąrašė taip pat nurodyta tokių teismų teritorinė jurisdikcija. Be to, kiekviena valstybė narė paskyrė centrinę įstaigą ar įstaigas, kurios turi pareigą teikti teismams informaciją ir padėti išspręsti visas dėl tokio prašymo kylančias problemas.

10.2.2. Prašymai surinkti įrodymus

Reglamente nustatyti tikslūs kriterijai, susiję su prašymo forma ir turiniu, be to, jo priede pateikiamos konkrečios prašymo pateikimo, gavimo patvirtinimo, prašymo pateikti papildomą informaciją apie vykdymą ir prašymo vykdymo formos. Prašomasis teismas prašymą surinkti įrodymus turi įvykdyti greitai ir ne vėliau kaip per 90 dienų nuo jo gavimo. Jei prašymo neįmanoma įvykdyti per nustatytą terminą, prašomasis teismas privalo informuoti prašantįjį teismą ir nurodyti motyvus.

10.2.3. Atsisakymas vykdyti prašymą

Prašymas apklausti asmenį negali būti vykdomas, jeigu suinteresuotas asmuo reikalauja pasinaudoti teise atsisakyti duoti parodymus arba jam uždrausta juos duoti pagal prašomojo teismo valstybės narės teisę arba

(173) Žr. Europos teisminį atlasą adresu http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/te_information_en.htm?countrySession=15&.

prašančiojo teismo valstybės narės teisę, ir ši asmens teisė nurodyta prašyme arba prireikus – prašomajam teismui, ir patvirtinta prašančiojo teismo. Priešingu atveju atsisakyti vykdyti prašymą surinkti įrodymus galima tik išimtinėmis aplinkybėmis.

10.2.4. Šalių ir prašančiojo teismo dalyvavimas renkant įrodymus

Savo prašyme surinkti įrodymus prašantysis teismas turi nurodyti, ar dalyvaus bylos šalys ir (arba) jų atstovai arba ar jų dalyvavimas yra būtinas. Prašomasis teismas informuoja šalis ir visus atstovus apie įrodymų rinkimo datą, laiką ir vietą ir turi apsvarstyti, ar gali būti leidžiamas aktyvus dalyvavimas ir, jei taip, kokiomis sąlygomis. Prašančiojo teismo atstovai, įskaitant teisėjus, gali atvykti į įrodymų rinkimo vietą ir aktyviai dalyvauti renkant įrodymus, jei tai atitinka prašomojo teismo vidaus teisę ir to teismo nustatytas sąlygas.

10.2.5. Prašymo vykdymas

Prašomasis teismas prašymą vykdo pagal savo valstybės narės teisę. Įrodymai taip pat gali būti renkami taikant specialią prašančiojo teismo valstybės narės teisėje nustatytą procedūrą, jei šis teismas prašo ją taikyti. Prašomasis teismas turi laikytis tokio reikalavimo, išskyrus atvejus, kai ši procedūra yra nesuderinama su jo valstybės narės teise.

10.2.6. Ryšio technologijų naudojimas

Reglamente nustatyta, kad įrodymai gali būti renkami naudojant ryšio technologijas ir visų pirma – telekonferenciją ir vaizdo konferenciją. Be to, jei prašoma naudoti tokias technologijas, prašomasis teismas privalo

sutikti jas naudoti, išskyrus atvejus, kai tai yra nesuderinama su prašomojo teismo vidaus teise arba jeigu dėl to patiriama didelių praktinių sunkumų. Net jeigu prašančiajame arba prašomajame teisme negalima pasinaudoti pirmiau nurodytomis techninėmis priemonėmis, tokiomis priemonėmis, vadovaudamiesi abipusiu sutarimu, gali leisti naudotis kiti teismai.

10.2.7. Tiesiogiai renkami įrodymai

Prašymas tiesiogiai surinkti įrodymus turi būti pateikiamas prašomosios valstybės narės centrinei įstaigai arba kompetentingai institucijai ir atsisakyti vykdyti tokį prašymą galima tik išimtinėmis aplinkybėmis. Įrodymai gali būti tiesiogiai renkami tik jeigu juos tokiu būdu galima rinkti tiesiogiai netaikant prievartos priemonių. Per 30 dienų nuo prašymo gavimo prašomosios valstybės narės centrinė įstaiga arba kompetentinga institucija prašantįjį teismą informuoja, ar prašymas yra priimamas ir, jei reikia, kokiomis sąlygomis, vadovaudamasi savo valstybės narės teise, ji vykdys prašymą. Įrodymus turi rinkti teismo darbuotojas arba bet kuris kitas asmuo, pvz., įgaliotinis arba ekspertas, kuris paskirtas pagal prašančiojo valstybės narės teismo teisę.

10.2.8. Įrodymų rinkimo išlaidos

Už prašymo vykdymą neturėtų būti reikalaujama kompensuoti jokių mokesčių ar išlaidų. Nepaisant to, jeigu to reikalauja prašomasis teismas, prašantysis teismas nedelsdamas užtikrina, kad būtų kompensuotos tam tikros toliau nurodytos išlaidos:

- ekspertams ir vertėjams žodžiu sumokėti atlyginimai ir
- išlaidos, patirtos taikant bet kurią specialią įrodymų rinkimo procedūrą, kurios prašė prašantysis teismas (10 straipsnio 3 ir 4 dalys).

Prašomasis teismas gali prašyti iš anksto apmokėti įrodymų rinkimo išlaidas tik jeigu reikia gauti įrodymus iš eksperto.

Pastaba. Įrodymų rinkimo klausimais galima pasinaudoti Europos teisminio tinklo praktiniu vadovu⁽¹⁷⁴⁾, dar vienas konkretus vadovas parengtas vaizdo konferencijų tema⁽¹⁷⁵⁾.

---

(174) Žr. http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_taking_evidence_lt.pdf

(175) Žr. http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_videoconferencing_lt.pdf

Teisinė pagalba

11.1. Priėmimo aplinkybės

Europos Sąjungoje be sienų, deja, susidaro situaciją, dėl kurių ES piliečiai ir įmonės, siekdami išieškoti priklausančius mokėjimus arba išspręsti ginčą, gali pradėti bylinėtis kitos valstybės narės, nei ta, kurioje jie yra įsikūrę, teisme. Su tarpvalstybiniais ginčais gali susidurti fiziniai asmenys, kurie bylinėjimosi išlaidoms gali skirti tik nedidelę turimų lėšų dalį. Apskritai bylinėjimasis, įskaitant tarpvalstybinį bylinėjimąsi, gali būti brangus, ypač tais atvejais, kai pateikiami dideli reikalavimai. Dažniausiai tarpvalstybinėse bylose, kurios nagrinėjamos kitoje valstybėje narėje, reikalingas teisinis atstovavimas, tačiau šaliai ir savojoje valstybėje reikalinga advokato konsultacija; be to, tarpvalstybinės bylos šalys gali patirti papildomų išlaidų, pvz., dokumentų vertimo raštu, dalyvavimo žodiniame nagrinėjime arba pranešimų, kelionės ir kitų.

11.2. Teisinės pagalbos direktyva ⁽¹⁷⁶⁾

11.2.1. Apžvalga

2003 m. sausio mėn. Taryba priėmė Teisinės pagalbos direktyvą, kurios tikslas – pašalinti tuo metu buvusias kliūtis, susijusias su galimybe gauti teisinę pagalbą. Direktyva taikoma Sąjungos piliečiams, taip pat trečiųjų šalių piliečiams, įprastai ir teisėtai gyvenantiems valstybėje narėje; jiems direktyva suteikiama teisė gauti teisinę pagalbą tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir piliečiams valstybės narės, kurioje vyksta teismas. Todėl

direktyvos tikslas – pagerinti galimybę fiziniams asmenims kreiptis į teismą ES tarpvalstybiniuose ginčiuose ir šiuo tikslu nustatyti minimalias bendras taisykles, susijusias su tokiuose ginčiuose dalyvaujančių bylos šalių galimybėmis gauti teisinę pagalbą. Direktyva taikoma visose ES valstybėse narėse, išskyrus Daniją.

Pavyzdys

1 valstybėje narėje įsikūręs ES pilietis A gavo pranešimą, kad 2 valstybėje narėje jam pareikštas ieškinys dėl apytiksliai 235 000 EUR nuostolių dėl sužalojimų ir žalos, tariamai padarytų jo 12 metų sūnaus per atostogas, jo kartu su savo šeima praleistas 2 valstybėje narėje, atlyginimo. A turi dvi dukras, tačiau neturi jokio sūnaus. Žinoma, A nori apsiginti nuo jam pareikšto ieškino ir pateikęs užklauskas sužinojo, kad 2 valstybės narės advokatų kontora galėtų atstovauti jam byloje, tačiau jai reikėtų sumokėti ne mažiau kaip 8 000 EUR, kurios tik nedidelę dalį būtų galima kompensuoti, jei asmens pareikštas ieškinys būtų atmestas. A ir jo šeimos gryniosios mėnesio pajamos yra 1 850 EUR. Jie nerimauja dėl bylos išlaidų ir nežino, kaip įstengs sumokėti gynybos byloje išlaidas ir kaip susisiekti su 2 valstybės narės vietos advokatu, kuris galėtų imtis atstovauti jiems byloje už mažesnę atlyginimą, arba kaip gauti teisinę pagalbą. Be to, jie prieštariauja terminui atsiliepimui į ieškinį pateikti, nes 2 valstybės narės teismo suteiktas laikotarpis gynybos argumentams pateikti netrukus baigsis.

(176) 2003 m. sausio 27 d. Tarybos direktyva 2003/8/EB, numatanti teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo tarptautiniuose ginčiuose pagerinimą nustatant minimalias bendras teisinės pagalbos tokiems ginčams taisykles; žr. OL L 26, 2003 1 31, p. 41.

Šis A padėties pavyzdys pateiktas siekiant parodyti sunkumus ir kliūtis, su kuriomis dažnai susiduria tarpvalstybiniuose ginčiuose dalyvaujantys įvairių valstybių narių piliečiai. Tai ypač aktualu, kai būtina apsiginti nuo kitos valstybės narės teisme pareikšto ieškinio, nes tokiais atvejais labai dažnai reikia gauti teisinę konsultaciją ir samdytis atstovus dviejose skirtingose valstybėse narėse, įskaitant dalyvavimo išlaidas. Gali būti ne tik susiduriama su kalbos kliūtimis, kai daug išlaidų patiriama raštu verčiant dokumentus, bet ir patiriama papildomų išlaidų, pvz., ekspertų pranešimų ir liudytojų dalyvavimo išlaidų, taip pat išlaidų, kai šalis turi asmeniškai atvykti į kitos valstybės narės teismą. Kalbant apie A, galimybė pasinaudoti teisine pagalba 2 valstybėje narėje galėtų būti jam naudinga, jei jis rastų advokatą, kuris sutiktų atstovauti byloje ir teikti teisinę pagalbą. Pagal ES direktyvą A bus suteikiama tokia pat teisė į teisinę pagalbą, kokia būtų suteikiama toje valstybėje, jei jis būtų joje įsikūręs.

11.2.2. Taikymo sritis

Direktyva taikoma civilinėse ar komercinėse bylose, kuriose prašanti suteikti teisinę pagalbą šalis yra Sąjungos pilietis arba nuolat arba įprastai gyvena kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje yra byla nagrinėjantis teismas arba kurioje turi būti vykdomas sprendimas. Direktyva siekiama skatinti fizinius asmenis prašyti suteikti teisinę pagalbą tarpvalstybiniuose ginčiuose, kai jiems trūksta lėšų, o pagalba reikalinga norint užtikrinti veiksmingą

teisę kreiptis į teismą. Be to, direktyvoje yra nuostatų, sukurtų siekiant supaprastinti ir pagreitinti teisinės pagalbos prašymų perdavimą, šiuo tikslu koordinuojant valstybių narių teisminį bendradarbiavimą.

11.2.3. Teisė į teisinę pagalbą

Teisinę pagalbą suteikia arba ją suteikti atsisako valstybės narės, kurioje nagrinėjama byla arba kurioje turi būti vykdomas sprendimas, kompetentinga institucija. Pagalba ne tik turėtų būti teikiama teisme nagrinėjant bylą, bet ir apimti kitas išlaidas, patiriamas kitoje valstybėje narėje vykdam teismo sprendimus arba autentiškus dokumentus, taip pat vykdam neteismines procedūras, jeigu šalis jos yra privalomos pagal teisės nuostatas arba teismo nurodymą. Teikiant teisinę pagalbą užtikrinama pagalba ir atstovavimas teisme, padengiamos pagalbos gavėjo bylos nagrinėjimo išlaidos, taip pat tiesiogiai su tarpvalstybiniu ginčo pobūdžiu susijusios išlaidos, pvz., vertimo žodžiu, reikalaujamų dokumentų vertimo raštu arba kelionės išlaidos.

11.2.4. Teisinės pagalbos prašymas

Teisinės pagalbos gavėjo nuolatinės ar įprastinės gyvenamosios vietos valstybė narė turėtų teikti tokias paslaugas, kokių reikia rengiant teisinės pagalbos prašymą ir jį perduodant valstybei, kurioje yra ar bus nagrinėjama byla. Valstybės narės paskiria kompetentingas institucijas, kurios siunčia (perduodančiosios institucijos) ir gauna (gaunančiosios institucijos) teisinės

pagalbos prašymus. Siekiant palengvinti perdavimą, yra nustatytos tipinės teisinės pagalbos prašymų turinio ir perdavimo formos⁽¹⁷⁷⁾.

---

(177) Žr. 2005 m. rugpjūčio 26 d. Komisijos sprendimą, nustatantį teisinės pagalbos prašymų perdavimo formą pagal Tarybos direktyvą 2003/8/EB; OL L 225, 2005 8 31, p. 23; formą galima rasti e. teisingumo portale adresu https://e-justice.europa.eu/content_legal_aid_forms-157-lt.do; taip pat žr. 2004 m. lapkričio 9 d. Komisijos sprendimą, nustatantį teisinės pagalbos prašymo formą pagal Tarybos direktyvą 2003/8/EB, numatančią teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo tarptautiniuose ginčiuose pagerinimą nustatant minimalias bendras teisinės pagalbos tokiems ginčams taisykles; formą taip pat galima rasti ES e. teisingumo portalo svetainėje adresu https://e-justice.europa.eu/content_legal_aid_forms-157-lt.do

Tarpininkavimas

12.1. Ginčų sprendimas neteismine tvarka. Alternatyvūs civilinių ir komercinių ginčų sprendimo būdai Europos Sąjungoje

AGS būdai yra neteisminės procedūros, taikomos sprendžiant civilinius ir komercinius ginčus. Paprastai jie yra susiję su ginčo šalių bendradarbiavimu ieškant ginčo sprendimo būdo padedant neutraliai trečiajai šaliai. AGS laikomas svarbiu elementu bandant ES lygmeniu užtikrinti sąžiningus ir veiksmingus ginčų sprendimo mechanizmus.

12.2. Europos tarpininkų elgesio kodeksas

Europos Komisija ėmėsi iniciatyvos ES lygmeniu kurti AGS politiką; visų pirma ji padėjo paskelbti Europos tarpininkų elgesio kodeksą, kuris buvo priimtas 2004 m. liepos mėn. Briuselyje įvykusiame tarpininkavimo ekspertų susitikime⁽¹⁷⁸⁾. Kodekse nustatyti įvairūs principai, kurių pavieniai tarpininkai ir tarpininkavimo organizacijos savo nuožiūra gali savanoriškai įsipareigoti laikytis. Siekiama, kad šis kodeksas būtų taikomas visų rūšių tarpininkavimui civilinėse ir komercinėse bylose. Kodeksui pritarė dauguma pavienių tarpininkų ir tarpininkavimo organizacijų, tačiau jis nepakeičia nacionalinės teisės aktų arba pavienės profesijos reglamentuojančių taisyklių.

12.3. Europos tarpininkavimo direktyva

12.3.1. Direktyvos priėmimo aplinkybės ir tikslai

Priėmus elgesio kodeksą, netrukus Europos Komisija pateikė Europos Parlamentui ir Tarybai Direktyvos dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų pasiūlymą. Šis dokumentas buvo priimtas 2008 m. gegužės 21 d. ir valstybės narės turėjo perkelti ją į nacionalinę teisę iki 2011 m. gegužės 21 d.⁽¹⁷⁹⁾ Direktyva iš esmės nebuvo siekiama sukurti Europos tarpininkavimo kodekso. Pagrindinis direktyvos tikslas buvo nustatyti kai kuriuos minimalius standartus, susijusius su tarpininkavimo prasme ir kokybe, ir užtikrinti tarpininkavimo ir teisminių procedūrų pusiausvyrą. Visi šie tikslai nustatyti atsižvelgiant į siekį didinti galimybes pasinaudoti AGS ir skatinti naudotis tarpininkavimu taikiai sprendžiant su civilinėmis ir komercinėmis bylomis susijusius ginčus.

12.3.2. Tarpvalstybiniai ginčai (2 straipsnis)

Direktyva taikoma tik tarpininkavimui tarpvalstybiniuose ginčiuose. Direktyvoje nustatyta, kad tarpvalstybinis yra toks ginčas, kuriame bent vienos iš ginčo šalių nuolatinė arba įprastinė gyvenamoji vieta arba buveinė yra kitoje valstybėje narėje nei kitos ginčo šalies. Ši vieta arba buveinė nustatoma atsižvelgiant į vieną iš toliau nurodytų datų, kuria:

- šalys susitaria naudotis tarpininkavimu;
- teismas nurodo naudotis tarpininkavimu;

(178) Žr. http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf

(179) Ne visos valstybės narės iki nustatytos datos perkėlė direktyvą į nacionalinę teisę.

- šalis pagal nacionalinę teisę atsiranda pareiga naudotis tarpininkavimu arba
- teismas pasiūlo šalis naudotis tarpininkavimu siekiant taikiai išspręsti ginčą, dėl kurio galima iškelti bylą.

Kita situacija, pagal direktyvą apibūdinama kaip tarpvalstybinė, yra tuomet, kai šalis nepavyksta pasiekti susitarimo ir po tarpininkavimo pradedama byla arba arbitražo procesas. Jeigu teismo arba arbitražo procedūra vyksta kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje šalys nuolat arba įprastai gyvena prasidėjus tarpininkavimui, ginčas apibūdinamas kaip tarpvalstybinis atsižvelgiant į direktyvos nuostatas, kuriomis yra reglamentuojama konfidencialumas ir apribojimų ir senaties terminai.

12.3.3. Tarpininkavimo kokybės užtikrinimas (4 straipsnis)

Direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės visomis priemonėmis, kurias laiko tinkamomis, skatintų tarpininkų ir tarpininkavimo organizacijų elgesio kodeksų laikymąsi ir jų rengimą. Valstybėms narėms taip pat skirtas bendras raginimas remti kitus tarpininkavimo paslaugų ir tarpininkų mokymo kokybės kontrolės mechanizmus.

12.3.4. Pasinaudojimas tarpininkavimu (5 straipsnis)

Direktyvoje nustatyta, kad teismai gali paraginti šalis, kurios į jį kreipėsi, pasinaudoti tarpininkavimu ir taikiai išspręsti ginčą arba dalyvauti informaciniuose posėdžiuose. Tai neužkerta kelio valstybėms narėms nustatyti privalomą tarpininkavimą arba taikyti paskatas ar sankcijas, jei tai netrukdo įgyvendinti teisės kreiptis į teismus.

12.3.5. Tarpininkavimo būdu pasiektų susitarimų vykdymas (6 straipsnis)

Tai yra svarbi direktyvos nuostata, šiame straipsnyje iš valstybių narių reikalaujama užtikrinti, kad tarpininkavimo būdu sudarytas susitarimas, išskyrus tam tikras ribotas išimtis, šalies prašymu būtų vykdomas, nepaisant kitos šalies sutikimo. Tai, pvz., galima padaryti teismo sprendimu arba kitu būdu, priinamu pagal valstybės narės, kurioje pateikiamas prašymas dėl vykdymo, teisės sistemą, t. y. notaro patvirtintu autentišku dokumentu. Bet kuriuo atveju sudarytas susitarimas bus vykdytinas pagal susijusias šiuos klausimus reglamentuojančių Europos dokumentų nuostatas. Todėl, pvz., susitarimas, kuriuo išsprendžiamas tarpvalstybinis sutartinis ginčas, būtų vykdytinas pagal Reglamentą „Briuselis I“ arba kaip Europos vykdomasis raštas.

12.3.6. Tarpininkavimo konfidencialumas (7 straipsnis)

Vienas iš tarpininkavimo privalumų yra tai, kad jo šalys ir tarpininkas yra saistomi konfidencialumo principo. Kai kurių valstybių narių teisės sistemose ši taisyklė yra numatyta; taip pat dažnai laikomasi bendros praktikos, pagal kurią tarpininkavimu besinaudojančios šalys sudaro susitarimą dėl tarpininkavimo, kurio sąlygose numatytas proceso konfidencialumas. Direktyvoje šis klausimas aptariamas numatant, jog valstybės narės turi užtikrinti, kad nei tarpininkas, nei kuris nors kitas tarpininkavimo procedūrą administruojantis asmuo nebūtų verčiamas duoti parodymų vėliau vykstančiame teismo arba arbitražo procese dėl jokių su tarpininkavimu susijusių aplinkybių, išskyrus atvejus, kai šalys susitaria arba galioja kokia nors kita svarbesnė viešosios politikos priežastis, pvz., kai atskleidžiant tokius įrodymus siekiama apsaugoti vaiko interesus.

12.3.7. Veiksmų apribojimas ir senatis (8 straipsnis)

Vienas iš galimų sunkumų, susijusių su tarpininkavimo procedūra, kyla tuomet, kai netrukus turi baigtis apribojimas arba senatis ir tikėtina, kad tai įvyks tarpininkavimo procedūros metu. Pagal valstybių narių nacionalinius įstatymus tarpininkavimas paprastai nėra priežastis nutraukti apribojimą. Todėl pagal šią nuostatą reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų, kad jei apribojimas arba senatis baigiasi tarpininkavimo, kuriam taikoma ši direktyva, metu, pagal susijusį įstatymą tai neturėtų reikšti, kad šalis nebegali pradėti teismo arba arbitražo proceso. Šia nuostata taip pat siekiama pašalinti vieną iš galimų teisinio atgrasymo nuo tarpininkavimo priemonių.

12.3.8. Informacija apie tarpininkavimą (9 straipsnis)

Stengiantis teikti daugiau informacijos apie tarpininkavimą, valstybės narės turi skatinti skleisti informaciją apie tai, kaip visuomenė galėtų susisiekti su tarpininkais ir tarpininkavimo organizacijomis. Be to, Europos Komisija turi gauti iš valstybių narių ir paskelbti informaciją apie teismus, kuriuose tarpininkavimo susitarimai pripažįstami vykdytinais, kaip nustatyta 6 straipsnyje. Su šia informacija galima susipažinti Europos civilinio teismo atlaso svetainėje ⁽¹⁸⁰⁾.

---

(180) Žr., pvz., informaciją apie vykdymą Jungtinės Karalystės teisinėse apygardose: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/me_competentauthorities_en.jsp?countrySession=4#statePage0

Teismo sprendimų vykdymas

13.1. Priėmimo aplinkybės

Kaip nurodyta pirmiau⁽¹⁸¹⁾, Reglamento „Briuselis I“ nauja redakcija, Europos vykdomasis raštas, Europos mokėjimo įsakymas ir Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra sudaro sąlygas piniginius reikalavimus turintiems kreditoriams, kurie, gavę vykdytiną nutartį vienoje valstybėje narėje, nori gana paprastai ir pigiai vykdyti šią nutartį kitoje valstybėje narėje taikant nedaug papildomų procedūrinių reikalavimų arba apskritai netaikant jokių papildomų reikalavimų. Tačiau faktiniam nutarties vykdymui vis tiek taikoma nacionalinė teisė ir vykdymo procedūros įvairiose valstybėse narėse iš esmės skiriasi.

Nacionalinės teisės sistemos visų pirma skiriasi apsaugos priemonių taikymo ir įgyvendinimo sąlygų požiūriu. Šiuo metu kreditoriui šiek tiek sudėtingiau ir brangiau gauti laikinąsias priemones, jeigu jis nori apsaugoti savo skolininko turtą, esantį kitoje valstybėje narėje, ir tai ilgiau trunka. Dėl to kyla sunkumų, nes greita ir lengva prieiga prie tokių laikinųjų priemonių dažnai yra labai svarbi siekiant užtikrinti, kad skolininkas savo turto neperkeltų arba neiššvaistytų, iki bus priimtas ir vykdomas kreditoriui palankus teismo sprendimas iš esmės. Tai ypač svarbu, kai kalbama apie banko sąskaitose esantį turtą. Šiuo metu skolininkai gali lengvai apeiti vykdymo priemones greitai perkeldami savo pinigus iš vienoje valstybėje esančios banko sąskaitos į kitoje valstybėje narėje atidarytą banko sąskaitą. Tačiau kreditorius neturi daug galimybių blokuoti užsienyje atidarytas skolininko banko sąskaitas ir taip apsaugoti savo piniginių reikalavimų. Todėl dauguma kreditorių arba negali sėkmingai patenkinti savo reikalavimų užsienyje, arba mano, kad tai yra beprasmiška, ir juos nurašo. Dėl šių priežasčių Europos Komisija ėmėsi iniciatyvos ir pateikė europinio sąskaitos blokavimo įsakymo pasiūlymą, kad užkirstų kelią pinigų iš banko sąskaitų pervedimui pakenkiant kreditoriams. Šiuo tikslu

parengtas reglamentas buvo priimtas 2014 m. gegužės 15 d. ir bus taikomas nuo 2017 m. sausio 18 d.⁽¹⁸²⁾

13.2. Europinis sąskaitos blokavimo įsakymas (angl. EAPO)

13.2.1. Teritorinė taikymo sritis

Reglamentas yra privalomas visoms ES valstybėms narėms, išskyrus Daniją ir Jungtinę Karalystę, kurios nusprendė nedalyvauti taikant reglamentą⁽¹⁸³⁾. Kreditoriai, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra reglamento nesaistomoje valstybėje narėje arba ne ES valstybėse, negali pasinaudoti procedūra, net jeigu kompetentingas teismas arba susijusi sąskaita ar sąskaitos yra atidarytos reglamento saistomose valstybėse narėse⁽¹⁸⁴⁾. Blokavimo įsakymas gali būti taikomas tik banko sąskaitoms, kurios atidarytos vienoje arba daugiau reglamento saistomų valstybių narių⁽¹⁸⁵⁾ nors sąskaitos nebūtinai turi būti atidarytos ES įsikūrusiame banke, jeigu tokiu atveju toks bankas yra laikomas ES veikiančiu banko filialu⁽¹⁸⁶⁾. Blokavimo įsakymas gali būti naudojamas tik tarpvalstybinėse bylose⁽¹⁸⁷⁾. Tarpvalstybine byla laikoma tokia byla, kurioje banko sąskaita ar sąskaitos, kurioms taikomas įsakymas, yra atidarytos kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje yra prašymą dėl įsakymo nagrinėjantis teismas, arba kurioje yra kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta.

(182) 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose.

(183) Žr. 49–51 konstatuojamąsias dalis; pagal prie ES sutarties ir SESV pridėdamą Protokolą Nr. 21 Jungtinė Karalystė gali atleityje nuspręsti taikyti reglamentą.

(184) Žr. 4 straipsnio 6.

(185) Žr. 1 straipsnio 1 dalį ir 2 straipsnio 2 dalį.

(186) Žr. 2 straipsnio 2.

(187) Apibrėžta 3 straipsnyje.

(181) 3.5 dalis.

„Tarpvalstybinių bylų“ pavyzdžiai:

1 pavyzdys. Kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta yra reglamento saistomoje A valstybėje narėje; kreditorius turi tos valstybės narės teismo priimtą sprendimą, kuriuo skolininkas, turintis banko sąskaitas B, C ir D valstybėse narėse, kurios taip pat yra saistomos reglamento, įpareigojamas sumokėti 100 000 EUR; kreditorius nori imtis priemonių kiekvienai iš šių sąskaitų apsaugoti ir šiuo tikslu pasinaudoti europiniu sąskaitos blokavimo įsakymu; jis turėtų A valstybės narės, kurioje buvo priimtas sprendimas, teismui pateikti prašymą dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo.

2 pavyzdys. Kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta yra A valstybėje narėje ir jis nori B valstybėje narėje nuolatinę gyvenamąją vietą turinčiam skolininkui pareikšti ieškinį dėl 250 000 EUR mokėjimo ir užtikrinti šį ieškinį europiniu sąskaitos blokavimo įsakymu; skolininkas sąskaitas turi B ir C valstybėse narėse. Kreditorius turėtų valstybės narės, kuri turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, pateikti prašymą dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo. Tačiau jis negalėtų teikti prašymo dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo B valstybėje narėje, net jeigu šios valstybės teismai turėtų jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, nes visos sąskaitos, kurioms taikomas įsakymas, turi būti atidarytos kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje yra prašymą dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo nagrinėjantis teismas.

Bylų, kurios nėra laikomos „tarpvalstybinėmis“, pavyzdžiai

3 pavyzdys. Kreditorius, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra A valstybėje narėje, turi A valstybėje narėje parengtą autentišką dokumentą, pagal

kurį toje pačioje valstybėje narėje nuolatinę gyvenamąją vietą turintis skolininkas įpareigojamas grąžinti 1 500 000 EUR sumą. Kreditorius žino, kad skolininkas turi banko sąskaitas A ir B valstybėse narėse. Kompetenciją išduoti europinį sąskaitos blokavimo įsakymą turėtų A valstybės narės, kurioje buvo išduotas autentiškas dokumentas, teismai. Kreditorius negali prašyti išduoti europinio sąskaitos blokavimo įsakymo dėl A valstybėje narėje esančių sąskaitų, nes dėl tokio prašymo būtų taptų nebe tarpvalstybinio pobūdžio. Tačiau kreditorius gali prašyti išduoti europinį sąskaitos blokavimo įsakymą dėl B valstybėje narėje atidarytos sąskaitos.

4 pavyzdys. Kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta yra A valstybėje narėje ir jis pareiškė skolininkui ieškinį dėl 150 mln. EUR atlyginimo už pristatytus traukinius su defektais; kreditorius žino, kad skolininkas turi sąskaitų įvairiose valstybėse narėse, įskaitant A valstybę narę, tačiau tvirtai nežino, kurioje sąskaitoje yra daugiausia lėšų; kreditorius nori pateikti prašymą dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo, kuris būtų taikomas visoms skolininko sąskaitoms, tačiau tai gali padaryti tik A valstybėje narėje; byla nepatenka į tarpvalstybinės bylos apibrėžtį, nes ne visos sąskaitos yra atidarytos kitose valstybėse narėse nei ta, kurioje yra kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta arba teismas, turintis jurisdikciją nagrinėti prašymą. Norėdamas klausimą spręsti pagal reglamentą, kreditorius turėtų prašyme dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo nenurodyti A valstybėje narėje atidarytų sąskaitų.

13.2.2. Teritorinė taikymo sritis ir prieinamumas

Procedūra gali būti naudojama dėl piniginių reikalavimų civilinėse ir komercinėse bylose. Yra keletas išimčių, kurioms procedūra netaikoma, ir jos yra panašios į Reglamente „Briuselis I“ nustatytas išimtis.⁽¹⁸⁸⁾ Be to, procedūra negali būti naudojama bankuose atidarytų sąskaitų likučio lėšoms, kurių pagal atitinkamą nacionalinę teisę negalima areštuoti, apsaugoti⁽¹⁸⁹⁾ taip pat centriniuose bankuose, kurie veikia kaip pinigų institucijos, laikomoms sąskaitoms arba šių bankų atidarytoms sąskaitoms⁽¹⁹⁰⁾. Procedūra kreditorius gali naudotis prieš išduodant įsakymą arba jį jau išdavus⁽¹⁹¹⁾. Ja taip pat galima naudotis norint įvykdyti autentiškame dokumente nurodytą arba teisminiame susitarime nustatytą prievolę⁽¹⁹²⁾. Reglamente nustatyta procedūra prieinama kreditoriams kaip alternatyva pagal valstybių narių nacionalinius įstatymus jau esamoms procedūroms⁽¹⁹³⁾.

13.3. Jurisdikcija

Valstybės narės, kurioje galioja jurisdikcija nagrinėti bylą iš esmės, teismai turi jurisdikciją išduoti europinį sąskaitos blokavimo įsakymą, kai kreditorius dar gaus teismo sprendimą, teisminį susitarimą arba autentišką dokumentą⁽¹⁹⁴⁾. Vartojimo sutarčių skolininkams galioja specialios taisyklės,

pagal kurias tik vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos teismas turi jurisdikciją kreditoriaus atžvilgiu⁽¹⁹⁵⁾. Kreditoriui gavus teismo sprendimą, teisminį susitarimą arba autentišką dokumentą, jurisdikciją turi valstybės narės, kurioje buvo priimtas atitinkamas teismo sprendimas, sudarytas teisminis susitarimas arba išduotas autentiškas dokumentas, teismai⁽¹⁹⁶⁾.

13.4. Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo gavimas

13.4.1. Procedūros pobūdis

Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo gavimo procedūra yra ex parte procedūra, kuria siekiama užtikrinti, kad skolininkas iki įsakymo išdavimo nebūtų įspėjamas apie kreditoriaus ketinimus ir kad įspėtas skolininkas nepaslėptų lėšų. Įsakymą visada turi išduoti teismas. Teismas sprendimą iš esmės priima remdamasis kreditoriaus arba paraiškoje pateiktais rašytiniais įrodymais. Jeigu teismui reikia iš kreditoriaus gauti papildomų įrodymų, šie įrodymai turi būti pateikiami dokumentų forma. Teismas gali surengti žodinę kreditoriaus, ekspertų arba liudytojų apklausą, įskaitant ryšio technologijų naudojimą. Išduodamas įsakymą, teismas yra saistomas tam tikrų reglamente konkrečiai nurodytų apribojimų.

13.4.2. Kreditoriaus vykdytinios sąlygos

Visais atvejais įsakymas bus išduotas kreditoriui pateikus pakankamus įrodymus, patvirtinančius, kad jo reikalavimui nedelsiant reikalinga teismine

(188) Žr. 2 straipsnio 2 dalyje pateiktą sąrašą; mokesčių, muitų ir administraciniai klausimai, kaip *acta iure imperium*, taip pat nepatenka į taikymo sritį.

(189) 2 straipsnio 3 dalis.

(190) 2 straipsnio 4 dalis.

(191) Žr. 5 straipsnį.

(192) Ten pat; taip pat žr. 4 straipsnio 9 ir 10 dalyse pateikiamas apibrėžtis.

(193) Žr. 1 straipsnio 2 dalį.

(194) 6 straipsnio 1 dalis.

(195) 6 straipsnio 2 dalis.

(196) 6 straipsnio 3 dalis.

apsauga. Kreditorius turi teisimą įtikinti esant realų pavojų, kad jei įsakymas nebūtų išduotas, jo reikalavimo įvykdymui gali būti pakenkta arba jį vykdyti gali tapti sudėtingiau⁽¹⁹⁷⁾. Kai prašymas pateikiamas kreditoriui dar negavus teismo sprendimo, jis taip pat turi teisimą įtikinti, jog tikėtina, kad byla iš esmės bus išspręsta jo naudai⁽¹⁹⁸⁾. Konstatuojamojoje dalyje paaiškinama, kad vykdymui gali kilti kliūčių arba jis gali žymiai pasunkėti dėl realaus pavojaus, kad skolininkas neįprasta apimtimi arba neįprastais veiksmais išsklaidys, paslėps ar sunaikins savo turtą arba perleis jį sumažinta kaina. Vien tai, kai skolininko finansinė padėtis yra prasta arba blogėja, neturėtų būti pakankamas pagrindas išduoti įsakymą. Tačiau teismas gali šiuos veiksnius įvertinti bendrai vertindamas pavojaus buvimą.

13.4.3. Užstato pateikimas

Teismas gali reikalauti, kad kreditorius pateiktų užstatą, iš kurio vėlesniame etape būtų kompensuojama bet kokia skolininko dėl blokavimo įsakymo patirta žala. Teismas turėtų galėti savo nuožiūra nustatyti užstato dydį. Jei nėra konkrečių įrodymų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti galimos žalos dydį, teismas turėtų atsižvelgti į sumą, kurią blokuoti įsakyme prašoma, ir ją remdamasis nustatyti užstato dydį.

Tais atvejais, kai kreditorius dar nėra gavęs teismo sprendimo, teismo susitarimo arba autentiško dokumento, kuriuo skolininkas įpareigojamas apmokėti kreditoriaus reikalavimą, paprastai visada turėtų būti reikalaujama pateikti užstatą. Tačiau teismas išimtiniais atvejais šio reikalavimo gali netaikyti arba gali reikalauti pateikti mažesnę užstatą, jeigu mano, kad,

atsižvelgiant į bylos aplinkybes, netinka pateikti tokį užstatą, pvz., jeigu akivaizdu, kad kreditorius laimės bylą, tačiau neturi užtektinai lėšų užstatui pateikti⁽¹⁹⁹⁾.

Tais atvejais, kai kreditorius jau gavo teismo sprendimą, teismo susitarimą arba autentišką dokumentą, užstato pateikimo klausimą teismas turėtų spręsti savo nuožiūra. Užstato pateikimas, pvz., gali būti tinkamas, kai teismo sprendimas, kuriuo grindžiamas europinis sąskaitos blokavimo įsakymas, dėl nagrinėjamo apeliacinio skundo dar nėra vykdomas arba yra laikinai vykdomas.

13.4.4. Procedūra ir terminai

Prašymas turi būti teikiamas naudojant Komisijos nustatytą formą⁽²⁰⁰⁾. Kreditorius neprivalo pateikti išsamių duomenų apie sąskaitą ar sąskaitas, kurias reikia apsaugoti, pvz., sąskaitos numerio (-ių). Pakanka, kad kreditorius nurodytų banką ar bankus, kuriuose laikoma sąskaita ar sąskaitos. Prašymas ir visi jį pagrindžiantys dokumentai gali būti pateikiami elektroniniu būdu, jei tai leidžiama pagal valstybės narės, kurioje teikiamas prašymas, procesines taisykles⁽²⁰¹⁾. Atsižvelgiant į aplinkybes, sprendimui dėl prašymo išduoti europinį sąskaitos blokavimo įsakymą taikomi įvairūs terminai. Kai kreditorius dar turi gauti vykdytiną dokumentą, teismas sprendimą priima iki dešimtos darbo dienos nuo prašymo pateikimo pabaigos. Kai kreditorius vykdytiną dokumentą turi, sprendimas turi būti priimtas iki penktos darbo dienos nuo prašymo pateikimo pabaigos. Kai rengiamas žodinis bylos nagrinėjimas, sprendimas turi būti priimtas per penkias dienas nuo posėdžio dienos, o

(197) 7 straipsnio 1 dalis.

(198) 7 straipsnio 2 dalis.

(199) Daugiau pavyzdžių pateikiama 18 konstatuojamojoje dalyje.

(200) Žr. 8 straipsnio 1 dalį, 51 ir 52 straipsnius.

(201) Žr. 8 straipsnio 4 dalį.

sprendimui dėl to, ar kreditorius turėtų pateikti užstatą, taikomi panašūs terminai. Jei kreditorius įpareigojamas pateikti užstatą, sprendimas dėl prašymo išduoti europinį sąskaitos blokavimo įsakymą turi būti priimtas, kai tik kreditorius pateikia nurodytą užstatą.

13.4.5. Prieiga prie informacijos apie banko sąskaitas

Kaip nurodyta pirmiau, kreditoriui nebūtina žinoti savo skolininko sąskaitos numerių, pakanka žinoti atitinkamų bankų pavadinimus ir adresus. Jeigu kreditorius nežino, kurioje konkrečioje valstybėje narėje skolininkas turi sąskaitą, jis gali pasinaudoti specialia informacijos apie skolininko sąskaitą ar sąskaitas gavimo procedūra ir šiuo tikslu kreiptis į teismą, kuriame pateiktas prašymas dėl blokavimo įsakymo ⁽²⁰²⁾. Paprastai šia informacijos apie sąskaitą gavimo procedūra galima naudotis tik tais atvejais, jeigu kreditorius gavo vykdytiną dokumentą, t. y. teismo sprendimą, teisminį susitarimą arba autentišką dokumentą, kuriame reikalaujama, kad skolininkas patenkintų kreditoriaus reikalavimą. Jeigu kreditorius turi dokumentą, kuris dar nėra vykdytinas, jis gali prašyti suteikti informaciją apie sąskaitą tik tuo atveju, jeigu suma, kurią reikia apsaugoti, yra labai didelė, ir kreditorius gali įrodyti, kad šią informaciją būtina skubiai gauti, nes priešingu atveju kiltų pavojus jo padėčiai, kuri gali pablogėti ir galiausiai iš esmės pakenkti jo finansinei būklei. Siekiant išvengti nepagrįstų prašymų, kreditorius turi pagrįsti, kodėl mano, kad skolininkas laiko sąskaitas atitinkamoje valstybėje narėje.

---

(202) 14 straipsnis.

13.5. Kas atsitinka išdavus europinį sąskaitos blokavimo įsakymą?

Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūrai būdingi įvairūs naujoviški požymiai. Procedūra vykdoma vienos šalies prašymu (ex parte), be to, ji turi būti vykdoma nedelsiant ir kuo veiksmingiau. Tai yra pirmoji ES procedūra, kuria užtikrinamas tiesioginis teismo sprendimų vykdymas, todėl pagrindiniai europinio sąskaitos blokavimo įsakymo požymiai yra labai svarbūs.

13.5.1. Įsakymo forma

Europinis sąskaitos blokavimo įsakymas turi būti išduodamas naudojant tipinę iš anksto nustatytą formą, kurią sudaro dvi dalys ir kurioje turi būti pateikiama reglamente nurodyta informacija. Visų lėšų apsauga užtikrinama tol, kol galioja įsakymas, be to, įsakymą arba prievolės, dėl kurios jis buvo išduotas, vykdymą galima pakeisti, apriboti, atšaukti arba panaikinti ⁽²⁰³⁾. Įsakymas turi būti vykdomas nedelsiant pagal atitinkamoje valstybėje narėje lygiaverčiams įsakymams taikytinas taisykles ⁽²⁰⁴⁾. Įsakymo nereikalaujama paskelbti vykdytinu ⁽²⁰⁵⁾.

13.5.2. Perdavimas bankui

Įsakymas, įskaitant tuščią deklaracijos formą, kurią pildo bankai, turi būti perduodamas atitinkamam bankui ar bankams. Perdavimo procedūrai įtakos turi tai, ar įsakymas turi būti vykdomas toje pačioje valstybėje narėje, kurioje yra įsakymą išdavęs teismas, ar kitoje valstybėje narėje. Pirmuoju atveju

---

(203) 20 straipsnis.

(204) 23 straipsnio 1 ir 2 dalys.

(205) 22 straipsnis.

perdavimas vykdomas pagal atitinkamos valstybės narės procesinę teisę. Antruoju atveju įsakymas bus perduotas kompetentingai vykdomo valstybės narės institucijai, prireikus taip pat bus pridėdamas vertimas į atitinkamą tos valstybės oficialiąją kalbą ⁽²⁰⁶⁾.

13.5.3. Banko veiksmai

Bet kuris bankas, kuriam skirtas europinis sąskaitos blokavimo įsakymas, turi jį nedelsdamas įgyvendinti. Bankas turi apsaugoti įsakyme nurodytą konkrečią lėšų sumą ir užtikrinti, kad šios lėšos nebūtų pervedamos arba išimamos, išskyrus jų pervedimą į specialią apsaugotą sąskaitą ⁽²⁰⁷⁾. Per tris dienas nuo įsakymo įgyvendinimo dienos bankas nusiunčia kreditoriui deklaraciją dėl lėšų apsaugojimo arba, kai įsakymas buvo išduotas kitoje nei vykdomo valstybėje narėje, atitinkamos valstybės narės kompetentingai institucijai ⁽²⁰⁸⁾, kuri paskui šią deklaraciją persiunčia kreditoriui ⁽²⁰⁹⁾.

13.5.4. Įteikimas skolininkui ⁽²¹⁰⁾

Po to įsakymą, deklaraciją, prašymą ir pridėdamus dokumentus skolininkui įteikia kreditorius arba vykdomo valstybės kompetentinga institucija ⁽²¹¹⁾. Kai skolininko nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje pačioje valstybėje narėje, kurioje buvo išduotas įsakymas, dokumentai įteikiami pagal tos valstybės

(206) 23 straipsnio 3 dalis.

(207) 24 straipsnis; šiame straipsnyje pateikiamos įvairios nuostatos, susijusios su įsakymo įgyvendinimu, kurias reikėtų atidžiai išnagrinėti.

(208) Savokos „kompetentinga institucija“ apibrėžtis pateikiama 4 straipsnio 14 punkte.

(209) 25 straipsnis.

(210) 28 straipsnis.

(211) 28 straipsnio 1 dalis.

teisę. Kai skolininko nuolatinė gyvenamoji vieta yra kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo išduotas įsakymas, dokumentai įteikiami per tris darbo dienas nuo deklaracijos iš banko gavimo. Dokumentai, kurie turi būti įteikti, perduodami skolininko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės kompetentingai institucijai, kuri paskui juos skolininkui įteikia pagal tarptautinio tos valstybės narės teisę. Kai skolininko nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, dokumentai įteikiami pagal dokumentų įteikimo taisykles, taikytinas valstybėje narėje, kurioje buvo išduotas įsakymas.

13.6. Teisių gynimo būdai ir kitos skolininko interesų apsaugą reglamentuojančios nuostatos

Kadangi europinis sąskaitos blokavimo įsakymas išduodamas neišklausančiam skolininko, reglamente nustatytos įvairios teisių gynimo nuo blokavimo įsakymo arba jo vykdomo priemonės, kuriomis gali pasinaudoti skolininkas ⁽²¹²⁾. Teisių gynimo priemonės, kuriomis, be įsakymo išdavimui taikomų sąlygų ir kreditoriaus atsakomybės už bet kokių šių sąlygų pažeidimą, gali pasinaudoti skolininkas, yra pagrindinis reglamento elementas siekiant užtikrinti kreditoriaus ir skolininko interesų pusiausvyrą. Skolininkas gali prašyti peržiūrėti blokavimo įsakymą visų pirma tais atvejais, kai nebuvo įvykdytos reglamente nustatytos įsakymo išdavimo sąlygos, pvz., todėl, kad arba įsakymą išduodantis teismas neturėjo jurisdikcijos, arba nebuvo kreditoriaus reikalavimo arba jo suma buvo mažesnė, arba kreditoriaus

(212) 33–39 straipsniai.

reikalavimo nebuvo būtina apsaugoti išduodant europinį sąskaitos blokavimo įsakymą⁽²¹³⁾.

Skolininkas taip pat gali prašyti atlikti peržiūrą, jeigu aplinkybės, kuriomis remiantis buvo išduotas įsakymas, pasikeitė taip, kad įsakymas nebetenka pagrindo, pvz., reikalavimas buvo patenkintas iki įsakymo išdavimo.

Teisių gynimo būdais taip pat galima pasinaudoti, jeigu įsakymas nebuvo skolininkui tinkamai įteiktas arba jeigu dokumentai nebuvo išversti į skolininkui suprantamą kalbą ar valstybės narės, kurioje jis gyvena, kalbą ir šie įteikimo trūkumai nebuvo ištaisyti per konkretų terminą.

Formą, kurią reikia naudoti taikant įvairias teisių gynimo priemones, turi iš anksto nustatyti Komisija⁽²¹⁴⁾. Bet kokį sprendimą, susijusį su reglamente nustatytomis teisių gynimo priemonėmis, galima apskųsti⁽²¹⁵⁾. Skolininkas taip pat gali pateikti įsakymą išdavusiam teismui pakankamą užstatą arba pagal teismo vietos nacionalinę teisę duoti garantiją ir prašyti atlaisvinti lėšų⁽²¹⁶⁾.

Reglamente taip pat įtvirtintos įvairios papildomos nuostatos, susijusios su skolininko interesų apsauga. Todėl tam tikrų sumų atžvilgiu įsakymas negali būti įgyvendinamas, kai tokioms sumoms pagal vykdymo valstybės narės teisę netaikomas areštas skolininko prašymu, arba kitais toje teisėje numatytais atvejais; šioms sumoms priklauso skolininko ir jo išlaikomų

asmenų pragyvenimui reikalingos lėšos⁽²¹⁷⁾. Be to, kreditorius yra atsakingas už bet kokią dėl kreditoriaus kaltės skolininko dėl blokavimo įsakymo patirtą žalą; tam tikrais atvejais kaltė preziumuojama⁽²¹⁸⁾. Galiausiai kreditorius privalo prašyti atlaisvinti bet kokias lėšas, viršijančias įsakyme nurodytą sumą, kai europiniu sąskaitos blokavimo įsakymu arba lygiaverčiu nacionaliniu įsakymu buvo apsaugotos kelios sąskaitos⁽²¹⁹⁾.

(213) Daugiau pavyzdžių pateikiama 12 konstatuojamojoje dalyje.

(214) Žr. 36, 51 ir 52 straipsnius.

(215) 37 straipsnis.

(216) 38 straipsnis.

(217) 3 straipsnis.

(218) Žr. 13 straipsnį.

(219) 27 straipsnis.

Praktinis teismo bendradarbiavimo ir
prieigos prie informacijos palengvinimas

14.1. Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose

14.1.1. Tinklo sukūrimas ir sandara

Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose (angl. EJN-civil) sukūrė Taryba 2001 m. gegužės 28 d. Sprendimu⁽²²⁰⁾, kuris yra privalomas visoms valstybėms narėms, išskyrus Daniją; šis tinklas pradėjo veikti 2002 m. gruodžio 1 d. Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose yra konkreti praktinė priemonė, sukurta siekiant supaprastinti piliečiams naudingą teisminį bendradarbiavimą, jį sudaro geresnės sąlygos tarpvalstybiniu mastu kreiptis į teismą. Tinklo struktūra yra lanksti ir nebiurokratinė, o jo veikimas pagrįstas šiuolaikinėmis neformaliomis priemonėmis, siekiant padėti įgyvendinti Europos civilinio teisingumo srityje galiojančius dokumentus ir konvencijas, kurių šalys yra valstybės narės, teikti visuomenei informaciją, padedančią jos nariams naudotis nacionalinėmis teisminėmis sistemomis ir galiausiai palengvinti valstybių narių tarpusavio teisminį bendradarbiavimą. Tinkle teikiama neoficiali parama centrinėms institucijoms, kuria pastarosios naudojasi kaip nustatyta susijusiuose konkrečiuose dokumentuose, ir gerinami įvairių teismų ir teisininkų profesijų tarpusavio santykiai.

Europos teismo tinklo sukūrimo tikslas – laipsniškai sukurti tikrą Europos teisingumo erdvę, o siekiant šio tikslo reikia užtikrinti geresnį, paprastesnį ir

greitesnį valstybių narių teisminį bendradarbiavimą civilinėse ir komercinėse bylose. Tinklo paskirtis taip pat atspindi originalų ir praktinį reagavimą į teisės kreiptis į teismą ir teismo bendradarbiavimo uždavinius, kuriuos nustatė 1999 m. Tampereje (Suomija) susitikusi Europos Vadovų Taryba ir juos pakartojo 2004 m. Hagos ir 2009 m. Stokholmo Europos Vadovų Taryba. 2014 m. birželio 26–27 d. Europos Vadovų Taryba pabrėžė būtinybę toliau veikti siekiant palengvinti tarpvalstybinę veiklą ir praktinį bendradarbiavimą. Todėl Europos teisminis tinklas užtikrina naudingą teisę kreiptis į teismą asmenims, kurie dalyvauja tarpvalstybinėse bylose arba ne ginčo tvarka vykdomose teisminėse procedūrose.

14.1.2. Duomenys apie Europos teismo tinklo narius ir veiklą

Narystė tinkle yra pagrįsta kiekvienos valstybės narės paskirtu vienu arba keliais ryšių punktais, kurie dirba kartu su įvairiomis įstaigomis ir centrinėmis institucijomis, nurodytomis ES civilinio teisingumo dokumentuose, tarptautinėse konvencijose ir kituose dokumentuose, kurių šalys yra valstybės narės. Tinklo veikloje svarbiausias vaidmuo tenka ryšių punktam. Kiti valstybės narės ryšių punktai ir vietos teisminės institucijos gali kreiptis į šiuos ryšių punktus ir gauti pagalbą, kai sprendžia jiems aktualius tarpvalstybinius klausimus, taip pat informacijos, kuri padėsiančios taikyti kitų valstybių narių teisę pagal Sąjungos ar tarptautinius dokumentus. Jų teikiama pagalba taip pat gali naudotis kitos Bendrijos ar tarptautiniuose dokumentuose, susijusiuose su teisiniu bendradarbiavimu civilinėse ir komercinėse bylose, nurodytos institucijos. Ryšių punktai šioms institucijoms padeda taikydami visas įmanomas praktines priemones. Be to, jie reguliariai palaiko ryšius su kitų valstybių narių ryšių punktais.

(220) 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos sprendimas Nr. 2001/470/EB, sukuriantis Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose; žr. OL L 174, 2001 6 27, p. 25. 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu atnaujinant tinklą ir jį įtraukiant teises profesijas, nustatytas išsamus jo teisinis pagrindas. Komisija šiuo metu rengia Europos teismo tinklo civilinėse ir komercinėse bylose veiklos ataskaitą, kuri turi būti paskelbta iki 2014 m. pabaigos.

[sigaliojus sprendimui⁽²²¹⁾] kuriuo iš dalies keičiami pradiniai tinklą sukuriantys dokumentai, tinklo nariais gali tapti kitos teisminės ir administracinės institucijos, atsakingos už teisminių bendradarbiavimą civilinėse ir komercinėse bylose, kurių narystė, valstybės narės manymu, yra naudinga, taip pat ryšių palaikymo teisėjai, atsakingi už bendradarbiavimą civilinėse ir komercinėse bylose, įskaitant teisės specialistų profesines asociacijas.

Europos teisminių tinklų civilinėse ir komercinėse bylose sudaro daugiau nei penki šimtai narių ir šiuo metu maždaug šimtas valstybių narių paskirtų ryšių punktų. Kasmet rengiami šeši Europos teisminio tinklo posėdžiai. Europos teisminis tinklas leidžia informacinius leidinius, kuriuose piliečiai gali susipažinti su daugiau nei dvidešimt skirtingų teisinių sričių ir šiuos leidinius visomis Sąjungos kalbomis galima rasti per Europos e. teisingumo portalą. Paskelbti ir nuolat atnaujinami devyni piliečiams skirti vadovai, kuriuose pateikiama informacija ir praktikams skirta geroji patirtis, susijusi su įvairiais civilinio teisingumo acquis ES dokumentais.

Europos teisminio tinklo konfidencialiuose dvišaliuose susitikimuose, kuriuos reguliariai rengia valstybės narės, aptariamos konkrečios bylos; šių susitikimų tikslas – padėti išspręsti šias šeimos teisės bylas, susijusias su išlaikymo prievolėmis, vaikų grobimu ir bendravimo su vaiku arba jo globos teisėmis. Europos Komisija atlieka Europos teisminio tinklo sekretoriato funkcijas, ji taip pat rengia tinklo posėdžius ir jiems pirmininkauja.

Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose palengvina teisminį bendradarbiavimą civilinėse ir komercinėse bylose, šiuo tikslu užtikrindamas nacionalinių Europos teisminio tinklo ryšių punktų sąveiką, be to, tinklas yra svarbiausia šioje srityje prieinama priemonė. Europos teisminis tinklas yra ypač svarbus sprendžiant praktines problemas, kylančias konkrečiose bylose, susijusiose su tarpvalstybinėmis teisminėmis procedūromis. Be to, tinklas yra vertinga diskusijų erdvė, kurioje ryšių punktams ir kitiems nariams dalijantis patirtimi galima įvertinti civilinio teisingumo acquis srityje galiojančius ES dokumentus. Šis tinklas taip pat yra svarbi ryšių palaikymo ir bendravimo priemonė centrinėms institucijoms, visų pirma taikančioms ES šeimos teisės srityje galiojančius dokumentus, pvz., Reglamentą „Briuselis IIa“ ir reglamentus dėl išlaikymo prievolių.

Vis dažniau ES teisėkūros priemonėse, reglamentuojančiose civilines ir komercines bylas, pateikiama aiški nuoroda į galimybę pasinaudoti tinklu ir taip palengvinti jų įgyvendinimą, todėl tinklas atlieka svarbų vaidmenį teikiant informaciją apie įvairiose teisės srityse galiojančius nacionalinius įstatymus. Kaip nurodyta 2014 m. kovo 11 d. Komisijos komunikate dėl ES teisingumo darbotvarkės iki 2020 m.⁽²²²⁾, tinklas atlieka esminę funkciją, kai kalbama apie civilinio teisingumo srityje galiojančių Sąjungos dokumentų konsolidavimą.

14.1.3. Europos teisminio tinklo plėtra pastaruoju metu

Pagrindiniai Europos teisminiam tinklui keliami uždaviniai, kurie nustatyti peržiūrėjus teisinę sistemą⁽²²³⁾, yra susiję su naujų teisės profesijų įtraukimu

(221) 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 568/2009/EB, iš dalies keičiantis Tarybos sprendimą 2001/470/EB, sukuriantį Europos teisminių tinklų civilinėse ir komercinėse bylose; žr. OL L 168, 2009 6 30, p. 35..

(222) COM(2014) 144.

(223) Nuo 2011 m. sausio 1 d.

į tinklo veiklą nuo 2011 m. **Naujajame sprendime** siekta nustatyti geresnes tinklo veikimo sąlygas valstybėse narėse, šiam tikslui pasitelkiant nacionalinius ryšių punktus ir sustiprinant jų vaidmenį tinklo viduje ir su teisėjais bei teisės specialistais. Europos teismo tinklo ryšių punktai ne tik suteikia narystės galimybę profesinėms asociacijoms, nacionaliniu lygmeniu atstovaujančioms praktikuojantiems teisininkams, kurie tiesiogiai taiko ES ir bendresnio pobūdžio tarptautinius dokumentus, susijusius su teisminiu bendradarbiavimu civilinėse ir komercinėse bylose, bet ir palaiko atitinkamus ryšius su šiomis profesinėmis įstaigomis.

Visų pirma ši sąveika gali būti pagrįsta patirties ir informacijos, susijusios su veiksmingu Europos Sąjungos dokumentų ir konvencijų taikymu, mainais, bendradarbiavimu rengiant ir atnaujinant informacinius leidinius, kurie prieinami Europos teismo tinklo svetainėje, ir dalyvaujant atitinkamuose Europos teismo tinklo susitikimuose (t. y. metiniuose Europos teismo tinklo narių posėdžiuose). Paaiškėjo, kad ši sąveika yra naudinga šeimos teisės srityje – valstybės narės ne tik dalyvauja Europos teismo tinklo susitikimuose, bet ir pagal Sąjungos teisės aktų reikalavimus sukūrė centrinės institucijas, kad tiesiogiai padėtų tarpvalstybinio teismo bendradarbiavimo srityje sprendžiant šias labai sudėtingas ir dažnai opias bylas.

14.2. Informacijos prieinamumo Europos e. teisingumo portale užtikrinimas

Viena pagrindinių Europos teismo tinklo užduočių – sukurti interneto puslapių, kuriuose būtų pateikiama informacija apie Europos ir tarptautinius teisinius dokumentus ir valstybių narių nacionalinę teisę ir procedūras. Šioje srityje Europos teismo tinklo ryšių punktai itin glaudžiai bendradarbiauja su Europos Komisija. Taip pat siekta laipsniškai įgyvendinti ir atnaujinti

visuomenei skirtą informacinę sistemą, kad būtų palengvinta jos prieiga prie nacionalinių teisminių sistemų, visų pirma per svetainę, kuri iš esmės persikėlė į Europos e. teisingumo portalą. Šiuo tikslu Europos teisminis tinklas parengė duomenų suvestines apie nacionalinius teisės aktus ir procedūras, susijusius su Sąjungos teisės aktais. Šios duomenų suvestinės, redaguojamos visomis oficialiosiomis ES kalbomis, yra pasiekiamos per Europos teismo tinklo puslapius Europos e. teisingumo portale: https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-lt.do

Europos e. teisingumo portalo Europos teismo tinklo puslapiuose taip pat pateikiama informacija apie visus ES civilinio teisingumo dokumentus ir įvairias ES procedūras. Atskira portalo dalis skirta formoms.

Be to, Europos teisminis tinklas buvo labai naudingas kartu su Europos Komisija rengiant ir nuolat atnaujinant Europos civilinį teisminį atlasą. Ši priemonė taip pat yra prieinama internetu ir joje pateikiama naudinga ir labai išsami informacija apie kiekvienos valstybės narės teisinės sistemas. Naudojantis viešai prieinamu teisminiu atlasu, galima rasti informacijos apie įvairius kiekvienos teisinės sistemos aspektus, pvz., sužinoti, kurie valstybių narių teismai turi kompetenciją vykdyti įvairias nacionalines ir Europos procedūras, išsamią informaciją apie vykdymo pareigūnus ir teisės specialistus. Šioje svetainėje galima rasti įvairiose Europos procedūrose, pvz., mokėjimo įsakymo procedūroje ir ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūroje, naudojamas formos.

Po teismo atlaso perkėlimo ši medžiaga yra pasiekama per e. teisingumo portalą. Spustelėję toliau pateiktą nuorodą, pateksite į teisminį atlasą:

https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-lt.do

Kartu su e. teisingumo portalu kūrimo darbai vykdomas e. kodekso projektas, kuriame įvairių valstybių narių komandos dalijasi įvairių procedūrų vykdymo internete tobulinimo priemonėmis. Pirmasis projektas bus susijęs su Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra internetinėje erdvėje.

Be to, Europos Komisijos teisingumo svetainėje galima rasti informacijos apie Europos Sąjungos politiką ir veiklą civilinio teisingumo srityje. Šioje svetainėje taip pat galima rasti nuorodas į kitas svetaines, kurių aktyviosios nuorodos pateiktos pirmiau. Toliau pateikiama nuoroda į pačią svetainę: http://ec.europa.eu/justice/civil/index_lt.htm

Europos teisiniame tinkle taip pat skelbiami įvairūs praktiniai vadovai ir kita rašytinė informacija apie Europos Sąjungos civilinio teisingumo srities iniciatyvas; didžiąją šios medžiagos dalį taip pat galima rasti internete adresu : http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm

ŠIAME VADOVE NURODYTŲ DOKUMENTŲ SĄRAŠAS

Dokumento pavadinimas . . . . . Dalis

2000 m. gruodžio 22 d. TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Reglamentas „Briuselis I“). . . . . 1.5 ir 2

2012 m. gruodžio 12 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Reglamento „Briuselis I“ nauja redakcija). 2.2

2014 m. gegužės 15 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (ES) Nr. 542/2014, kuriuo dėl taisyklių, taikytinų dėl Bendro patentų teismo ir Beniliukso Teisingumo Teismo, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012. . . . . 2.2.1 ir 2.2.8

2004 m. balandžio 21 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą. 3.2

2006 m. gruodžio 12 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą 3.3

2007 m. liepos 11 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą. 3.4

2014 m. gegužės 15 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinių skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose . . . . . 3.5 ir 13

2000 m. gegužės 29 d. TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų. 4

2008 m. birželio 17 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Reglamentas „Roma I“). 5.2

2007 m. liepos 11 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (Reglamentas „Roma II“). 5.3

2003 m. lapkričio 27 d. TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (Reglamentas „Briuselis IIa“). 6.1

2010 m. gruodžio 20 d. TARYBOS REGLAMENTAS (ES) Nr. 1259/2010, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje (Reglamentas „Roma III“). 6.2

2008 m. gruodžio 18 d. TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje. 7

2012 m. liepos 4 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo. 8

2007 m. lapkričio 13 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas) ir panaikinantį Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1348/2000 9

2001 m. gegužės 28 d. TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose 10

2003 m. sausio 27 d. TARYBOS DIREKTYVA 2002/8/EB, numatanti teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo tarptautiniuose ginčuose pagerinimą nustatant minimalias bendras teisinės pagalbos tokiems ginčams taisykles 11.2

2008 m. gegužės 21 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų 12.3

2001 m. gegužės 28 d. TARYBOS SPRENDIMAS Nr. 2001/470/EB, sukuriantis Europos teisminių tinklų civilinėse ir komercinėse bylose 14.1

2009 m. birželio 18 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS SPRENDIMAS Nr. 568/2009/EB, iš dalies keičiantis Tarybos sprendimą 2001/470/EB, sukuriantį Europos teisminių tinklų civilinėse ir komercinėse bylose 14.1

Atsakomybės apribojimas: jokia šiame vadove pateikta informacija neturėtų būti vertinama kaip panaikinti arba pakeičianti tiesioginę nuorodą į aprašytus dokumentus ir nepriimama jokia atsakomybė už nuostolius ar žalą, kuri šio vadovo naudotojams gali atsirasti dėl vadove padarytų kokių nors klaidų ar pareiškimų.

***Europe Direct – tai paslauga, padėsianti Jums rasti atsakymus
į klausimus apie Europos Sąjungą.***

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokestį, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

© Viršelis, p. 4, p. 10, p. 24, p. 30, p. 36, p. 50, p. 62, p. 70, p. 84, p. 90, p. 94, p. 98, p. 102, p. 110: © Thinkstock

ISBN 978-92-79-39708-0

doi:10.2838/27118

© Europos Sąjunga, 2014

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Printed in Belgium

SPAUSDINTA POPIERIUJE, BALINTAME NENAUDOJANT ELEMENTINIO CHLORO (ECF)

Kreipkitės šiuo adresu:

Europos Komisija
Teisingumo generalinis direktoratas
Europos teisminis tinklas
civilinėse ir komercinėse bylose
just-ejn-civil@ec.europa.eu
<http://ec.europa.eu/justice/civil>

Leidinių biuras

Europos teisminis tinklas
civilinėse ir komercinėse bylose

